

*MASTER
NEGATIVE
NO. 92-80598-21*

MICROFILMED 1993

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES/NEW YORK

as part of the
"Foundations of Western Civilization Preservation Project"

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

Reproductions may not be made without permission from
Columbia University Library

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright law of the United States - Title 17, United States Code - concerns the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material.

Under certain conditions specified in the law, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that the photocopy or other reproduction is not to be "used for any purpose other than private study, scholarship, or research." If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

This institution reserves the right to refuse to accept a copy order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of the copyright law.

AUTHOR:

WIDMANN, SIMON PETER

TITLE:

DE FINALIUM
ENUNTIATORUM

PLACE:

GOTTINGAE

DATE:

1875

Master Negative #

92-80598-21

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

88T43	Widmann, Simon Peter, 1851-
DZ8	
v.1	De finalium enuntiatorum usu Thucydideo...
	Gottingae, typis expressit officina Academia
	Muthiana, 1875.
	112 p. 22 cm.
	Vol. of pamphlets
	Thesis, Göttingen, 1875.
88T43	Another copy.
EZ2	Vol. of pamphlets
	70936

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35 mm

REDUCTION RATIO: 11X

IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 10/11/93

INITIALS my

FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

5
DE

FINALIUM ENUNTIATORUM USU THUCYDIDEO.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS

REGIAE ACADEMIAE GEORGIAE AUGUSTAE

AD

SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

RITE CAPESSENDOS

SCRIPSIT

SIMON PETRUS WIDMANN

MOENOFRANCOFURTANUS.

GÖTTINGAE,

TYPIS EXPRESSIT OFFICINA ACADEMICA HUTHIANA.

MDCCCLXXV.

888

Class

888

Book

Gr. D/N

Columbia College Library

Madison Av. and 49th St. New York.

Beside the main topic this book also treats of

Subject No.

On page

Subject No.

On page

S. S. Jan. 18, 1916.

PRAECEPTORIBUS BENE DE SE MERITIS

TYCHONI MOMMSEN

DR. PHIL., RECTORI, PROFESSORI

ET

ANTONIO EBERZ

DR. PHIL., PROFESSORI

GYMNASII MOENOFrancoFURTANI

D. D.

SIMON PETRUS WIDMANN

VENERABUNDUS.

62406

Prooemium.

Quamvis multa sint intra hos proximos quinquaginta annos de Thucydide et gravia et utilia accurate copioseque ab hominibus doctissimis scripta, tamen quicumque in hoc scriptore tractando subtiliter versati sunt integreque judicant, haud pauca, sive de lectionibus, quae sint probandae, sive de quibusdam locis, quomodo sint intellegendi, quaeritur, esse adhuc incerta ac dubia, inter se consentiunt. Recte igitur Fr. Haasius in libello, qui „*lucubrationes Thucydidiae*“ inscribitur: „neque enim credendum est“, inquit, „jam nunc vel Bekkeri acuta sagacitate vel Popponis assidua diligentia vel variis aliorum studiis perfectum esse, ut Thucydides quantum alios scriptores ingenio praestat, tantum etiam vitiorum immunitate excellat; a quo quidem multo ille longius abest, quam plerique suspicari solent“. Quae ille cum scriberet, Classenius et Krügerus et Stahlius, illi quidem — ut alios, qui interpretando et emendando Thucydidis opere optime meriti sunt, homines litteratos omittam — eximias suas editiones nondum paraverant, quibus et res critica et grammatica et interpretatio maxime expedita est. Sed restat, ut cum singulas res perscrutemur et excutiamus tum maxime de proprietatibus quibusdam, quae in Thucydideo dicendi genere nondum ab omni parte satis explicatae sunt, quaeramus. Nam qua oratione scriptor quidam sit usus, ut exponi possit, quid gravius est, quam ut singulorum verborum, formarum, constructionum usum accuratissime cognoscamus? Neque quisquam negat, huius ipsius Thucydidis, quippe qui primus

Atticum sermonem ad res scribendas adhibuerit, dicendi genus non solum in universo, sed etiam in singulis perspicere et exponere, neque inutile neque ingratum esse. Quamobrem quoniam de modis in finalibus enuntiatis ponendis maximeque de indicativo futuri et conjunctivo aoristi I homines docti adhuc dissentiunt, mihi proposui, ut, quomodo Thucydides his usus esset, accurate quaererem. Quodsi huic operi sufficere non videor, memineris quaeso quam difficile sit, cum illius scriptoris opera tam corrupta sint tradita, de aliqua lectione disceptare. Liceat igitur mihi similibus verbis uti ac quae Crassus de munere a se recepto apud Ciceronem est professus: edidi, quae potui, non ut volui, sed ut difficultas materiae me coegit. —

In rebus describendis hunc ordinem sequar, ut, quae observasse in genere dicendi et quas leges cognovisse mihi videor, in priore loco ponam addamque deinceps omnia, quantum scio, exempla. Qua ratione usus res generibus illustratas facillime uno in conspectu videri puto. Sed de constructionibus, quae apud Thucyd. non inveniuntur, ut de eis enuntiatis ab ὅπως ductis, quae enuntiatis primariis careant, mihi nihil dicendum esse arbitror. Deinde ubi codicibus variae lectiones traditae sint semper memorabo. Editiones autem aliosque libros, quibus in opusculo conscribendo usus sum, quamquam in margine annotabo, tamen facere non possum, quin jam h. l. Classenio et Stahlio, quorum egregiis editionibus in conficiendo opere maxime sum sublevatus, maximas gratias agam. Vobis, quaeso, mea placeant! —

I.

Quomodo Thucydides consilium, omissis finalibus enuntiatis, indicaverit.

Thucydides maximis linguae Graecae viribus egregie usus orationem ita variat, ut jam a veteribus vocatus sit ποικιλώτατος, isque merito, quia quod sentit modo hac modo illa ratione dicit. Nam aliis locis implicatas et contortas verborum structuras eligit, aliis sententias simplicissimo et antiquo more inter se conjungit, quo factum est, ut insit in dictione mixta brevitati ubertas, ars simplicitati, vetustati novitas. Idemque dicendum est de rationibus variis, quibus ille usus sit, ut quo consilio aliqua res esset facta describeret. Quod ut paucis exemplis illustrem, primum interdum solo substantivi dativo quodam modo indicari finem invenimus, ut I, 123, 1 ὠφελία. VI, 33, 2 (ubi v. Baueri vba) aliisque multis locis. Saepissime autem tali dativo praepositio ἐπὶ (ὡς ἐπὶ) additur, imprimis cum verbum movendi aut eundi antecedit. Cuius rei sexcenta exempla afferre et longum est neque oportet, quia maxime eadem voces repetuntur: ut ἐπ' ὠφελία, ἐπὶ βλαβῇ, ἐπὶ κακῷ, ἐπ' ἀγαθῷ, ἐπὶ τιμωρίᾳ, ἐπὶ πολέμῳ, ἐπὶ κατάλυσει, ἐπ' ἐλευθερώσει, ἐπὶ καταδουλώσει etc. — Quid dicam de praepositione εἰς¹⁾, qua quo actio spectet indicatur? Quid de vocabulis ἔνεκα et χάριν? Haec enim notissima sunt. Nos quidem nostra dicendi consuetudine commoti multas aliarum linguarum voces ita vertimus, ut consilium eis indicari

1) cf. de simili lat. usu praepositionum »in« et »ad« Nipperdey. Tac. Ann. II, 13. Maué: »de praep. »ad« usu Taciteo«. Moenofrancofurti 1870. p. 44 sqq.; de solo dat. finali Nipperd. Tac. Ann. IV, 72.

putandum sit. An non *participia βουλόμενος, διανοούμενος* similiaque c. infinitivo conjuncta vertere solemus finali enuntiato? Aut plerique non putant, finalem sensum esse *participio futuri*, quo, ut apud Romanos gerundio, non nisi actio in eo esse ut fiat declaratur? Multo rectius interdum *infinitivus*, siquidem antiquus nominis dativus est, dicitur indicare petitum effectum vel finem propositum, ad quem actio tendat. Quam vim cum ex Homeri dicendi genere facillime intellegamus, tum apud alios scriptores neque minime apud Thucydidem servatam videmus, praesertim si infinitivus verbo movendi additur, ut I, 50, 1. II, 65, 10 vbo *τρέπεσθαι*; III, 59, 2 *ἐπικαλεῖσθαι*; IV, 52, 4 *ὀρμᾶσθαι*; V, 56, 3 *κομίζειν*; I, 128, 3 *ἀφικνεῖσθαι*; IV, 87, 6. VIII, 89, 4 *ἀγωνίζεσθαι*; IV, 132, 3. V, 2, 3. VI, 8, 2 *πέμπειν*; VIII, 26, 1 *ἐνάγειν*; multis ll. *φύειν* aliaque verba eodem modo conjunguntur¹⁾. Similiter Germani verbis movendi infinitivum addiderunt; cuius rei ut alia exempla omittam, memoro nostrum „schlafen gehn“ et quod in Iweinio 1595 legitur: „varnt schaffen“. Etiam liberius atque absolutius is quasi finalis infinitivus ponitur, ut VI, 38, 4 *νόμος ἐτέθη ἀτιμάζειν*, ubi Krügerus recte vertit „um zurückzusetzen“. Et in infinitivis, quos Classenius „unvermittelte Inff. der Folge“ et „der Bestimmung“ et „der Wirkung“ vocat, proprie eundem sensum inesse apparet. Praetereo illos, qui particula *ὥστε* ad verbum finitum alligati compluribus ll. non tam consecutionem, quam finem significant²⁾. Pauca autem de *infinitivo cum articulo conjuncto* dicenda sunt. Eius enim, ut ita dicam, *accusativus* semper aut subjectum (in structura, quae vocatur infinitivus c. acc., ut VI, 14) aut objectum aut accusativus relationis est, ut saepe consecutionem, *numquam consilium* significet. Neque magis *dativus* inf. de consilio ponitur, sed semper aut instrumentum, quo actio aliqua fit aut causam vel impulsus, quo actio perficitur, indicat. Sed *genitivo*, quo proprie communis res significatur, in qua illud, quod definitur

1) cf. Krüg. Gr. I, 55, 3, 20.

2) v. ed. Classen. IV, 132, 3. Tit. Wilde, de particula *ὥστε* comm. I, p. 9. Görlitz 1861.

ut separatim continetur, Thucydides saepius consilium effert, plerumque tamen ita, ut negationem *μη* adiciat. Ad quem genitivum praepositionem *ἐνεκα* cogitatione supplendam esse ut cum aliis consentiam tantum abest, ut eam, ubi in textu legitur, a librariis insertam esse posse putem. Quod ut exemplis demonstrarem, schol. ad Thuc. I, 23 „τοῦ μή τινα ζητῆσαι“ annotat „λείπει τὸ ἐνεκα“ et librarius in Demosthenis or. XVIII, 10 et XIX, 76 *ἐνεκα*, et is, qui Vaticanum codicem (B) scripsit, VIII, 39, 3 *χάριν*, quod vocabulum alio l. Thucydideo pro *ἐνεκα* non nisi V, 70 invenitur, adscripsit. Hac causa commotus nescio an Cobetus uno l., quo *ἐνεκα* apud Thuc. c. inf. traditur I, 45, 2, solum infinitivum recte restituat¹⁾. Sed praepositiones eodem modo, quo cum substantivis conjunctae, infinitivis additae finem significant, ut saepe *ἐς*, rarius *πρός*, numquam *ἐπὶ* c. acc. II, 65, 9 *ἐπὶ* c. acc. solum directionem ad aliquid, tum effectum indicat. Quodsi quidam IV, 102, 4 *διὰ* c. inf. finalem sensum habere censent, verba *διὰ τὸ περιέχειν* librarium quemdam, ut verba *ἐπ’ ἀμφοτέρω περιρρέοντος τοῦ Στυμόνος* declararet, addidisse et ex totius loci sensu et ex simili interpretatione, quae apud Steph. Byz. s. v. *Ἀμφίπολις* legitur, apparet, quod accuratius demonstrare h. l. meum non est. Praepositionem *ἐπὶ* Thucydides c. dativo infinitivi raro conjungit et, quod mirum est, non nisi in orationibus, in l. I. sexies, in l. III. semel, numquam in aliis libris. Praeter I, 71, 1. 74, 3. 121, 4. III, 42, 6, bis *πέμπειν*: I, 34, 1. 38, 1., semel *φύειν*: I, 70, 9 c. *ἐπὶ* et dat. inf. invenimus. —

Tum consilium saepe contineri videtur *interrogationibus indirectis*, ad quas *πειρώμενος* vel similis notio cogitatione suppleri potest, cum aliqua actio fieri putetur, ut inveniat, fiatne alia res²⁾. Eiusmodi autem interrogationes et verbis deliberandi, ut *σκοπεῖν*, et aliis maximeque eis quae notionem movendi continent, annectuntur. Cum omnia exempla Thucydidea afferre longum sit, pauca commemoro, ut VI, 59, 2

1) Mnemos. XI, 364. 1862.

2) cf. Aken, Lehre v. Temp. u. Mod. im Griech. Rostock 1861. p. 218 sq. — Krüg. Gr. 65, 1, 10.

πρὸς τὰ ἔξω ἅμα διεσκοπεῖτο εἴ ποθεν ἀσφάλειάν τινα ὀρῶν. II, 20, 3 πείραν ἐποιεῖτο — εἰ ἐπεξίσαιεν. II, 77, 3 ἔδοξεν αὐτοῖς πειρᾶσαι εἰ δύναιτο; ibid. paullo post legimus πᾶσαν γὰρ δὴ ἰδέαν ἐπεπόουν, εἰπὼς σφίσιεν ἄνευ δαπάνης καὶ πολιορκίας προσαχθεῖν. II, 12, 1 ἀποστέλλει — εἰ — ἐνδοῖεν. 67, 1 πορευόμενοι — εἰπὼς πείσειαν, etc.; similia exstant III, 4, 4. 45, 3. 86, 4. IV, 11, 3. 30, 4. 37, 1. 58. 107, 2. V, 4. 5. 37, 1. VI, 69, 3, ubi schol. interrogationem interpretatur finali enuntiato (ὅπως); 75, 3. 88, 6. VII, 79, 5. VIII, 42, 1. —

Postremo Graeci *relativis enuntiatis*, in quibus indicativus futuri¹⁾ aut verbum μέλλειν ponitur, utuntur, ut, quo consilio aliqua res efficiatur, dicant, tamen ita, ut his proprie nihil declarent nisi: hominem aliquem aut rem aliquam talem esse, qualis quiddam efficere possit. Quam primam horum enuntiatorum quae vocantur finalium naturam cum perpendimus, ea non multum differre ab eis relativis enuntiatis, quibus consecutio contineatur, apparet. Sed hoc nihil sane ad rem; exempla videamus, quorum notissimum legitur III, 16, 3 ὅστερον δὲ ναυτικὸν παρεσκεύαζον ὅτι πέμψουσιν ἐς τὴν Λέσβον quo l. quod librarii tres (in codd. LOP) pro relativo pronomine ὅτι particulam ὅπως scripserunt, nemo miratur. Alia exempla extant IV, 22, 1. VI, 1¹, 1. VIII, 1, 3.

Omnibus igitur his modis consilium exprimi quoniam exposui, restat ut doceam, Thucydidem orationem alternis his dicendi generibus variasse et distinxisse; quod intellegitur ex periodis, in quibus complura consilia declarantur, aliud alio modo, ut in VIII, 87, 3, ubi, cum duo enuntiata finalia antecedant, praepositione ἔνεκα posita, genitivus infinitivi usurpatur, quem in § 4 rursus genitivus nominis c. praep. ἔνεκα sequitur. Et V, 70 verbis οὐ τοῦ θεῖου χάριν opponitur enuntiatio „ἀλλ' ἵνα etc.“; similia leguntur IV, 98, 1: „οὐδὲ — ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἵνα etc.“. Neque alia res est in IV, 86, 1. VI, 78, 2. VIII, 86, 2. Sed VII, 56, 2 finali sententiae praepositio περὶ respondet, quia verbum curandi antecedit. Aliis ll. participia

1) de VII, 25, 1, ubi in codd. conjunctivus legitur, v. postea; de tota re v. Krüg. Gr. 53, 7, 7. Histor.-philol. Studien. 1851. II, p. 49. Aken. I. c. p. 135, § 186.

et enuntiationes inter se mutantur, ut V, 6, 2. 45, 3., maximeque cum his participium particulis καὶ ἅμα conjungitur, ut I, 73, 1. VIII, 82, 3. — Sed haec hactenus. Jam ad propositum pergamus.

II.

De finalibus enuntiatis.

A. De particulis finalibus.

Cum homines antiquissimis temporibus sic locutos esse, ut nulla conjunctione usi sententias sententiis adicerent, inter omnes grammaticos constet, ea quoque enuntiata, quibus consilium indicatum est, aliis naturali quodam vinculo neque ulla copula adjuncta esse cum verisimile sit, tum ex eo intellegi potest, quod saepissime solo conjunctivo maximeque, si imperativus praecedit aut verbum supplicandi additur, consilium indicatur¹⁾, ut apud Homerum II. 6, 340 ἀλλ' ἄγε νῦν ἐπιμεινον, Ἀργῆια τεύχεα δῶ, apud Soph. OC. 142 μή μ' ἔκτεώ προσίδητ' ἄνομον. Posterioribus autem temporibus homines, postquam, qua ratione sententiae inter se differrent et cohaerent, cognoverunt, ut hanc rationem quasi manifestam redderent, casibus obliquis pronominum usi sunt, quae, cum primo demonstrativa essent, paullatim relativa facta sunt. Nam, ut exemplum a nostra lingua sumam, conjunctiones „dass, damit, nachdem“ quid aliud sunt, nisi casus pronominis demonstrativi „der, die, das“? Et si antiquius loquendi genus perspicimus, instrumentalem „thiu“ varie conjunctionis partibus fungi reperimus, ita ut „bithiu“ latino „quia“, „after thiu“ vel „nâh thiu“ latino „postquam“, „mit thiu“ lat. „cum“, „in

1) cf. Aken. p. 102, § 139. Krüg. Gr. I et II, 54, 2, 1 sq.

thiu“ lat. „quando“ et „si“ et finali „ut“ vel „quo“ respondeat. Itaque grammatici particulas *ἵνα*, *ὅπως*, *ὥς* quoque esse casus pronominum eorumque relativorum optimo jure docent. Atque cum jam non dubitetur, quin particula *ἵνα*¹⁾ a stirpe „jo“ (cf. goticum „ei“ = damit) derivata instrumentalis, *ὥς* et *ὅπως* ablativi sint, illius primam vim esse „womit“, ergo „damit“, hos autem significare „woher, wodurch“²⁾, damit dadurch, damit so“, apertum est; unde efficitur, ut Akenius, cum particulae *ἵνα* principalem vim esse „wohin“ dicat (p. 114), recte non judicet. Quodsi Schaeferus³⁾ aliique „ὅπως“ proprie non finem, ut quid fiat, sed rationem, qua quid fieri possit vel futurum sit“ significare et idem valere ac nostrum „wie“ arbitrantur, quamquam priora verba, *ὅπως* primo finalem sensum non habere, recte dici jam probavi, tamen cum ablativus initio non qua ratione, sed ex quo loco (dico directionem, unde) aliqua res fiat, significet, illud *principio* respondere nostro „wie“ (quod vocabulum antiquus instrumentalis est) nego; haec vis potius est *posterior*. Quare eis assentiri non prorsus possumus, qui *ὅπως* primo idem valere quod *ὅπη* vel *ὅτω* *τρόπω* putent (cf. postea).

Quibus rebus expositis *ἵνα* esse gravissimam particulam finalem et declarare, quo consilio aliquid agatur, *ὅπως* autem animo propositam consecutionem vel ex priore actione effectam rem significare, facile intellegitur. Hinc est causa cur illa verbo operam dandi vel curandi similibusque numquam fere, apud Thucydidem semel VIII, 90, 3 jungatur⁴⁾; nam quoniam ipsa indicat, quo consilio aliquid agatur, dici non potest „consilium inire eo consilio ut“, sed haec verba enuntiatum sibi annectunt, quo consilii objectum vel proposita consecutio contineatur. Eandem ob causam Thucydides, ubi legatos alicuius rei causa missos esse narrat, particula *ἵνα* rejecta, semper *ὅπως* usitatur, ut VI, 34, 1 *πέμπωμεν πρέσβεις, ὅπως*

1) cf. Curtius, Erläuterungen z. Gr. p. 195. Franke, Zeitschrift f. Altw. VI. 1839. p. 1237. Kühner, gr. Gr. II, 2, 892.

2) Egregie hoc modo intellegitur vox *οὐκ ἔστιν ὅπως*.

3) ad Dem. Ol. II, 2.

4) v. postea.

ποιώμεθα etc. „legatos mittamus ut hac legatione —“; VI, 73, 2 *πρέσβεις ἀπέστειλαν, ὅπως* —, tum καὶ πείθωσι, *ἵνα* —. Et multis aliis exemplis, quomodo *ὅπως* et *ἵνα* inter se discrepent, demonstrari potest: ut in I, 37, 4 verborum *κάν τούτῳ τὸ εὐπρεπὲς ἄσπονδον οὐχ ἵνα μὴ ξυναδικήσωσιν ἑτέροις προβέβληται, ἀλλ' ὅπως κατὰ μόνας ἀδικῶσι* membro priore consilium purum, quod Corcyraei simulant, indicatur, altero expectatio, quam eidem vere habent et ad effectum adducunt, quare haec verba ita recte vertuntur: „atque in ea re illum speciosum morem ab aliorum societate abhorrendi praetexuerunt, non eo consilio, ne cum aliis injuriam facerent, sed sperantes fore ut per se ipsos injuriam facerent“. Eodem modo *ἵνα* de puro consilio dicitur I, 44, 2, cum 55, 1 verbis *ὅπως προσποιήσων* nuntietur, quod sua clementia effectum iri Corinthii putabant. II, 3, 3 idem discrimen cognoscimus: *ὅπως* valere „damit so“, paullo post *ἵνα* „eo consilio, ut“. III, 8 enuntiato finali (*ὅπως*) exprimitur, quod efficitur, si Mytilenaei (de his enim ibi dicitur) ad Olympia veniunt („quo efficeretur, ut alii socii, cum audivissent, in consilium ire possent“). Ut alia exempla omittam, id unum commemoro, quid inter has particulas intersit, ex eo quoque cognosci posse, quod cum *ἵνα* neque indicativus futuri, neque unquam — praeter paucissima exempla apud alios scriptores inventa — apud Thucyd. particula *ἄν* jungatur. Denique nescio an prima particulae *ἵνα* vis sit causa, cur Thucydides minime saepe ei optativum addiderit. Tamen quia interdum ab hoc, saepius ab aliis, *ἵνα* et *ὅπως* promiscue usurpantur, paullatim hanc primam differentiam obscuratam, tandem sublatam esse negare non possumus. Ita Soph. OC. 784. Xen. An. II, 6, 21. Thuc. VI, 22. 87, 2. IV, 87, 3 utramque particulam sine ullo discrimine mutant ut orationem varient. cf. Antiph. ed. Maetzner p. 144. Cum autem Thucydides *ὥς* semel idque cum *ἄν* conjunctum VI, 91, et *ὅπως* multo saepius quam *ἵνα* usurpaverit, apud posteriorum temporum scriptores maximeque apud oratores hoc, non dico increbuit, sed particulam *ὅπως* tanquam superavit, ita ut haec — omissis eis locis, in quibus jungitur c. ind. fut. post verba operam dandi et similia — in 8 Lysiae orationibus (in tt. I et II editionis

Frohberg.) ne uno quidem l., sed semper *ἵνα* legatur, et apud Platonem (in Protag. et Pol. I.) et Demosthenem (in 3 Ol. et c. Lept.) duodetricena *ἵνα*, singula *ὅπως* inveniuntur.

Satis multa de his particulis; nihil autem fere de negatione *μή* dicendum videtur, cum jam plurimi grammatici, illa posita primo cogitari negatam rem¹⁾, ex qua significatione prohibitiva ejus vis profecta sit, demonstraverint. Id commemoro, Thucydidem *sola* negatione *μή* pro *ὅπως μή* vel *ἵνα μή*, nisi verbum vel notio timendi antecedit aut negatio in secunda ejusdem finalis sententiae parte ponitur, minime saepe uti. Pauca postea addam, cum de verbis timendi loquar.

B. De conjunctivo et optativo.

Cum de indicativo futuri, de conjunctivo c. particula *ἄν*, de optativo c. *ἄν* conjuncto postea accurate disserendum sit, praeteritorum autem indicativum Thucydides verbo timendi antecedente usurpet uno l. III, 53, 2, de quo infra loqui aptum visum est, h. l. quomodo conjunctivo nudo et optativo cum Graeci, tum maxime hic scriptor in finalibus sententiis utatur, quaeramus. Sed antequam ad propositum venio, placet definire, quae sit horum modorum prima vis. Ac conjunctivo quidem is qui loquitur eo se intentum esse indicat, ut actio, quae fieri potest, perficiatur, sive se perficiendae alicuius rei rationem habere profitetur; optativo autem, quam fieri posse cogitat, actionem significat. Neque quidquam aliud volunt Krügerus²⁾, Bäumlinius³⁾, Akenius (p. 26 § 33) alii cum illum significare, quod dicunt „geheischte Wirklichkeit“ vel „Rücksicht auf Verwirklichung“ vel „Erwartung“, hunc „das rein Gedachte“ vel „reine Subjektivität“ doceant. Quoniam omnes sententiae, quae postea aliis copulatae sunt, principio absolutae erant, in his modos insitam

1) cf. Hermann ad Vig. ed. 3, p. 804. Franke, de part. negant. comm. I, p. 4. Rinteln 1832. Aken. p. 224 sq.

2) Gr. 54, 2.

3) Unters. über die griech. Modi. Heilbronn 1846. pp. 35 et 41 sq.

suam naturam servasse facile intellegitur, quare conjunctivus in enuntiatis finalibus positus alius non est, quam conjunctivus adhortativus et deliberativus et, qui vocatur, futuralis, ut in his sententiis rursus *expectationem* seu potius rationem rei perficiendae habitam indicet. Optativus autem cum in eis idem sit, qui in oratione obliqua usurpatur, rem cogitatam vel uno verbo *cogitationem* significat. Quo cognito apparet, Frankium (l. c. p. 1238, § 4) conjunctivo finali „eum finem, quem quis reapse possit assequi“ indicari accurate non dicere. Idem optativo „nihil nisi consilium quod quis in mente habeat“ significari recte docet, nam hoc posito prorsus neglegitur, utrum consilium ad eventum adducatur necne. Sed quoniam res, cui eventus non est, non nisi cogitata describi solet, illum Thucydides semper ponit, ubi consilio eventus deest, ut II, 76, 1 aliis ll., de quibus videas postea. Quamvis igitur simplex atque dilucida horum modorum vis sit, tamen quando hic, quando ille a Graecis positus sit aut ponendus fuerit, docti homines nondum pro explorato habent. Cuius quidem rei si causas quaerimus, has reperiemus duas, quarum prior inde videtur repetenda esse, quod grammatici Graecos firma modorum consecutione usos esse diutissime opinabantur, altera in eo est, quod primam horum vim neglegebant. Itaque deposita illa sententia cum principalem modorum significationem retineamus in finalibus sententiis, cum eis consentimus, qui Dawesianum¹⁾ canonem breviorum quam rectiorem esse dixerunt²⁾. Primum igitur qua de causa praegresso tempore praesenti vel futuro vel perfecto praesenti conjunctivus poni soleat, ex eo apparet, quod ejus actionis, quam facimus aut facturi sumus aut nunc factam habemus, saepissime eventum expectamus. Deinde autem, quod ejus consilii, quod praeterito tempore captum est, saepissime non jam eventus expectatur — quoniam de ejus exitu jam certiores facti sumus — sed cogitatio sola haberi maxime potest, elucet, cur secundaria tempora optativus sequi soleat. Quo intellecto quam-

1) Dawesii misc. crit. p. 83. — Bernhardt, wissenschaftl. Syntax d. griech. Sprache. Berlin 1829. p. 402.

2) Krüg. Gr. 54, 5. Anm.

quam legem Dawesianam summatim valere negari non potest quidni de praesenti re cogitare, de praeterita autem expectationem habere possimus? An nunc consilium inire nequimus, quod num efficiatur dubitemus? Aut saepe non fit, ut consilii jamdiu capti eventum exspectemus? Jam igitur videmus, causam non esse, cur neque post secundaria tempora conjunctivus, neque post primaria optativus poni possit. Sed de hac re docti homines cum non jam inter se discrepent, breviter explicare libet, quando Graeci conjunctivum cum praeteritis temporibus, quando cum praesentibus optativum conjunxerint, aut quando consilii expectationem post illa, quando eius cogitationem post haec indicaverint.

Atque plerique grammatici ¹⁾ superiore tempore putabant, scriptores maximeque in his historicos orationis vigore et alacritate inductos esse, ut modis mutatis saepe *de rebus praeteritis tamquam de praesentibus* loquerentur. Etiam Poppo ²⁾ cum conjunctivi et optativi adeo nullum discrimen fuisse, ut ab uno ad alterum in eodem verborum nexu fieri transitus, diceret, fieri potuisse, ut scriptor, quandoque ei placeret, post tempora praeterita poneret conjunctivum, videtur putasse. Sed cum Frankius illum „vigorem atque alacritatem“ reprimeret, ita ut nullas nisi graves res praesentes fingi vellet, Georgius Fridericus Horn ³⁾ quatuor his Thucydideis ll. I, 31. 44. 65. 99 allatis, in quibus „ne vestigium quidem ullum vigoris et alacritatis indagari“ posset, totam hanc praeteritae rei repraesentandae „exceptionem“ rejecit. Tamen grammatici, ut Krügerus (54, 8, 2), Kühnerus (II, 896) alique perseverant in hac lege: „conjunctivum post praeterita tempora poni, si res praeterita quasi repraesentetur vel si is, qui loquatur, in illud tempus, quo illa res sit facta, cogitando redeat“, et afferunt, ut alios omittam, hos Thucydideos locos: I, 31. 44. 65. 99. 132. II, 3. 12. 69. 83. III, 45. IV, 1. 8. 32. 66. V, 43. 45. VI, 73. VIII, 82. Sed quam ob causam

1) cf. Bernh. p. 401.

2) ed. p. I, vol. I, p. 266.

3) „Usus optativi et conjunctivi Graecae linguae“ etc. Tychopoli 1838. p. 4.

conjunctivus praeteritam rem praesentem reddat, non plane intellego, nam illi non magis quam optativo repraesentandae rei vis est. At historici maxime conjunctivo sic utuntur; cur non alii scriptores? Esto; sed hoc quid sibi vult? Si qua de causa illi ita scripserint cognoverimus, nemo in hac dicendi ratione offendet. De qua re antequam quae restant dicamus, nobis breviter de eis, quae Hornius in universum de conjunctivo post praeterita tempora posito sensit atque docuit, disputandum est. Is enim, cum „novam legem“ quaesivisset, „quae ex notione hausta omnia et singula“ comprehenderet et Graecae linguae satisfaceret, reperisse haec sibi visus est: conjunctivum, quod „eam cogitandi speciem, quae ad externam rerum inter se cohaerentiam spectaret et ad id, quod intercedentibus externis condicionibus necessario efficeretur“ ¹⁾ aut „cogitationem re ipsa subjective determinatam (die bedingte subjective Nothwendigkeit)“ significaret, in finalibus enuntiatis indicare „eventum“ ²⁾. Cum igitur, quae de propria conjunctivi significatione ab illo grammatico exposita sunt, fere eadem sint, quae ipsi supra de ea disputavimus, quamvis eum a prima huius modi vi orsum legem, quae in omnes partes valere videatur, dare laudemus, tamen id quod consequitur, nobis non probatur; nam ex eo quod conjunctivus cogitationem rei necessario efficiendae uno verbo expectationem indicat, nondum efficitur, ut idem id quod ex rei natura necessario efficitur significet. Quae cum ita sint, conjunctivum finalem non tam *eventum*, quam *expectationem eventus* exprimere jam constat. Haec enim prima significatio omnes leges, quae de conjunctivi usu dantur, complectitur. Atque primum quidem omnes illi loci, in quibus in conjunctivo repraesentandi vis inesse putabatur, hoc modo facillime intelleguntur, ut I, 31, 3, οἱ δὲ Κορίνθιοι ἦλθον πρὸς τὸν Κερκυραίων ναυτικὴν τὸ Ἀττικὸν προσγεγόμενον ἐμπόδιον γένηται; Corinthii enim legatos Athenas miserunt, quia sperabant fore ut ita prohiberent, quominus —

1) pp. 5 et 9.

2) Idem docet Westermannus de conj. apud Demosth. XXIII, 93, c. opt. conjuncto. —

Attica classis adjuncta sibi impedimento esset. Neque aliter de aliis ll. judicamus, de quibus v. postea. —

Alteram causam, cur scriptores praeteritis antecedentibus conjunctivum addere viderentur, grammatici hanc esse existimaverunt: quod illi interdum consilium eo tempore, quo loquerentur, durare indicare vellent. Sane eis locis, in quibus consilium, quod superiore tempore captum erat, tum, cum de eo dictum est, *durare* narratum est, conjunctivus ponitur, is autem, non propterea quod consilium *durat* — durandi enim notio minime in conjunctivo continetur —, sed quod consilii eventus *expectatur*; nam cum rem, quam exspectamus, nondum factam esse putemus, consilium, quod ut ad effectum adducatur optamus speramusque, nobis durare videtur, donec evenit. Quo cognito cum propter primam suam vim conjunctivum talibus locis positum esse nobis semper perseverandum sit, concedo id doceri posse: conjunctivum ponendum esse, *ubi* consilii eventus expectetur aut id duret, non *eo*, *quod* id duret. Itaque Lysias in or. c. Eratosth. § 7 his verbis: *ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς δέκα συλλαβεῖν, τούτων δὲ δύο πένητας, ἵνα αὐτοῖς ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀπολογία* etc. nihil aliud exprimit, quam exspectationem eventus, qua, cum consilium nondum effectum sit, nobis durandi notio contineri videtur. Idem cadit in alios tres ll. apud Lys. repertos, quorum in duobus, quomodo optativus et conjunctivus inter se differant, quod mutantur, facillime cognoscitur: XXVIII, 14. XXXII, 22. XXX, 30 (de mutatis modis v. postea). In eo numero ducendi sunt Xen. An. I, 6, 6. Dem. Ol. 3, 6. IX, 26. Pl. Crit. 43 b. alique ll., et hi Thucydidei: I, 73, 1 *παρήλθομεν οὐ τοῖς ἐγκλήμασι τῶν πόλεων ἀντεροῦντες* — *ἀλλ' ὅπως μὴ ῥαδίως περὶ μεγάλων πραγμάτων τοῖς ξυμμάχοις πειθόμενοι χεῖρον βουλευσῆσθε*. III, 67, 1. VI, 18, 1.

Quoniam vidimus, primam legem de conjunctivo ponendo recte datam non esse, alteram principali huius vi contineri, transeamus ad tertiam, quam docti homines falso vocaverunt „exceptionem“. Ei enim dicunt: conjunctivum post temp. praeterita poni, ut *eventum e natura actionis praeteritae necessario consequentem et consecutum* indicet¹⁾. Quam excep-

1) v. G. Sauppium ad Xen. Mem. I, 1, 8. Frankium l. c. p. 1245.

tionem verissimam esse, tam veram, ut ne exceptio quidem sit, sed ipsa regula, Fridericus Horn (p. 4) judicat, neque enim aliter judicare potest, quia, ut jam dixi, conjunctivo semper eventum significari docet. Neque ego, quamvis hanc sententiam rejiciam, ita conjunctivum usurpari nego; sed iterum conjunctivus non propterea, quod res e natura actionis praeteritae necessario consequitur, ponitur, sed quod consilium ejusmodi est, ut e natura actionis prioris eventus certe expectetur. Quae verba ut demonstrem, utor eodem exemplo, quod grammatici ad firmandam suam sententiam adhibuerunt: I, 44, 2: *καὶ τὴν Κέρκυραν ἐβούλοντο μὴ προσέσθαι Κορινθίοις ναυτικὸν ἔχουσαν τοσοῦτον, συγκρούειν δὲ ὅτι μάλιστα αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἵνα ἀσθενεστέροις οὖσιν, ἢν τι δέη, Κορινθίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ναυτικὸν ἔχουσιν ἐς πόλεμον καθιστῶνται*, quae verba Hornius ita interpretatur: „volebant eos quam maxime inter se collidere et hac re efficere, ut cum invalidioribus et Corinthiis et aliis, qui classem habebant, bellum capessere“; ea quidem recte, sed, inquam, id quod petitur, si accurate res perspicimus, necessario ex „collidendo“ consequitur? An non externae et improvisae res impedire possunt, ne eventus qui petitur verus fiat? Sed quod ex consilii et prioris actionis natura *expectari* poterat propositi eventus, conjunctivus ponitur. Nam Athenienses id agentes ut secundam rem efficere, cum illam priorem actionem fecissent, fore ut id quod vellent consequerentur sperabant. Idem cadit in II, 3, 3, ubi legimus *ἀμάξας τε ἀνευ τῶν ὑποζυγίων ἐς τὰς ὁδοὺς καθίστασαν, ἵν' ἀντὶ τείχους ᾗ*, nam consilium ejusmodi est, ut de ejus eventu vix dubitari possit, quare, quod certus effectus exspectari potest, conjunctivus ponitur. Alia exempla v. postea. Quibus expositis iterum constat conjunctivum usurpari, si certa eventus expectatio indicanda est. Quamobrem ille, quoniam aptus est repraesentando eventui, qui, siquidem eum e natura prioris actionis procedere necesse est, certe expectari potest, eum necessario consequentem significare videtur. Sed aliud est eventus, aliud

§ 12. p. 1250, § 14. eundem ad Dem. Ol. 2, 24; ad eund. l. v. Herm. Sauppium. — Aken. p. 103.

eventus expectatio. Eventum enim, quamquam eum saepe certe expectari licet, tamen, ut jam commemoravi, non semper opus est fieri, ita ut conjunctivus, si nihil nisi eventum significaret, falsus esset, ut in IV, 8, 5, ubi propositum, etsi Lacedaemonii propter priorem actionem id se perfecturos esse sperabant, tamen non efficitur; aut VI, 101, 2 ubi, quamquam res non evenit, tamen eventus expectari poterat. Omnibus his rebus expositis hanc legem complector his paucis verbis: conjunctivus ponitur non solum, ubi eventus necessario e natura prioris actionis consequitur neque idcirco quod is consequitur, sed quia *propositi eventus certe expectatur*, certa enim expectatio conjunctivum poscit.

Quam cum legem adhibemus ad locos, quos alii aliter intellegi volebant, ut I, 44. II, 83, 1. III, 81, 1. VII, 19, 5. 43, 5 aliosque, quomodo hi declarandi sint, dubium non est. Deinde cur, si in primario et in finali enuntiato idem subjectum existit, maxime conjunctivus usurpetur, elucet; nam, si quid facimus, ut aliud quid impetremus, sperare solemus, fore ut eo quo spectemus perveniamus. Et eiusmodi enuntiata particulis „um zu“ c. inf. vertere solemus.

Restat ut de conjunctivo in *obliqua oratione* usurpato pauca dicam. Thucydides enim cum solis in his duobus locis III, 52, 2. IV, 83, 3 in obl. or. optativo utatur, aliis ll. conjunctivum ponit. Itaque grammatici docent, hunc usurpari, si is qui loquatur ex obl. oratione in rectam transeat vel si consilium ab alio homine priore tempore captum ita afferat, ut tum ille alius homo id iniverit et prompserit, breviter si totam orationem repraesentet. Quae si lex prorsus recta esset, ubi verbum regens esset praesens quod vocatur historicum, omnino conjunctivus ponendus esset. Atqui quibusdam locis quamquam illud antecedit, tamen optativus scribitur: II, 83, 5. VII, 17, 2. I, 109, 1. IV, 111, 1. Concedo, historicos de praeteritis rebus saepe ut de praesentibus loqui. Quod si est cur non cum actionem priorem praesentem fingant — si conjunctivo res repraesentetur — illum ponunt? Sed jam demonstravimus, conjunctivo rem praeteritam non reddi praesentem. Ex quo efficitur, in obl. oratione eundem repraesentandi causa non usurpari. Historici igitur nihil

aliud quam res ita describunt, ut vere factae sunt, ut facere non possim, quin repetam, conjunctivum in ea poni, ubi *certa expectatio* exprimatur. Quam vim conjunctivi si servamus, eo posito obliquam orationem in rectam transire quodammodo dicere possumus, nam, quod res praeterita est, scriptori licuit, consilium ut cogitatum optativo describere. Quo factum est, ut alii scriptores omnia consilia, quae ab aliis hominibus alio tempore capta esse narrant, ideo, quod praeterita sunt, sua ex parte pro cogitatis habentes, post praeterita temp. optativum scribant. Eum enim, ubi consilium cogitatione contineatur, usurpari jam dixi. Eandem ob causam idem *tempora primaria* sequitur:

1) „cum id ipsum, cui adjuncta est consilii notatio, mente tantum et cogitatione, non re et facto continetur. Nam si incertum relinquimus, futurumne sit illud quod cogitatione ponimus, an non, etiam finem ad quem perveniri posse cogitamus optativo indicare debemus“. Ea Frankius p. 1241 recte exponit¹⁾.

2) quando quis eventum, quem agendo consequitur, non esse futurum indicare vult. Quae lex fere eadem est, quae illa. Nam omnino, quia id, quod quidem petitur neque tamen perficitur, semper sola cogitatione continetur, optativus ponitur, ubi consilii eventus aut non est aut expectari nequit, et ubi nihil aut parvi interest, utrum consilium ad effectum adducatur nec ne. Ita fit, ut in parvis rebus optativus inveniat, ut in parvis institutis, quae fiunt, quod eis aliquod propositum fortasse efficitur, sic II, 34, 8. IV, 4, 2. 91. V, 70. —

3) quando quis consilium tamquam ab alio cogitatum esse indicat, ut IV, 67, 3.

Omnibus his rebus expositis constat: in finalibus sententiis conjunctivum *certain expectationem*, optativum *cogitationem* significare. Neque alia vis his modis tribuenda est, si in una sententia conjunguntur, quamquam quidam talibus ll. nihil inter eos interesse putaverunt. Sed de mutatis modis a. l. dicam. Itaque h. l. paucis verbis explicemus, quomodo

1) cf. Gust. Sauppe l. c.

conjunctivus praesentis a conj. aoristi et optativus praesentis ab optativo aoristi differat. Atque primum conjunctivus praesentis, ut ei insita vis est, dicitur de re, quae durat aut saepius fit. Conjunctivus autem aoristi neque quo tempore actio fiat neque per quod spatium res duret indicat, sed id unum declarat, rem ingredi, itaque saepe usurpatur, ubi de re, quae semel fit, agitur. Quamobrem cur interdum in enuntiationis finalis altero membro ille, in altero hic positus sit, manifestum est, velut in VI, 73, 2, ubi primum legitur *παράγνηται*, quoniam societas semel fieri potest, deinde *πείθωσι*, quia persuasio paullatim efficitur, tum *ἀπαγάγωσιν*, quod Athenienses semel abduci possunt, postremo *ἐπιπέμπωσιν* ad durantem rem spectat, nam Athenienses quoad eis domesticum bellum gerendum est, auxilia mittere nequeunt (cf. c. h. l. VI, 91, 4). Et, ut alium l. afferam, in VI, 22 rectissime *ἵνα ἔχῃ* (habeat) *ἡ στρατιὰ τὰ ἐπιτήδεια* dicitur, nam *σχῆ* (adipiscatur) si scriberetur, Nicias h. l. aliquid, quod nullo modo fieri poterat, diceret. Sed in VI, 48 conjunctivus praesentis falsus est; cf. si placet, I, 37, 4. V, 43, 3. VI, 92, 5. VII, 67, 4. — De conjunctivis autem aoristi I act. et med. nihil dicendum est, cum, quin ei in sententiis finalibus usurpati sint, nemo jam dubitet.

Quod de conjunctivo dixi, idem cadit in differentiam optativi praesentis et optativi aoristi. Itaque in V, 70 aoristi usurpantur, quia Spartiatae tum tibiatarum modulis usi sunt, ne *τὸ διασπασθῆναι* in illo uno impetu fieret. Praesens indicaret, cur illi omnino ad tibiam procedere solerent. In IV, 93, 2 *ὅπως φύλακες εἶεν* scribitur, quod equites diutius custodes sunt, sed *καὶ τοῖς Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένονται ἐν τῇ μάχῃ*, quod hic impetus repentinus semel fieri potest. Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus; nam ex omnibus fere exemplis, maxime ex eis, in quibus verbum timendi antecedit, hoc discrimen cognoscitur. Itaque nunc, quomodo pauci scriptores in usurpandis conjunctivo et optativo inter se differant, parvo indice exponamus, qui quod pertinet ad pauca eorum scripta ignoscas quaeso.

Rationem non habeo conjunctivorum et optativorum, qui post verba timendi, id agendi, curandi similiaque, poni videntur.

scriptores	quant. spat. legerim	Conj.		Opt.		summa
		p. temp. prim.	p. temp. sec.	p. temp. sec.	p. temp. prim.	
Thucydides	pro rata parte	6	14	10	—	30
Antiphon	in omnibus orr.	9	4	3	—	16
Herodotus	I. I.	7	8	15	—	30
Lysias	orr. 1. 10. 12. 13. 14. 15. 25. 32.	11	8	12	—	31
Xenophon	Hell. I. An. II.	3	2	16	—	21
Plato	Prot. Polit. I.	24	2	3	—	29
Demosthenes	3 Ol. Leptin.	24	4	—	1	29
Plutarchus	Teubn. ed. 50 pp.	1	4	1	—	6
Lucianus	dial. deor.	7	2	4	2	15

C. Exempla.

a) conjunctivi.

1) post ἵνα.

Conj. praes. post temp. primaria:

III, 13, 2. *χρῆ — βοήθειαν ἀποστέλλειν ἵνα φαίνησθε ἀμύνοντες τε οἷς δεῖ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τοὺς πολεμίους βλάπτοντες.* Consilium ejusmodi est, ut spes sit, id perfectum iri; praesens „φαίνησθε“ autem ostendit, Lacedaemonios, ut auxilium mitterent, rogatos esse, non ut illo solo tempore adjuutores se praeberent, sed ut omnino eorum, qui laborarent, viderentur defensores.

VI, 22. *ὀπλίτας τε οὖν πολλοὺς μοι δοκεῖ χρῆναι ἡμᾶς ἄγειν — καὶ σφενδονήτας, ὅπως πρὸς τὸ ἐκείνων ἱππικὸν ἀντέχωσι, ναυσί τε καὶ πολὺ περιεῖναι, ἵνα καὶ τὰ ἐπιτήδεια ῥᾶον ἐσχομιζώμεθα, τὸν δὲ καὶ αὐτόθεν σῖτον ἐν ὀλίγῳ — ἄγειν — ἵνα, ἥντων ὑπὸ ἀπλοίας ἀπολαμβάνώμεθα, ἔχῃ ἡ στρατιὰ τὰ ἐπιτήδεια (πολλὴ γὰρ οὖσα οὐ πάσης ἔσται πόλεως ὑποδέξασθαι)* Nicias certam spem habet, fore ut propositum efficiatur. De praes. diximus p. 22.

VI, 84, 2. *διόπερ καὶ τοὺς Λεοντίνους εὖλογον κατοικίζειν μὴ ὑπηκόους, — ἀλλ' ὥς δυνατωτάτους, ἵνα ἐκ τῆς σφετέρως ὁμοροῖ ὄντες τοῖς δε ὑπὲρ ἡμῶν λυπηροὶ ᾖσι.* Non

eventus, sed expectatio perpetui eventus describitur conjunctivo ὦσι.

VI, 91, 5. καὶ τὰ ἐνθάδε χρὴ ἅμα φανερώτερον ἐκπολεμοῦν, ἵνα Συρακοῖσι τε νομίζοντες ὑμᾶς ἐπιμέλεσθαι μᾶλλον ἀντέχωσι καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς ἑαυτῶν ἦσσαν ἄλλην ἐπικουρίαν πέμπωσι. Spes est, rem eventuram et duraturam esse. cf. VI, 73, 2. —

IV, 86, 1. αὐτός τε οὐκ ἐπὶ κακῷ, ἐπ' ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ἑλλήνων παρελήλυθα — καὶ ἅμα οὐχ ἵνα ξυμμάχους ἑμᾶς ἔχωμεν ἢ βίᾳ ἢ ἀπάτῃ προσλαβόντες, ἀλλὰ τούναντίον ὑμῖν δεδουλωμένοις ὑπὸ Ἀθηναίων ξυμμαχήσοντες. De mutata construct. cf. I, 73, 1. et p. 10. Veni non ea spe commotus fore ut —.

IV, 87, 3. καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἔτι νομιῶ, προσεῖναι δὲ τί μοι καὶ κατὰ δύο ἀνάγκας τὸ εὐλογον, τῶν μὲν Λακεδαιμονίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὖνῳ, εἰ μὴ προσαχθήσεσθε, τοῖς ἀπὸ ὑμῶν χρήμασι φερομένοις παρ' Ἀθηναίους βλάπτωνται, οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύονται ὑφ' ὑμῶν δουλείας ἀπαλλαγῇναι. De prolepsi v. Classen. — primum, quod spero, me hac re effecturum esse, ut —, deinde —.

Conj. aor. post temp. prim.

I, 37, 1. ἀναγκαῖον — ἐπὶ τὸν ἄλλον λόγον ἵεναι, ἵνα τὴν ἀφ' ἡμῶν τε ἀξίωσιν ἀσφαλέστερον προειδῆτε καὶ τὴν τῶνδε χρεῖαν μὴ ἀλογίστως ἀπώσῃσθε. cf. postea. Expectatio aperta est.

VI, 78, 2. εἴ τέ τις φθονεῖ μὲν ἢ καὶ φοβεῖται — διὰ δὲ αὐτὰ τὰς Συρακούσας κακωθῆναι μὲν, ἵνα σωφρονισθῶμεν, βούλεται — quod sperat fore ut modestiores simus; aor. de ingrediente re.

VI, 18, 4. ποιῶμεθα τὸν πλοῦν, ἵνα Πελοποννησίων τε στορέσωμεν τὸ φρόνημα, εἰ δόξομεν ὑπεριδόντες τὴν ἐν τῷ παρόντι ἡσυχίαν καὶ ἐπὶ Σικελίαν πλεῦσαι· καὶ ἅμα ἢ τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἐκεῖ προσγενομένων, πάσης τῇ εἰκότι, ἄρξομεν, ἢ κακώσομέν γε Συρακοσίους, ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ ξύμμαχοι ὠφελησόμεθα. ἵνα τε ita positum est, ut aliquis existimare possit sequi καὶ ἅμα ἄρξομεν, sed verborum constructione mutata καὶ ἅμα etc. enuntiatum per se constans

est, nam ἵνα cum indicativo futuri conjungi non posse jam vidimus. Notum autem est, Thucydidem saepius anacoluthias permittere et concinnitate neglecta verborum constructionem ita mutare, ut ab alia in aliam fiat transitus. Sic enuntiatio consecutiva ad sententiam liberam transit V, 14, 1. VIII, 5, 2. cf. anacolutha I, 82, 1. 110, 1. III, 51, 2. I, 121, 4 alia. Herod. IV, 148¹⁾. Alia est res in I, 73, 1, quamquam ibi quoque verba καὶ ἅμα βουλόμενος pro finali enuntiato posita sunt. Id autem constare videtur, interdum anacoluthon a verbis καὶ ἅμα duci. Similis transitus ad aliam constructionem videtur esse in III, 22, 3 ἔπειτα ψιλοὶ ἄλλοι μετὰ τούτους ξὺν δορατίοις ἐχώρουν, οἷς ἕτεροι κατόπιν τὰς ἀσπίδας ἔφερον, ὅπως ἐκεῖνοι ῥᾶον προσβαίνοιν, καὶ ἔμελλον δώσειν ὁπότε τοῖς πολεμίοις εἶεν. Sed, quamquam hoc enuntiatum καὶ ἔμελλον etc. finali sententia exprimi poterat, Thucydides, quia diversa subjecta in ea futura essent, sententiam per parataxin cum ἔφερον conjungere maluit. — Conjunctivus aor. in eo l., de quo agimus, aptus est, nam et expectatio eventus est causa, cur expeditio suscipiatur, neque consilium ad rem, quae duret, spectat.

VIII, 53, 3. τοῦτο τοίνυν οὐκ ἔστιν ἡμῖν γενέσθαι, εἰ μὴ πολιτεύσομέν τε σωφρονέστερον καὶ ἐς ὀλίγους μᾶλλον τὰς ἀρχὰς ποιήσομεν²⁾, ἵνα πιστεύῃ ἡμῖν βασιλεύς Etsi omnibus in codicibus traditum est πιστεύῃ, tamen Thucydides aoristum scripsisse mihi videtur, cum praesenti πιστεύῃ rex Persarum jam fidem habere Atheniensibus dicatur, aoristus autem indicet, illum confidendi initium capere, quod c. 48 verbis „οὕτω γὰρ ἂν πιστεῦσαι μᾶλλον βασιλέα“ confirmatur. Nemo autem dubitabit, quin facillime ex πιστεύῃ fieri potuerit πιστεύῃ. Accedit quod unus cod. Q aoristum praebet, quamquam concedo neque eum argumento magno esse et praesens fortasse ita declarari posse, ut regem paullatim

1) v. Classen et Krüg. ad h. l. Kühner. Gr. II, p. 1091. Porpo. I, 1, p. 270 sqq. III, 4, p. 773. Horn. l. c. p. 12. Paul. Kampfer., de anacol. apud Thuc. diss. philol. Münster 1868. p. 42. Duo opusc. inspicere mihi non licuit, quod valde doleo, Engelhardt. anacol. Plat. spec. 3. et Ebhard. de anac. usu in scriptis Graec. Dillenbourg 1860.

2) corr. Bekk. pro ποιήσασιν.

fidenter inducat. πιστεύειν autem respondet nostro „Zutrauen fassen“; cf. I, 20, 1 πιστεῦσαι „zu einer festen Ueberzeugung gelangen“¹⁾. — Expectatio eventus manifesta est.

I, 23, 3 οὐκ αἰσθάνεται τοὺς Λακεδαιμονίους — προκαταλαμβάνοντας ἡμᾶς νῦν ἐς τὴν ὑμετέραν ἐπιχείρησιν, ἵνα μὴ τῷ κοινῷ ἔχθῃ κατ' αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων στῶμεν μηδὲ δυοῖν φθάσαι ἀμάρτωσιν . . . Corinthii sperant, se prohibituos esse, quominus —.

VI, 89, 1. ἀναγκαῖον περὶ τῆς ἐμῆς διαβολῆς πρῶτον ἐς ὑμᾶς εἰπεῖν, ἵνα μὴ χεῖρον τὰ κοινὰ τῷ ὑπόπτῳ μου ἀκροάσῃσθε. Aor., non praes., positus est, quod Alcibiades de hac una oratione dicit ea spe commotus, se id quod velit consequuturum esse.

I, 71, 4. βοηθήσατε —, ἵνα μὴ ἄνδρας τε φίλους καὶ ξυγγενεῖς τοῖς ἐχθίστοις προῆσθε, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ἀθυμῖα πρὸς ἑτέραν τινὰ ξυμμαχίαν τρέψῃτε. Si opem fertis, vobis non timendum est, ne viros — prodatis —.

V, 9, 2. τὴν δ' ἐπιχείρησιν ᾧ τρόπῳ διανοοῦμαι ποιῆσθαι διδάξω, ἵνα μὴ τῷ²⁾ τὸ κατ' ὀλίγον καὶ μὴ ἅπαντας κινδυνεύειν ἐνδεὲς φαινόμενον ἀτολμίαν παράσχη. Docebo, quod spero —.

Conj. praes. post temp. secundaria.

I, 44, 2. καὶ τὴν Κέρκυραν ἐβούλοντο μὴ προέσθαι Κορινθίοις ναυτικὸν ἔχουσαν τοσοῦτον, ξυγκρούειν δὲ ὅτι μάλιστα αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἵνα ἀσθενεστέροις οὖσιν, ἦντι δέη, Κορινθίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις ναυτικὸν ἔχουσιν ἐς πόλεμον καθιστῶνται. v. p. 19.

II, 3, 3. ἀμάξας τε ἄνευ τῶν ὑποζυγίων ἐς τὰς ὁδοὺς καθίστασαν, ἵν' ἀντὶ τείχους ᾗ — sperantes fore ut id pro muro esset. v. p. 19. Recte editores τοῦτο subjectum suppleant (cf. nostrum „es“). Eadem verba leguntur apud App. Pun. 8, 25.

1) v. Classen. ad h. l. — Stöhl, Jahrb. f. Phil. t. 67, p. 176. Krüg. Gr. 53, 5, 1 sq.

2) Emendationem a Poppone propositam, ab Herwerdenio (stud. Thuc. p. 68) et Classenio (ed. krit. Bemkgn. ad h. l.) comprobata accipio.

I, 99, 3. οἱ πλείους αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀπ' οἴκου ᾧσι, χρήματα ἐτάξαντο — φέρειν. ᾧσι spectat ad expectatum statum, qui daret.

VII, 26, 2. ἐτείχισαν ἰσθμῶδές τι χωρίον, ἵνα δὴ οἱ τε Εἰλωτες τῶν Λακεδαιμονίων αὐτόσε αὐτομολῶσι καὶ ἅμα λησται ἐξ αὐτοῦ, ὥσπερ ἐκ τῆς Πύλου, ἀρπαγὴν ποιῶνται. Particula δὴ Thucydides indicat, consilium facile intellegi, cum id ex actione praeterita expectari possit. cf. V, 85, 1. VII, 18, 1; aliter IV, 67, 3.

III, 67, 1. καὶ ταῦτα, ᾧ Λακεδαιμόνιοι, τούτου ἕνεκα ἐπεξήλομεν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ἵνα ἡμεῖς μὲν εἰδῇτε δικαίως αὐτῶν καταγνωσόμενοι, ἡμεῖς δὲ ἔτι ὀσιώτερον τετιμωρημένοι. Verba, quae sequuntur, Poppo, Krügerus, Stahlius rectissime a superioribus separaverunt. Quamquam Krügerus ἡμᾶς — τετιμωρημένους scribendum esse, cum pro male suppleto εἰδῶμεν potius δείξωμεν desideretur, putat, alii qui locum interpretantur lectionem traditam recte retinuisse mihi videntur, nam si ἡμᾶς τετιμωρημένους scriberetur, membrorum concinnitas deleretur. De constructione verborum cf. Xen. An. II, 1, 13. Thuc. VI, 39, 2. 47, 1 a. ll. — Class. ad h. l. — Thucydides cum demonstrativis pronomibus maximeque voce τούτου ἕνεκα finem monstrat, conjunctivum ponit, ut II, 60, 1. VIII, 90, 3. cf. Xen. An. VII, 6, 17; semel voce τούτου ἕνεκα propositum in memoriam revocat: V, 43, 3, ut Xen. An. II, 3, 13.

VIII, 82, 3. καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἐκκλησίας εὐθὺς ὤχετο, ἵνα δοκῇ πάντα μετ' ἐκείνου κοινοῦσθαι καὶ ἅμα βουλόμενος . . . codd. AEFM ἵνα δὲ δοκῇ. δὲ corrigend. esse in δὴ — quod ineptum non est (cf. VII, 26) — apparet, sed quia neque alii codd. neque B id praebent, Stahlius recte omittere videtur. Praesens positum est, quod Alcibiades diutius cum Tissapherne communicare videri vult; idem consilii eventum expectare potest.

IV, 1, 3. καὶ ἐσεβεβλήκεσαν ἅμα ἐς τὴν Ῥηγίνων οἱ Λοκροὶ πανστρατιᾷ, ἵνα μὴ ἐπιβοηθῶσι τοῖς Μεσσηνίοις, ἅμα δὲ καὶ ξυνεπαρόντων Ῥηγίνων φυγάδων, οἳ ἦσαν παρ' αὐτοῖς. Ex verbis proximis „ἀδύνατα γὰρ ἦν ἐν τῷ παρόντι τοὺς Λοκροὺς ἀμύνεσθαι“ apparet, propositi eventum expectari potuisse.

VI, 42. καὶ τρία μέρη νείμαντες ἐν ἐκάστῳ ἐκλήρωσαν, ἵνα μὴ τε ἅμα πλέοντες ἀπορῶσιν ὕδατος καὶ λιμένων καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἐν ταῖς καταγωγαῖς, πρὸς τε τὰλλα εὐκοσμοῦ-τεροι καὶ ῥαγὺς ἄρχειν ὦσι, κατὰ τέλη στρατηγῶν προστεταγ-μένοι. Expectatio et diuturnitas h. l. sicut in exemplis, quae sequuntur, perspicuae sunt.

VIII, 63, 3. καίπερ ἐπαναστάνας¹⁾ αὐτοὺς ἀλλήλοις ἵνα μὴ ὀλιγαρχῶνται.

VI, 88, 1. ἐδόκει αὐτοῖς ὑπουργεῖν μὲν τοῖς Συρακοσίοις μᾶλλον ἔργῳ — ἐν δὲ τῷ παρόντι, ἵνα μηδὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἔλασσον δοκῶσι νείμαι . . . (νείμαι, Duker.)

Conj. aor. p. temp. sec.

V, 39, 2. ἐδέοντο σφίσι Πάνακτόν τε καὶ τοὺς Ἀθηναίων δεσμώτας παραδοῦναι, ἵνα ἀντ' αὐτῶν Πύλον κομίσωνται. Lacedaemonii necessario se Pylum accepturos esse sperabant. Praesens ineptum esset.

I, 132, 5. παραποιησάμενος σφραγίδα, ἵνα, ἣν ψευδοῦς τῆς δόξης, ἣ καὶ ἐκείνός τι μεταγράψας αἰτήσῃ, μὴ ἐπιγνῶ, λύει τὰς ἐπιστολάς. aor. ἐπιγνῶ ad unam rem spectat. Eventus respondet exspectationi.

VII, 43, 7. προϊόντων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν ἀταξίᾳ μᾶλλον ἤδη ὥς κεκρατηκότων καὶ βουλομένων διὰ παντὸς τοῦ μήπω μεμαχημένου τῶν ἐναντίων ἄς τάχιστα διελθεῖν, ἵνα μὴ ἀνέντων σφῶν τῆς ἐφόδου αὐθις ξυστραφῶσιν, οἱ Βοιωτοὶ πρῶτοι αὐτοῖς ἀντέσχον καὶ προσβαλόντες ἔτρεψάν τε καὶ ἐς φυγὴν κατέστησαν. Propositum quamquam non effectum est, tamen tale erat, quale effici potuit, quare spes eius efficiendi fuit. Part. praes. habent imperfecti sensum, ut in VIII, 101, 1 praes. indic.: ἀπαίρουσιν ἐκ τῆς Χίου (οὐ) πελάγαι, ἵνα μὴ περιτύχῃσι ταῖς ἐν τῇ Ἐρέσῳ ναυσίν . . . — sperantes, se non occursuras esse.

1) Cum Krügerus artificiosius quam evidentius aliorum codicum lectionem (ἐπαναστάνας αὐτοὶ) defendat, Bekk., Poppo, Stahlus, quod cod. B traditum est, recte servant.

2) Post ὅπως.

Conj. praes. post temp. prim.

Compluribus ll. praesens est historicum: I, 62, 4. ὀλίγους ἀποπέμπουσιν, ὅπως εἰργασί τοὺς ἐκεῖθεν ἐπιβοηθεῖν. De eventu non dubitant.

III, 75, 2. οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται πείθουσιν αὐτὸν πέντε μὲν ναῦς τῶν αὐτοῦ σφίσι καταλιπεῖν, ὅπως ἡσσόν τι ἐν κινήσει ὦσιν οἱ ἐναντίοι . . . (πείθ. pr. hist.). — ut sibi quinque suarum navium relinqueret, quibus se effecturos esse, ut adversarii minus (omnino) se commoverent, sperabant.

III, 105, 3. πέμπουσι δὲ καὶ ἐπὶ Δημοσθένη τὸν ἐς τὴν Αἰτωλίαν Ἀθηναίων στρατηγήσαντα, ὅπως σφίσι ἡγεμῶν γίγνεται (πέμπ. pr. hist.). Sperabant hac missione fore, ut Demosthenes dux „esset“, non „fieret“. Rem ex sententia evenisse, ex c. 107 cognoscitur.

III, 107, 3. καὶ (μεῖζον γὰρ ἐγένετο καὶ περιέσχε τὸ τῶν Πελοποννησίων στρατόπεδον) ὁ Δημοσθένης δείσας μὴ κωκλωθῇ λοχίζει ἐς ὁδόν τινα κοίλην καὶ λοχυώδη ὀπλίτας καὶ ψιλοὺς ξυναμφοτέρους ἐς τετρακοσίους, ὅπως κατὰ τὸ ὑπερέχον τῶν ἐναντίων ἐν τῇ ξυνόδῳ αὐτῇ ἐξαναστάντες οὗτοι κατὰ νώτου γίνωνται. Exspectatam rem bene successisse ex proximo c. apparet. Hornius h. l. omisit.

V, 82, 5. ὁ δὲ δῆμος τῶν Ἀργείων — τειγίζει μακρὰ τεῖχη ἐς θάλασσαν, ὅπως, ἣν τῆς γῆς εἰργονται, ἢ κατὰ θάλασσαν σφᾶς μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπαγωγὴ τῶν ἐπιτηδείων ὠφελῇ. Eventus propter rei naturam exspectari potest. Utilitas durat.

VI, 22. v. p. 23.

VI, 36, 2. οἱ γὰρ δεδιότες ἰδίᾳ τι βούλονται τὴν πόλιν ἐς ἐκπληξιν καθιστάναι, ὅπως τῷ κοινῷ φόβῳ τὸ σφέτερον ἐπηλυγάζωνται¹⁾, quem locum Dexippus imitatur, in Corp. Hist. Byz. I, p. 11 D. ὅπως ἂν τὸ σφέτερον δέος ἐπηλυγάζωνται. Qui privatim aliquid formidant, reip. metu inicere volunt, quod sperant, se publico metu suum occultaturos esse.

III, 46, 6. χρεὶ δὲ τοὺς ἐλευθέρους — προκαταλαμβάνειν

1) v. Poppo ad h. l. p. 147.

ὅπως μὴδ' ἐς ἐπίνοϊαν τούτου ἴωσι. Liberos homines oportet custodire, ut spes sit, eos ne in cogitationem quidem huius rei venturos esse. Hornius illum l. om. et hunc: VIII, 18, 1 καὶ ἐκ τούτων τῶν πόλεων ὅποσα Ἀθηναίοις ἐφοίτα χρήματα ἢ ἄλλο τι, κωλύοντων κοινῇ βασιλεὺς καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ὅπως μήτε χρήματα λαμβάνωσιν Ἀθηναῖοι μήτε ἄλλο μηδέν. Haec verba continentur in primo foedere, quod Lacedaemonii cum Persarum rege fecerunt. Ex h. l. egregie apparet, sicut ex omnibus ll., in quibus verbum prohibendi vel timendi positum est conjunctivo initio non eventum indicari, sed expectationem.

IV, 87, 3. v. p. 24.

III, 74, 2. ἐμπιπρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ἦ ἔφοδος (ἐμπ. pr. hist.) — quo facto sperabant, aditum non esse futurum.

Locos, in quibus praes. part. vim praeteriti habet, v. in eis, quae sequuntur.

Conj. aor. post temp. prim.

In exemplis proximis praesens habet praeteriti vim, exceptis his: III, 47, 4 δεῖ¹⁾ δὲ καὶ εἰ ἡδίκησαν, μὴ προσποιεῖσθαι, ὅπως ὁ μόνον ἡμῖν ἔτι ξύμμαχόν ἐστι μὴ πολέμιον γένηται et V, 85, 1 ἐπειδὴ οὐ πρὸς τὸ πλῆθος οἱ λόγοι γίνονται, ὅπως δὴ μὴ ξυνεχῇ ῥήσει οἱ πολλοὶ ἐπαγωγὰ καὶ ἀνέλεγκτα ἐσάπαξ ἀκούσαντες ἡμῶν ἀπατηθῶσι (γινώσκωμεν γὰρ ὅτι τοῦτο φρονεῖ ὑμῶν ἢ ἐς τοὺς ὀλίγους ἀγωγή) . . . ubi ὅπως δὴ ab interpretibus recte declaratur voce „offenbar damit“; et particula δὴ explicatur verbis γινώσκ. γὰρ etc. cf. p. 27. —

Alii ll. hi sunt: II, 12, 2 ξυμπέμπουσι τε τῷ Μελησίπῳ ἀγωγούς, ὅπως μηδενὶ ξυγγένηται. Huic addiderunt, qui eum deducerent, quod sperabant, eos prohibituos esse, quominus in hoc itinere cum quoquam colloqueretur.

III, 70, 5. ὀφλόντων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκετῶν καθεζομένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν. Spes evidens est.

1) Class. recte δεῖ defendit, cum Krüg. ἔδει legi velit.

VII, 18, 1. τῶν Συρακοσίων καὶ Κορινθίων ἐναγόντων ἐπειδὴ ἐπυνθάνοντο τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν ἐς τὴν Σικελίαν, ὅπως δὴ ἐσβολῆς γενομένης διακωλυθῇ. cf. VII, 26, 2. p. 27.

VIII, 7, 1. ἀποπέμπουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Κόρινθον ἄνδρας Σπαρτιάτας τρεῖς, ὅπως ἀπὸ τῆς ἐτέρας θαλάσσης ὡς τάχιστα ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀθήνας ὑπερενεγκόντες τὰς ναῦς τὸν ἰσθμὸν κελεύσωσι πλεῖν ἐς Χίον πάσας . . . sperabant his missis se effecturos esse, ut —.

II, 67, 2. πείθουσι τὸν Σάδοκον — τοὺς ἄνδρας ἐγγερίσαι σφίσιν, ὅπως μὴ διαβάντες ὡς βασιλέα τὴν ἐκείνου πόλιν τὸ μέρος βλάβωσιν. — persuadebant, sperantes, se his traditis prohibituos esse, quominus —.

III, 71, 2. πέμπουσιν δὲ καὶ ἐς τὰς Ἀθήνας εὐθὺς πρέσβεις περὶ τε τῶν πεπραγμένων διδάζοντας ὡς ξυνέφερε καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότες πείσοντας μηδὲν ἀνεπιτήδειον πράσσειν, ὅπως μὴ τις ἐπιστροφὴ γένηται. Quaeritur, quocum verbo ὅπως etc. conjungendum sit et quid vocabulum ἐπιστροφὴ significet. Finalis enim sententia aut indicat, quo commoti optimates Corcyraei legatos Athenas miserint, aut qua de causa illi persuadere exulibus jussi sint, aut quo consilio exules aliquid contra patriam moliri visi sint. Ut ab hac postrema interpretatione ordiamur, πράσσειν minime cum finali sententia conjungi potest, quoniam exules non id agebant, ne ἐπιστροφὴ fieret, sed ut ἐπιστροφὴ fieret, quippe qui ἐπιστροφὴν non timerent, sed cuperent. Quinam illi exules erant? Scholiasta ad vocem πείσοντας recte annotat: „οὐχὶ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ τοὺς τῷ Πειθίᾳ τῆς αὐτῆς γνώμης, οὓς προεῖπε“; itaque qui fugerant, populares erant, quibus qui persuaderent missi sunt. Idem vult Classen. Quare finalis sententia, ut jam commemoravi, aut summam causam, cur hi missi sint, aut causam, cur prohibeant, quominus illi hostilia faciant, continet. Jam si ὅπως etc. causam persuadendi profert, quid valet ἐπιστροφὴ? Atque id nomen primo nihil aliud significat nisi „conversionem“, ut apud Soph. OC. 1045 conversionem exercitus ad hostem factam, „ὅθι δαΐων ἀνδρῶν τάχ' ἐπιστροφὰι τὸν χαλκοβόαν Ἄρη μίξουσιν“. Et similiter Thucydides eo utitur, ubi de exercitu, qui se con-

vertat et alio tendat, dicit: II, 90, 5, ita ut respondeat nostro vocabulo „Schwenkung“ vel „Wendung“; sic saepius apud Polybium. Tum translatus usurpatur, apud Soph. OC. 536 „*μυρίων γ' ἐπιστροφὰ κακῶν*“. Et eodem modo, si finale enuntiatum cum participio *πείσοντας* jungimus, h. l. de conversione et mutatione rerum publicarum intellegendum est et idem dicit, quod nos appellamus „Umwälzung, Revolution“: idque Bloomfieldius et Portus defenderunt. Propius ad principalem vocis significationem accedit, quod Arnoldus intellegi vult „Reaction“, vel, ut nostri sermonis vocabulo utar, „Umschlag“. Quare cum populares id contendisse, ut rerum fieret commutatio, certum esset, et optimatum maxime interesset, ut hanc impedirent persuadendo, non vi, hanc significationem ad h. l. quadrare videri non negaverim. Praeterea causa, cur optimates miserint, jam participiis futuri expressa est, ut verisimile non videatur, tertiam causam in sententiae fine additam esse. Verum tamen finale enuntiatum a participio *πείσ.* pendere nego, primum ob sensum, qui in vocabulo *ἐπιστρ.* inest, deinde ob contextum rerum et verborum. Primum enim Arnoldus et Bloomf. illam, quam voluerunt, vocis *ἐπιστρ.* vim nullo exemplo demonstrare possunt, ut, etiamsi haec ex principali ejus nominis vi derivari possit, altera usitata significatio tanquam priores partes agat. Constat autem, *ἐπιστρ.* saepius significare primo „curam“, tum fere idem ac *ἀμύνην*, „animadversionem et poenam“ velut, aliis exemplis omissis¹⁾, apud Soph. OR. 134. Polyb. 4, 4, 8. 27, 17, 7., ubi *ἐπιστροφῆς καὶ κολάσεως* fere synonyma sunt; Xen. Hell. V, 2, 9 *ἀκούσασιν οὖν ταῦτα τοῖς ἐφόροις ἄξιον ἔδοξεν ἐπιστροφῆς εἶναι*. Quod si est quoniam *ἐπιστρ.* eundem sensum, quem nostrum „Ahndung, Bestrafung“, habet, h. l. dici non posse, „persuaderent, ne quid populares molirentur, ne poena optimates ipsi afficerentur“, apparet. Accedit, quod, si *ἐπιστρ.* significaret „commutationem rerum“, pronomen *τις* difficile declaratu esset. Neque enim ulla commutatio fieri potuit, sed una haec commutatio rei publicae, in qua populi potestas summa est. Aptissimus autem sensus existit, cum optimates

1) v. apud Poppon. alia.

legatos misisse dicuntur, ut poenam effugerent; *ὅπως μὴ ἐπιστρ. γένηται* ergo summam mittendi causam indicat. Participiis enim futuri non verae causae mittendi notantur, sed eae, quibus perficiatur, ne *ἐπιστρ.* fiat, quam optimates jure timuisse ex aliis capitibus elucet. Illi cum non ignorarent, Athenienses popularibus auxilio venturos et se poena affecturos esse, eos decipere et exules Athenis versatos placare vel sibi conciliare conabantur; quod postquam ad irritum cecidit (c. 72), domi quoque optimates a populo victi et capti sunt (75). Ei autem, qui fugerant et munimentis occupatis (85) insulam diripiebant et depopulabantur, a Corcyraeis, cum Athenienses auxilio venissent, omnes trucidati sunt (v. IV, 2, 46 sqq.). Quibus expositis rebus vocis *ἐπιστρ.* sensus verborum rerumque contextui convenit. Itaque finalis sententia ut cum *πέμπουσι* jungatur, Classenius optimo jure postulat.

Conj. praes. post temp. sec.

IV, 120, 2. *ὁ Βρασίδας διέπλευσε — αὐτὸς δὲ ἐν κελητίῳ ἀποθεν ἐφεπόμενος, ὅπως, εἰ μὲν τινι τοῦ κέλῃτος μείζονι πλοίῳ περιτυγχάνοι, ἢ τριήρης ἀμύνη αὐτῷ, ἀντιπάλου δὲ ἄλλης τριήρους ἐπιγενομένης οὐ πρὸς τὸ ἐλασσὸν νομίζων τρέψεσθαι ἀλλ' ἐπὶ τὴν ναῦν, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν διασώσειν*. Quamquam optimis in codd. *ἀμύνη* legitur, tamen Bekkerus et Krügerus et Poppo (in ed. mai.) optativum, qui traditur deterioribus, receperunt, sed sine justa causa, nam etiamsi hic poni poterat, ut tota sententia Brasidae cogitationem exprimeret, tamen conjunctivus, quo certa Brasidae spes significatur, vere Thucydideus est. Ut hypothetica sententia proferri potuit, ut cogitata videretur, sic satis apparuit, illam navem auxilio venire. Quod Polyaeus I, 38, 4 optativum *ἀμύνη* retinuit, hoc non magis argumento esse potest, quam optativi, quibus schol. in explicando loco utitur, cum totam sententiam pro cogitatione mera habuerint. Sed Thucydidem h. quoque l. inter certas et incertas res distinguere apparet ex participio *νομίζων*, quod priori finali sententiae respondet; id enim perspicue cogitationem indicat et recte, nam hae res, de quibus in altero illo membro agitur, incertae erant et *τὸ τρέψεσθαι* et *τὸ αὐτὸν διασώσειν*, quare in hac parte, si

finalis sententia existeret, optativus ponendus esset. cf. similem I. VII, 4, 1.

III, 85, 4. καὶ τὰ πλοῖα ἐμπρήσαντες, ὅπως ἀπόγνοια ἢ τοῦ ἄλλο τι ἢ κρατεῖν τῆς γῆς. Navibus exustis fugitivi pro explorato habebant, se nihil aliud quam insula potiri posse.

VIII, 27, 4. (ἐκέλευε) ἃ δ' ἐκ τῆς πολεμίας εἰλήφασιν καταλιπόντας, ὅπως κοῦφαι ᾤσιν αἱ νῆες ἀποπλεῖν.... Praeda relicta certe sperare licuit, naves leves fore.

VI, 42, 2. καὶ εἶρητο αὐταῖς προαπαντᾶν, ὅπως ἐπιστάμενοι καταπλέωσι. Si naves illae, de quibus agitur, classi occurrunt, spes est fore ut duces certiores facti appellent.

VII, 22, 1. περιέπλεον βουλόμενοι πρὸς τὰς ἐντὸς προσμύξαι καὶ ἅμα ἐπιπλεῖν τῷ Πλημυρῷ, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν θορυβῶνται. Ubi naves circumvectae sunt Ortygiam, Athenienses utrimque turbari, certum fere fuit.

VII, 26, 3. καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης εὐθὺς παρέπλει ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ὅπως καὶ τῶν ἐκεῖθεν ξυμμάχων παραλαβὼν τὸν ἐς τὴν Σικελίαν πλοῦν ὅτι τάχιστα ποιῆται. Non eventus finali sententia continetur, sed spes, quam Demosthenes habebat.

II, 3, 3. ξυνελέγοντο διορύσσοντες τοὺς κοινούς τοίχους πᾶρ' ἀλλήλους, ὅπως μὴ διὰ τῶν ὁδῶν φανεροὶ ὦσιν ἰόντες. Parietibus perfossis Plataeenses id quod voluerint consecuturos esse certum fuit. II, 3, 4.

II, 83, 1. τὸ δ' ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων τῶν ἐκ τοῦ Κρισαίου κόλπου ναυτικόν, ὃ ἔδει παραγενέσθαι τῷ Κνήμῳ, ὅπως μὴ ξυμβοηθῶσιν οἱ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Ἀκαρῶνες, οὗ παραγίγνεται... Si classis adfuisset, spes fuisset magna, Acarnanes auxilio non esse venturos.

III, 51, 2. ἐβούλετο δὲ Νικίας τὴν φυλακὴν αὐτόθεν δι' ἐλάσσονος τοῖς Ἀθηναίοις καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ Βουδόρου καὶ τῆς Σαλαμῖνος εἶναι, τοὺς τε Πελοποννησίους ὅπως μὴ ποιῶνται ἔκπλους αὐτόθεν λανθάνοντες τριήρωντε, οἷον καὶ τὸ πρὶν γυνόμενον, καὶ ληστῶν ἐκπομπαῖς, τοῖς τε Μεγαρεῦσιν ἅμα μηδὲν ἐσπλεῖν. Quamquam doctissimi homines huic loco interpretando operam dederunt, adhuc quaestio sub iudice est. Primum igitur, ut constructionem intellegamus, verborum sententia nobis est cognoscenda. Atque verbis τὴν φυλ. usque

ad ἐσπλεῖν cum, quibus causis commotus Nicias Minoam insulam occupavisset, explicari potuerit, ita ut ad „Νικίας ἐβούλετο“ quasi suppleatur „ἐπὶ Μινῶαν στρατεύσας“ vel „καταλαβὼν Μ.“, ita fere scribendum fuit: ἐβ. Νικ. 1) φυλακὴν αὐτόθεν δι' ἐλάσσονος τοῖς Ἀθηναίοις εἶναι, 2) τοὺς τε Πελοποννησίους μὴ ποιεῖσθαι ἔκπλους, 3) τοῖς τε Μεγαρεῦσι μηδὲν ἐσπλεῖν. Alii autem, ut Huennekes¹⁾, putant solo primo membro „τὴν φυλ. — εἶναι“ indicari causam, cur Nicias insulam occupaverit, et aliis verbis consilium declarari, quo usus Nicias voluerit, ut Athenienses praesidium „magis ex propinquo haberent“. Hic enim dicit: „Nicias Minoam occupaturus erat, ut inde magis ex propinquo custodiam haberent Athenienses: 1) ne Peloponnesii ex iis locis clam adversus Athenas enavigarent, 2) ne Megarensibus quidquam importaretur“. Quod si ita sit, haec verborum constructio requiratur: ἐβούλετο Νικ. (quid?) τὴν φυλ. αὐτ. δι' ἐλ. τοῖς Ἀθ. εἶναι (quibus de causis?) ὅπως μὴ οἱ Πελ. ποιῶνται ἔκπλους αὐτ. τοῖς τε Μεγαρεῦσι μηδὲν ἐσπλέη. Huennekes igitur scribi vult „πρὸς τε Πελ.“ = „propter Pel.“ vel „contra Pel.“; infinitivum autem ἐσπλεῖν consilium significare et varietatis causa usurpatum esse pro ὅπως cum vbo finito. At primum haec constructio Graecorum esse non videtur: subjectum enuntiati secundarii cum praepositione conjunctum per prolepsin poni; deinde num pro ΠΡΟΣ facile scribi potuerit falsum ΤΟΥΣ, dubito; postremo articulus ante Πελ. valde desideratur. Quibus argumentis expensis illam conjecturam approbare non possum. — Neque magis laudo, quod Krügerus²⁾ priore tempore (ad Πελ.) ex verbis φυλακὴν εἶναι audiri voluit φυλάσσεσθαι, quam interpretationem „justo durior“ jam Bloomfieldius recte appellavit, siquidem dicitur non φυλακὴν εἶναι (vel τοὺς Ἀθηναίους ἔχειν), sed τὴν (i. e. quam Athen. jam ante in Salamine habuerant) φυλ., ex quo efficitur, ut τὴν φυλ. εἶναι h. l. non idem valeat, quod φυλάσσεσθαι, sed quod τὸ φρούριον ὑπάρχειν³⁾. Et Krügerus ipse hac sua

1) Quaest. Thuc. Monast. 1859. p. 33.

2) ad Dion. Hal. p. 297.

3) v. Classen.

interpretatione non erat contentus et postea, fortasse σκοπεῖν excidisse, putavit, quod aliqua ex parte Stahlius, quippe qui σκοπῶν legi velit, probat. Quamquam concedo id acute excogitatum esse maximeque illud σκοπῶν, tamen optimae cuique conjecturae, si locum nullo verbo mutato aut addito interpretari possumus, lectionem traditam, quamvis difficilem ad explicandum, puto esse anteponendam. Omnes enim, qui nihil mutandum esse censent, inter se consentiunt, accusativum τοὺς τε Πελ. ex enuntiato, quod sequatur, per prolepsin collocatum et ex analogia similium verborum, ut οἶδα, ὄρα, λέγω, cum ἐβούλ. conjunctum esse¹⁾. Et haec quidem prolepsis eo facilius ferri potest, quod Thucydides, si usitato dicendi genere usus sit, in illo altero membro, ut jam diximus, scripserit „τοὺς τε Πελ. μὴ ποιεῖσθαι“. Sed post Πελ. mutavit orationem aut ut indicaret, hoc membro simul explicari, cur Nicias Atheniensium stationem minore spatio a Megara abesse vellet (v. supra) aut quod, ut Classenius ait, solo infinitivo μὴ ποιεῖσθαι proprium Peloponnesiorum consilium, quod prohibendum esset, satis non declararetur. Quae cum ita sint, opus esse mihi non videtur ex ἐβούλ. verbum similis notionis ut προϋθυμείτο²⁾ cogitatione suppleri, quamquam hac interpretandi ratione nos ut Germani illa verba facillime intellegimus. Itaque, etiamsi haec constructio mutata non est usitata, sed digna, quae notetur, facere non possum, quin, cum traditam lectionem servem, illas duas constructiones, de quibus supra disputavi, inter se esse commixtas existimem. Denique Kampfnerus³⁾ de Thucydidis ratione dicendi minime recte judicare videtur, cum illum priore „constructione non apta visa deflectere ad conjunctionem ὅπως“ dicat.

IV, 8, 5. ἐν νῶ εἶχον, ἣν ἄρα μὴ πρότερον ἔλωσι, καὶ ἔσπλους τοῦ λιμένος ἐμφράξαι, ὅπως μὴ ἢ τοῖς Ἀθηναίοις ἐφορμίσασθαι ἐς αὐτόν. — Propositum, quamquam ejus eventus in spe erat, non efficitur, quod portus non praecluditur (c. 13).

1) cf. Poppon. et Classen. ad h. l. Bernh. p. 466.

2) v. Poppo.

3) de anacol. p. 45.

IV, 68, 5. ξυνέκειτο δὲ αὐτοῖς τῶν πυλῶν ἀνοιχθεῖσιν ἐσπίπτειν τοὺς Ἀθηναίους, αὐτοὶ δὲ διάδηλοι ἔμελλον ἔσεσθαι (λίπα γὰρ ἀλείφεσθαι), ὅπως μὴ ἀδικῶνται. Sic Stahlius interpungit et id recte, nam summa vis inest in verbis διάδηλοι ἔσεσθαι; quae quo spectent, ex verbis ὅπως etc. intellegitur, cum interpositis verbis λίπα γὰρ ἀλ. illud διάδ. ἔσεσθ. declaratur. Nihil autem interest, utrum ad ἀλείφ. cogitatione suppleamus ἔμελλον, quod Krügerus fieri vult¹⁾, an illa verba in obl. or. dicta esse putemus. Sed ei interpretes errare mihi videntur, qui finale enuntiatum cum verbis λίπα etc. conjungi volunt.

VI, 75, 1. ἐτείχιζον δὲ καὶ οἱ Συρακόσιοι ἐν τῇ χειμῶνι πρὸς τε τῇ πόλει, τὸν Τεμενίτην ἐντὸς ποιησάμενοι, τεῖχος παρὰ πᾶν τὸ πρὸς τὰς Ἐπιπολάς ὁρῶν, ὅπως μὴ δὲ ἐλάσσονος εὐαποτειχίστοι ᾧσιν, ἢ ἄρα σφάλλωνται... H. l. Horn. om. Eventus propositi in spe erat.

VII, 4, 1. ἐτείχιζον οἱ Συρακόσιοι — τεῖχος ἀπλοῦν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι, εἰ μὴ δύναιντο κωλύσαι, μηκέτι οἱ τε ᾧσιν ἀποτειχίσαι. Nisi exstructio impeditur — incertum autem est, num Athenienses impedian eam — eventus certe exspectari potest, nam Athenienses muris instructis urbem circumvallare non poterant.

VI, 101, 2. καὶ τάφρον ἅμα παρῶνσσαν ὅπως μὴ οἶόν τε ἢ τοῖς Ἀθηναίοις μέχρι τῆς θαλάσσης ἀποτειχίσαι. Eventus, cum praeteritam actionem, nisi postea prohibitus esset, certe secutus esset, pro certo haberi vel exspectari potuit.

VI, 71, 2. τὸν πόλεμον αὐτόθεν ποιεῖσθαι οὐπω ἐδόκει δυνατόν εἶναι, πρὶν ἂν ἱππέας τε μεταπέμψωσιν ἐκ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐκ τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων ἀγείρωσιν, ὅπως μὴ παντάπασιν ἱπποκρατῶνται... Athenienses, ubi equitatum arcessiverunt, sperare potuerunt fore ut ab hostium equitibus non superarentur.

VII, 19, 5. καὶ τὸ πρῶτον ἐπληρώθησαν, ὅπως μὴ οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὰς ὀκτάδας μᾶλλον ἢ πρὸς τὰς τριήρεις τὸν νοῦν ἔχωσιν. Corinthii sperabant, Athenienses ad onerarias naves minus quam ad triremes animum inducturos esse.

1) v. ejus Gr. 69, 14, 5.

Similia verba leguntur in VIII, 8, 3: ἔδοξε — αὐτοῖς — διαφέρειν δὲ τὸν ἰσθμὸν τὰς ἡμισείας τῶν νεῶν πρῶτον, καὶ εὐθὺς ταύτας ἀποπλεῖν, ὅπως μὴ οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὰς ἀφορμωμένους τὸν νοῦν μᾶλλον¹⁾ ἔχωσιν ἢ τὰς ὕστερον ἐπιδιαφερομένους.

Conj. aor. post temp. sec.

I, 65, 1. ξυνεβούλευε — ἐκπλεῦσαι, ὅπως ἐπὶ πλεόν ὁ σῆτος ἀντίσχη²⁾. Aristeus, ut eveherentur, adhortatus est, ut copia diutius sufficeret, quod certe expectare licuit, si quidem milites illi obtemperabant.

III, 69, 2. ἐβούλοντο γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὥς τῆς Λέσβου ἡμαρτήκεσαν, πλεόν τὸ ναυτικὸν ποιήσαντες ἐς τὴν Κέρκυραν πλεῦσαι στασιάζουσαν, δώδεκα μὲν ναυσὶ μόναις παρόντων Ἀθηναίων περὶ Ναύπακτον, πρὶν δὲ πλεόντι ἐπιβοηθῆσαι ἐκ τῶν Ἀθηναίων ναυτικόν, ὅπως προφθάσωσι. Verba ὅπως πρ. quod durius cum aliis enuntiati verbis copulata sunt, Herwerdenius (p. 46) delet, eaque sine causa, nam Thucydides dicere vult: Lacedaemonii in Corcyram proficisci volebant 1) quod Athenienses cum duodecim solis navibus ad Naupactum versarentur et 2) ut, antequam major aliqua classis Athenis subsidio venisset, praeverterent; sed, quia verba δώδεκα — Ναύπακτον et πρὶν — ναυτικόν ejusdem rei duas partes indicant, illas particulis μὲν — δέ inter se opponit et ὅπως, quod ante πρὶν collocandum erat, sequens facit. Qua ratione cognita Classenius recte: „Durch diese parataktische Anordnung“, inquit, „begleitet der Ausdruck den Fortschritt der Reflexion“.

V, 36, 2. τὸ μὲντοι Πάνακτον ἐδέοντο Βοιωτοὺς ὅπως παραδῶσι Λακεδαιμονίοις, ἵνα ἀντ' αὐτοῦ Πύλον, ἣν δύνωνται, ἀπολαβόντες ῥᾶον καθιστῶνται Ἀθηναίοις ἐς πόλεμον. Quamvis multa de h. l. doctissimi viri scriberent, nihil aliud exploratum est, nisi id, aut Thucydidem maxime mira verborum structura esse usum aut verba corrupta esse. Primum enim,

1) Verba sic collocata in cod. B plurimi editores sine causa transposuerunt. cf. Krüg.

2) De accentu v. Götting. doct. acc. § 23. Poppo ad h. l.

si locus integer sit, verbum δέομαι duos accusativos h. l. sibi asciscat, tum cum finali sententia jungatur. Sed quis est, qui Graecos δέομαι cum accusativis rei et personae conjunxisse putet? Et Thucydides quamquam interdum huic verbo accusativum pronominis alicuius addit, tamen neque ipse personae accusativum cum eo conjungit neque alii scriptores. Itaque id unum quidem constat, ἐδέοντο ad Βοιωτοὺς minime posse pertinere. Quid igitur? Ducas ellipses, quibus Thucydides delectatus esset, excogitavit tam horrendas, ut ille scriptor, si ad vitam rediisset, Ducae malam gratiam redditurus fuisse putandus sit. Reiscius corrigi voluit „Βοιωτῶν“ quod Herbstius¹⁾ jure rejecit, quia is genitivus ad legatos spectaret, qui Panacton reddere non possent; quare Thucydidem scribendum fuisse „ἐδέοντο Βοιωτῶν (legati intelleg.)“, ὅπως Βοιωτοὶ (i. e. τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν) π. Α.“, quae dictio Thucydidea non esset. Haackius delevit nomen Βοιωτοὺς, ut „ex interpretatione in scriptoris orationem intrusum“; sed si id ita sit, a quibus hominibus Panacton reposcatur? Arnoldus docet haec duo dicendi genera permixta esse: ἐδέοντο αὐτῶν, Βοιωτοὺς παραδοῦναι et ἐδέοντο ποιῆσαι ὅπως Βοιωτοὶ παραδῶσονται. Et similiter Sommer²⁾, Herbstius, Kampfnerus³⁾ locum interpretantur, cum dicant, Thucydidem primo accusativum c. inf. ponere voluisse, tum in usitatiorem structuram transiisse, aequae ac III, 51. Eidem comparant Soph. Ai. 556 δεῖ σ' ὅπως πατρὸς δείξεις ἐν ἐχθροῖς. Phil. 55 δεῖ σ' ὅπως ἐκλέψεις. Cratin. Com. 2, p. 82 δεῖ σ' ὅπως — διοίσεις. Quamquam verba, si ea recte tradita esse putemus, aliter declarare nequeamus, tamen haec, quae afferuntur, exempla argumento non sunt, cum in Thucydideo illo l. accusativus c. inf. antecedit et mutatio structurae ferri possit (v. p. 34 sqq.) aliis autem locis ad verba δεῖ σε supplendum sit σκοπεῖν vel simile verbum. At eodem modo h. l. verbo δέομαι cogitatione addi potest σκοπεῖν vel ποιεῖν. Scholiasta sane quidem ἐδέοντο ita intellegi vult, cum his verbis utatur: τὸ μὲν Πάνακτον

1) Philol. XXIV, p. 653.

2) Jahns N. Jahrb. XXIV, 2, p. 133.

3) ll. cc.

ἐδέοντο Βοιωτοὺς οὕτω ποιῆσαι ὅπως παραδώσουσι Λακεδαιμονίους. Sed ne unum quidem talis ellipseos exemplum invenitur; quo cognito num ita hunc locum declarare liceat, maxime dubium est. Quod Herbstius, a particula ὅπως usitatus dicendi genus duci dicit, cur loci, in quibus verbum δέομαι cum ea conjunctum sit, fere non exstant? Cuius quidem usus cum exempla quaererem, unum hoc quidem reperi: Hdt. 9, 117 ἐδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅπως ἀπάγοιεν σφεας ὀπίσω; neque id ipsum prorsus huic l. respondere video. Nihilo plus demonstrant hi ll.: Dem. XVIII, § 155 (ex decreto Amphiktyonum sumpt.) ἀξιοῦν ἵνα βοηθήσῃ. Antiph. I, 12 ὑμᾶς ζητοῦσιν αἰτεῖσθαι, ὅπως μὴ καταψηφίσῃσθε, ut omittam Hdt. VIII, 15 παρεκλεύοντο ὅπως παρήσουσι; Plat. rep. VIII, 549 e διακελεύονται ὅπως τιμωρήσεται. Quibus rebus expositis quoniam vix dubitari potest, quin verba sicut tradita sunt a Thucydide scripta non sint, Krügerus pro ἐδέοντο legi voluit ἤτοῦντο, quod verbum cum et a traditis litteris longe decedat neque magis quam δεῖσθαι cum ὅπως conjungi soleat, mihi non probatur. Aptiorem sensum jam praebet ἐπήγοντο, quod Classenio in mentem venit. Sed quomodo ex eo quoque vocabulo ἐδέοντο oriri potuerit, non intellegitur. Stahlius et Huennekes (l. c. p. 39) aliquod verbum excidisse arbitrati sunt, quorum hic ex scholiastae verbis sumptum ποιῆσαι inseruit, ille παρασκευάζειν fortasse addendum esse coniecit. Quibus verbis locus potius declaratur quam emendatur. Praeterea, si quid excidit, ποιῆσαι non intercidisse exploratum est, nam scholiasta aut solum verbum ἐδέοντο interpretatus est, quod veri simillimum est, aut aliud verbum, quam ποιῆσαι, cum ἐδέοντο conjunctum, in quo offendit; qua ratione scholiorum cognita Stahlius παρασκευάζειν multo aptius cogitavit. Sed neque alii neque Thucydides ἐδέοντο c. acc. c. inf. conjungere solent. Itaque priore tempore πείσαι Βοιωτούς (quod Ducas per ellipsin supplevit) scribendum esse opinatus sum: i. e. „orabant, ut legati Boeotis persuaderent“. De construct. cf. II, 67, 2. Genitivus αὐτῶν (legati intell.) non desideratur, quia de quibus agatur manifestum est. — Jam autem omnium interpretum unus Classenius rectissime judicare mihi videtur, cum dicat: „Ver-

gleichet man indess mit unserer Stelle die sehr ähnliche c. 39, 2, so drängt sich der Verdacht auf, die unsrige möchte ein ungeschickter Zusatz von dort her sein, von einem Abschreiber, der auch hier Verhandlungen über Panakton für wahrscheinlich hielt“. Si enim c. 36 et ea, quae sequuntur, accurate perlegimus, cognoscimus, Cleobulum et Xenarem eos ephoros, qui bellum volebant, cum Boeotorum legatis egisse, ut ei civibus persuaderent, ut ipsi cum Argivis foedere conjuncti illorum societatem Lacedaemoniis conciliarent. Postea ut legati mandata ab ephoris accepta cum boeotarchis communicant, cum ea sola quae ad Argivorum foedus pertinent commemorent (c. 37), de Panacto oppido tacent. Neque quidquam de eo dicitur, cum in c. 38 τὰ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος repetantur. Tum autem Thucydides in c. 39, quasi de Panacto nihil jam dixerit, Lacedaemonios Thebas misisse et petiisse, ut sibi Panacton et Athenienses capti traderentur, pro quibus Pylum se recuperaturos esse sperarent, narrat; et ut explicet verba, addit ἐγίγνοντο γὰρ αἰεὶ λόγοι τοῖς τε Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις περὶ ὧν εἶχον ἀλλήλων. Nihil autem, utrum legati Boeotorum id, quod de hac re eis mandatum erat egerint necne, commemorat. Deinde num ephori cum legatis de tradendo Panacto egerint, maxime dubium videtur. Postea in eo offendimus, quod minimo spatio bis fere idem dicitur: „ἡγουμένους τὸν ἔξω Πελοποννήσου πόλεμον ῥᾶω εἶναι“ et paullo post „ἵνα — ῥᾶον καθιστῶνται Ἀθηναίοις ἐς πόλεμον“. Omnibus his causis commotus haec verba a Thucydide non scripta, sed ab aliquo lectore vel librario inepte addita esse, censeo. Denique quod attinet ad verbum παραδῶσι, num hoc quod optimis codicibus traditum est, an παραδώσουσι servandum sit, neque decerni potest, neque, cum verba non sint Thucydidea, magni momenti res est.

V, 45, 3. βουλόμενος δὲ αὐτοὺς Νικίου τε ἀποστῆσαι ταῦτα ἔπρασσε καὶ ὅπως — τοὺς Ἀργείους — ξυμμάχους ποιήσῃ faciebat sperans —. De ev. v. c. 46.

II, 60, 1. ἐκκλησίαν τούτου ἕνεκα ξυνήγαγον¹⁾, ὅπως

1) De aor. pro perfecto posito cf. I, 73, 1. 120, 1. II, 89, 1 alios ll. — Müller, Syntax der griech. Temp. Göttingen 1874. p. 26, § 11.

ὑπομνήσω καὶ μέμψομαι. Bekkerus et Stahlius μέμψομαι probant, quod in duobus codd. F et K legitur; Poppo, Classenius, Krügerus vulgatam lectionem recte servant. τούτου ἔνεκα monstrat purum consilium, quare in finali sententia futurum non recte se habet, sed conjunctivus. cf. III, 67, 1. p. 27. Aoristus autem in fin. sent. positus spectat ad hanc unam rem, de qua h. l. agitur. — Concionem convocavi sperans, fore ut ansam haberem commonendi et vituperandi. —

III, 26, 1. — οἱ ξύμμαχοι ἐσέβαλον, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν θορυβούμενοι ἦσσαν ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Μυτιλήνην καταπλεύσαις ἐπιβοηθήσωσιν. Hanc lectionem Stahlius recte servat, nam quid h. l. ind. fut. sibi velit, quem J. Bekkerus et eum secutus Classenius acceperunt, non intellegitur. Idem hic putat, futurum Vaticano et aliis optimis codd. tradi, sed ille solum mediocrem cod. Vindobonensem (I) affert, quo ἐπιβοηθήσουσι tradatur; Stahlius nihil de codd. dicit, quare concludendum videtur, optimos codd. praebere conjunctivum aoristi, qui aptissimus est sensui verborum. Expectatio aperta est.

VI, 74, 2. καὶ τρίτῃ ἀπέστειλαν ἐς τὰς Ἀθήνας ἐπὶ τε χρήματα καὶ ἱππέας, ὅπως ἅμα τῷ ἔργῳ παραγένωνται. De ev. v. c. 93.

VII, 7, 3. πρέσβεις τε ἄλλοι τῶν Συρακοσίων καὶ Κορινθίων ἐς Λακεδαίμονα καὶ Κόρινθον ἀπεστάλησαν, ὅπως στρατιὰ ἔτι περαιωθῇ. Missio est facta, quod spes erat eventus. —

I, 31, 3. οἱ Κορίνθιοι ἦλθον —, ὅπως μὴ ἐμπόδιον γένηται. v. p. 17.

III, 81, 1. καὶ ὑπερενεγκόντες τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς, ὅπως μὴ περιπλέοντες ὀφθῶσιν, ἀποκομίζονται. Sperant fore ut navibus per Leucadium Isthmum transportatis prohibeant, ne conspiciantur.

IV, 66, 4. ξυνέβησάν τε πρῶτα μὲν τὰ μακρὰ τεῖχη ἐλεῖν Ἀθηναίους — ὅπως μὴ ἐπιβοηθήσωσιν ἐκ τῆς Νισαίας οἱ Πελοποννήσιοι. Res exspectata prospere processit (sq. cc.).

VIII, 87, 4. ἐμοὶ μέντοι δοκεῖ σαφέστατον εἶναι τριβῆς ἔνεκα καὶ ἀνοκωχῆς τῶν Ἑλληνικῶν τὸ ναυτικὸν οὐκ ἀγαγεῖν, φθορᾶς μὲν, ἐν ᾧ παρῇ ἐκεῖσε καὶ διέμελλεν, ἀνισώσεως

δέ, ὅπως μηδετέρους προσθέμενος ἰσχυροτέρους ποιήσῃ . . . Tissaphernes sperabat se propositum assecuturum esse (cf. vba, quae seq.).

I, 73, 1. παρήλθομεν, οὐ τοῖς ἐγκλήμασι τῶν πόλεων ἀντεροῦντες —, ἀλλ' ὅπως μὴ ῥαδίως περὶ μεγάλων πραγμάτων τοῖς ξυμμάχοις πειθόμενοι χεῖρον βουλευέσθῃ, καὶ ἅμα βολόμενοι . . . (cf. p. 11 et Xen. Hell. I, 3, 17)¹⁾. Speramus effecturos nos esse, ut in hac una re bene deliberetis.

III, 49, 2. καὶ τρίτῃ εὐθὺς ἄλλην ἀπέστειλλον κατὰ σπουδὴν, ὅπως μὴ φθασάσης τῆς προτέρας εὐρωσι διεφθαρμένην τὴν πόλιν. — miserunt sperantes —.

IV, 76, 4. τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔδει Δῆλιον καταλαβεῖν — ἅμα δὲ ταῦτα ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ γίνεσθαι, ὅπως μὴ ξυμβοηθήσωσιν ἐπὶ τὸ Δῆλιον οἱ Βοιωτοὶ ἀθρόοι . . . Ubi prior actio facta est, certa spes fuit, alteram futuram esse.

VI, 96, 1. διανοοῦντο τὰς προσβάσεις αὐτῶν φυλάσσειν ὅπως μὴ κατὰ ταῦτα λάθωσι σφᾶς ἀναβάντες οἱ πολέμιοι. Ex verbis, quae sequuntur „οὐ γὰρ ἂν ἄλλη γε αὐτοὺς δυνήσῃται“ apparet, propositi eventum in magna spe fuisse. Sed cf. VII, 56, 1.

VII, 43, 5. καὶ αὐτοὶ μὲν εὐθὺς ἐχώρουν ἐς τὸ πρόσθεν, ὅπως τῇ παρούσῃ ὁρμῇ τοῦ περαίνεσθαι ὧν ἔνεκα ἦλθον μὴ βραδεῖς γένωνται. Certa exspectatio aderat.

b) optativi.

Hos in fin. sent. semper cogitationem indicare, jam dictum est et facillime ex omnibus exemplis intellegitur. Hornius, quamquam omnino opt. recte declarat, tamen singula exempla falso interpretatur verbo „sperare“, quo potius conjunctivum declarari posse demonstravimus. Optativi sensus verbo „putare“ respondet.

1) post ἵνα.

Haec particula paucis ll. c. opt. conjungitur, semper post temp. sec.

¹⁾ cf. Krüg. Gr. 59, 2, 5.

I, 134, 1. ἐς οἶκημα — ἐσελθών, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροίη, ἡσύχαζεν. Sent. fin. non cum ἡσυχ., sed cum participio conjungenda est.

VII, 4, 6. τρίτον γὰρ μέρος τῶν ἱππέων τοῖς Συρακοσίοις διὰ τοὺς ἐν τῷ Πλημυρίῳ, ἵνα μὴ κακουργήσοντας ἐξίοιεν, ἐπὶ τῇ ἐν τῷ Ὀλυμπίῳ πολίχνῃ ἐτετάχατο. Putabant, illos tum ad agros devastandos exire non posse; praesens spectat ad repetitionem.

V, 70. Λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ ἀλλητῶν πολλῶν νόμου ἐγκαθεστῶτων, οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ἑυθυμοῦ βαίνοντες προέλθοιεν καὶ μὴ διασπασθεῖν αὐτοῖς ἡ τάξις, ὅπερ φιλεῖ cf. p. 21 sqq.

IV, 83, 3. v. postea.

Excepto praesenti historico optativus numquam post temp. praesentia invenitur apud Thuc.

2) post ὅπως.

Opt. praes.

II, 34, 8. προελθὼν ἀπὸ τοῦ σήματος ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπὶ πλεῖστον τοῦ ὁμίλου. Classenius et Hornius sent. fin. recte cum participio conjungunt, nam ea affertur, quo consilio suggestum confectum sit.

II, 83, 5. καὶ τὰ τε λεπτὰ πλοῖα ἃ ξυνέπλει ἐντὸς ποιοῦνται καὶ πέντε ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως ἐκπλέοιεν διὰ βραχέος παραγιγνόμενοι, εἴ πῃ προσπίπτουσι οἱ ἐναντίοι. Optativo sententia Peloponnesiorum significatur, cuius eventus non est.

VII, 17, 2. πέμπουσι δὲ καὶ περὶ τὴν Πελοπόννησον οἱ Ἀθηναῖοι εἴκοσι ναῦς, ὅπως φυλάσσοιεν . . . Quomodo res eveniat, incertum est.

I, 126. ἐπρεσβεύοντο — πρὸς τοὺς Ἀθηναίους — ὅπως σφίσι ὅτι μεγίστη πρόφασις εἴη τοῦ πολεμεῖν, ἣν μὴ τι ἐσακοίσωσιν. Causa belli durat. Optat. aor. si positus esset, ut γένοιτο, indicaret id solum, Lacedaemonios causam invenire belli gerendi, responderet igitur nostro „um einen Grund zu finden“, cum ὅπως σφίσι εἴη fere idem valeat, quod „um zu haben, zu besitzen“.

II, 81, 2. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι — ἐχώρουν πρὸς τὴν τῶν Στρατίων πόλιν, ὅπως ἐγγὺς στρατοπεδευσάμενοι εἰ μὴ λόγῳ πείθοιεν, ἔργῳ πειρῶντο¹⁾ τοῦ τείχους.

III, 22, 3. ἔπειτα ψιλοὶ ἄλλοι μετὰ τούτους ξὺν δορατίοις ἐχώρουν, οἷς ἕτεροι τὰς ἀσπίδας ἔφερον, ὅπως ἐκεῖνοι ὄψον προσβαίνοιεν.

IV, 67, 3. καὶ πρὶν ἡμέραν εἶναι πάλιν αὐτὸ [sc. ἀκάτιον ἀμφηρικόν] τῇ ἀμάξῃ κομίσαντες ἐς τὸ τεῖχος κατὰ τὰς πύλας ἐσῆγον, ὅπως τοῖς ἐκ τῆς Μινώας Ἀθηναίοις ἀφανῆς²⁾ δὴ εἴη ἡ φυλακή. Particula δὴ (nimirum, vorgeblich) ironice³⁾ addita hanc Megarensium sententiam veram non esse, sed simulatam, apparet. cf. VII, 26, 2. p. 27.

V, 10, 1. τοὺς ἄλλους μετὰ τοῦ Κλεαρίδα καθίστη ἐπὶ τὰς Θορκίας καλουμένας τῶν πυλῶν, ὅπως ὥσπερ εἴρητο ἐπέξιοιεν. Optativo indicatur, qua cogitatione, non qua spe commotus Brasidas Clearidam et ejus milites in portis collocaverit.

VI, 88, 8. οἱ Κορίνθιοι — ξυναπέστελλον αὐτοῖς πρέσβεις ὅπως καὶ ἐκείνους ξυναναπείθοιεν τὸν τε αὐτοῦ πόλεμον σαφέστερον ποιῆσθαι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐς τὴν Σικελίαν ὠφελίαν τινὰ πέμπειν. cf. c. 73; de ev. c. 93. H. l. in medio relinquitur consilii eventus.

VII, 80, 5. ἐπορεύοντο, ὅπως, ἐπειδὴ γένοιτο ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ Κακυπάρει, παρὰ τὸν ποταμὸν ἴοιεν.

VIII, 4. παρεσκευάζοντο — ὅπως αὐτοῖς ἀσφάλεια τοῖς σιταγωγαῖς ναυσὶν εἴη τοῦ περίπλου.

VIII, 23, 2. ἐπλεῖ ἐς τὴν Λέσβον, ὅπως ὠφελοίη, εἴ τι δύναιτο. — De his ex. v. postea. —

VIII, 88. Ἀλκιβιάδης — ἐπλεῖ — βουλόμενος αὐτὸν τοῖς Πελοποννησίοις ἐς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φιλίαν ὡς μάλιστα διαβάλλειν, ὅπως μᾶλλον δι' αὐτὸ σφίσι ἀναγκάζοιτο προσχωρεῖν. Quod βουλόμενος rem cogitatam indicat, consilium quoque non nisi cogitatum exprimitur.

V, 58, 4. τοῖς δὲ Βοιωτοῖς — εἴρητο τὴν ἐπὶ Νεμέας

1) De lect. v. Classen., Krüg., Poppo., Mehlhorn., Jahns Jahrb. I, 1, 40.

2) De vocis ἀσαφῆς sensu v. edd.

3) cf. Krüg. Gr. 69, 17, 2.

ὁδὸν καταβαίνειν — ὅπως, εἰ οἱ Ἀργεῖοι ἐπὶ σφᾶς ἰόντες ἐς τὸ πεδῖον βοηθοῖεν, ἐφεπόμενοι τοῖς ἵπποις χρῶντο.

III, 22, 5. καὶ ἅμα οἱ ἐν τῇ πόλει τῶν Πλαταιῶν ὑπολειμμένοι ἐξελθόντες προσέβαλον τῷ τείχει τῶν Πελοποννησίων ἐκ τοῦμπαλιν ἢ οἱ ἄνδρες αὐτῶν ὑπερέβαινον, ὅπως ἤκιστα πρὸς αὐτοὺς τὸν νοῦν ἔχοιεν. Cum ὅπως ἤκιστα cf. ἵνα ἦσσαν VI, 73, 2. VII, 17, 4. III, 26, 1. 75, 2.

III, 92, 6. νεώριά τε παρσκευάζοντο, καὶ εἶρξαν τὸ ¹⁾ κατὰ Θερμοπύλας κατ' αὐτὸ τὸ στενόν, ὅπως εὐφύλακτα ²⁾ αὐτοῖς εἶη. Praecluserunt aditum a Thermopylis ad ipsas earum angustias, arbitrati, ita navalia facilia esse custoditu, quod secus evenisse, ex c. prox. elucet.

IV, 77, 1. τὸν δὲ Δημοσθένη προαπέστειλε ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶν ἐς τὴν Ναύπακτον, ὅπως ἐξ ἐκείνων τῶν χωρίων στρατὸν συλλέξας Ἀκαρνάνων τε καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλέοι ἐπὶ τὰς Σίφας ὡς προδοθησομένας. Purum consilium, quod num perficeretur, incertum erat, optativo exprimitur. c. 89 autem docet, id perfectum non esse.

V, 17, 2. παρσκευή τε προεπανεσείσθη ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων — ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι μᾶλλον ἔσακούοιεν.

VI, 97, 5. φρούριον ἐπὶ τῷ Λαβδάλῳ ὤκοδόμησαν — ὅπως εἶη αὐτοῖς, ὅποτε προῖοιεν ἢ μαχοῦμενοι ἢ τειχιούντες, τοῖς τε σκεύεσι καὶ τοῖς χρήμασιν ἀποθήκη. Consilium, quod eius eventus, nisi antea illa alia res acta est, esse non potest, sola mente comprehenditur.

VII, 38, 3. διαλειπούσας δὲ τὰς ὁκάδας ὅσον δύο πλέθρα ἀπ' ἀλλήλων κατέστησεν, ὅπως, εἴ τις βιάζοιτο ναῦς, εἶη κατάφενξις ἀσφαλῆς καὶ πάλιν καθ' ἡσυχίαν ἔκπλους.

VII, 69, 3. παρέταξεν — ὅπως ὅτι μεγίστη τοῖς ἐν ταῖς ναυσὶν ὠφελία ἐς τὸ θαρσεῖν γίγνοιτο.

VIII, 41, 1. καὶ νομίσας πάντα ὕστερα εἶναι τᾶλλα πρὸς τὸ ναῦς τε, ὅπως θαλασσοκρατοῖεν μᾶλλον, τοσαύτας ξυμπαροκομίσαι — . νομίσας cogitationem ostendit. Schol. recte

1) Hanc lectionem cod. E traditam Classenius recte recepit pro ἤρξαντο et Stahlus eum secutus est.

2) v. Poppo. I, 1, p. 94. Class. ad h. l. cf. VIII, 55, 1.

interpretatur: „νομίσας, φησὶ, πάντα ἐν δευτέρῳ εἶναι τοῦ παρακομίσαι τὰς ναῦς, ὑπὲρ τοῦ θαλαττοκρατεῖν“.

II, 76, 1. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι αἰσθόμενοι ἐν ταρσοῖς καλᾶμον πηλὸν ἐνείλλοντες ἐσέβαλον ἐς τὸ διηρημένον, ὅπως μὴ διαχεόμενον ὥσπερ ἡ γῆ φοροῖτο. cf. c. 75, 2. Optativus spectat ad Peloponnesiorum sententiam, et indicat, consilium ad eventum adductum non esse, ut ex verbis, quae sequuntur, intellegitur.

VII, 3, 4. τὴν πλείστην τῆς στρατιᾶς παρέταξε πρὸς τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηναίων, ὅπως μὴ ἐπιβοηθοῖεν ἄλλοσε. — ut ille putabat.

II, 75, 2. ξύλα μὲν οὖν τέμνοντες ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος παρῳκοδόμουν ἐκατέρωθεν, φορητὸν ἀντὶ τοίχων τιθέντες, ὅπως μὴ διαχέοιτο ἐπὶ πολὺ τὸ χῶμα. H. l. Josephus de b. Jud. VII, 8, 5 imitatur. Similis est hic l.: IV, 4, 2 καὶ τὸν πηλόν, εἴπου δέοι χρῆσθαι ἀγγείων ἀπορία ἐπὶ τοῦ νώτου ἔφερον ἐγκεκνότες τε, ὡς μάλιστα μέλλοι ἐπιμένειν, καὶ τῷ χεῖρι ἐς τοῦπίσω ξυμπλέκοντες, ὅπως μὴ ἀποπίπτοι. Id faciebant, quod putabant, eo se prohibere, ne lutum delaberetur.

III, 22, 2. ἅμα δὲ καὶ διέχοντες πολὺ ἦσαν ¹⁾, ὅπως τὰ ὅπλα μὴ κρονόμενα πρὸς ἄλληλα αἰσθησιν παρέχοι. μὴ ante κρονόμ. collocatum est, ut negationem non solum ad παρέχοι, sed etiam ad participium pertinere facilius intellegatur. cf. Krüg. ad I, 12, 1 et Haase, lucubr. p. 12.

VII, 16, 1. τῶν αὐτοῦ ἐκεῖ δύο προσείλοντο, — ὅπως μὴ μόνος ἐν ἀσθενείᾳ ταλαιπωροῖη. — adjunxerunt arbitrati, eo effici, ne solus infirma valetudine provinciae onus sustineret.

Opt. aor.

I, 109, 1. βασιλεὺς πέμπει ἐς Λακεδαίμονα Μεγάβαζον —, ὅπως — ἀπ' Αἰγύπτου ἀπαγάγοι Ἀθηναίους. — qua ratione putabat se Athenienses ex Aegypto remove.

IV, 111, 1. ὁ δὲ Βρασίδας τῷ μὲν ἄλλῳ στρατῷ ἡσύχαζεν ὀλίγον προελθὼν, ἐκατὸν δὲ πελταστὰς προπέμπει, ὅπως ὅποτε πύλαι τινὲς ἀνοιχθεῖεν καὶ τὸ σημεῖον ἀρθείη ὃ ξυνέκειτο, πρῶτοι ἐσδράμοιεν. Consilium perfici non potest, nisi

1) De hac scriptura v. Stahl. qu. 19.

conditio perfecta est; quare huic cogitationi optativus convenit. —

I, 55, 1. ἐν θεραπείᾳ ἔχον πολλῇ, ὅπως αὐτοῖς τὴν Κέρκυραν ἀναχωρήσαντες προσποιήσιν. Corinthii cum ex re sua clementiam esse putarent, captivos honorifice tractabant. Conjunctivus indicaret, Corinthios certum consilii eventum exspectare, sed quamquam postea (III, 70) res procedit, tamen tum, cum consilium captum est, certus eventus et prosper expectari non potuit. Aoristus spectat ad hanc unam, quae ingreditur, rem.

I, 58, 1. ἐλθόντες δὲ — [ἐπρασσον] — ὅπως ἐτοιμάσαιντο τιμωρίαν, ἣν δέη. Poppo¹⁾ ἐπρασσον gravibus causis commotus eiecit et plurimi editores eum jure secuti sunt. Praeter alias causas haec non praetermittenda est: Potidaeas non πρᾶσσειν potuisse, ut ibi auxilium pararent, si necesse esset, sed Spartam venisse cogitatione et consilio, ut auxilium impetrarent.

IV, 111, 2. πρῶτον μὲν κατὰ τὴν πυλῖδα τινὰς περιγαγόντες ἐσεκόμισαν, ὅπως κατὰ νότον καὶ ἀμφοτέρωθεν τοὺς ἐν τῇ πόλει οὐδὲν εἰδότες ἐξαπίνης φοβήσιν. Quod Hornius (p. 23), quia adverbium hypothetici participii loco sint, optativum cogitationis positum esse putat, ea sententia nimis quaesita videtur, cum optativus sola ex ea causa, quod consilii eventus prorsus incertus dubiusque est, ponatur. Consilium enim non nisi cogitatum est, quo commoti illi priorem rem fecerunt.

V, 6, 2. καὶ πέμψας ὡς Περδίκκην πρέσβεις, ὅπως παραγένοιτο. Res dubia est neque evenit, Perdiccas enim non venit.

VII, 46. Σικανὸν ἀπέστειλαν, ὅπως ὑπαγάγοιτο τὴν πόλιν, εἰ δύναιτο. Quam cogitatam rem ad effectum non esse adductam, in c. 50 narratur. Arnoldus et Pluygers, cum, quod ὑπάγεσθαι significare soleret „inducere ad mittenda auxilia“, pro ὑπάγ. legendum esse ἐπάγ. putarent, sensum huius loci recte cognoverunt. Portus enim falso interpretatus est „in suam potestatem redigere“, nam ex c. 50 intellegitur,

1) v. ed. et ejusd. observ. crit. in Thuc. p. 119.

Sicanum non ut subigeret, sed ut ad partes Syracusanorum pertraheret, Agrigentum profectum esse. Tamen conjectura non opus est, cum III, 63, 2 idem sensus in illo verbo insit, quod ibi sine causa interpretes mutasse videntur, et legatur apud Xen. II, 4, 3 similiter: „καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν“, ubi Krüg. vertit „verleitet trüglich“, et apud Demosth. VIII, 62 Θετταλοὺς πολλὰ δούς ὑπηγάγετο εἰς δουλείαν.

VII, 74, 1. ἔδοξεν αὐτοῖς καὶ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν περιμεῖναι, ὅπως ξυσκενάσαιντο ὡς ἐκ τῶν δυνατῶν οἱ στρατιῶται ὅτι χρησιμώτατα. Cum hoc consilium rem parvam complectatur, nulla est causa, cur certa exspectatio exprimatur; quare conjunctivum, qui cod. M traditur, reicimus.

VIII, 80, 3. καὶ αἱ μὲν τῶν Πελοποννησίων αὐταὶ νῆες ἀπάρασαι ἐς τὸ πέλαγος, ὅπως λάθοιεν ἐν τῷ πλῶ τοὺς Ἀθηναίους... Simillimus locus exstat VIII, 99, 2 οὕτω δὲ ὁ Μίνδαρος πολλῶ κόσμῳ καὶ ἀπὸ παραγγέλματος αἰφνιδίου, ὅπως λάθοι τοὺς ἐν Σάμῳ, ἄρας... Cogitata res non efficitur (c. 100). cf. 100, 2: σκοποὺς μὲν κατεστήσατο — εἰ ἄρα ποι κινοῦντο αἱ νῆες ὅπως μὴ λάθοιεν.

IV, 91. προσκαλῶν ἐκάστους κατὰ λόχους, ὅπως μὴ ἀθρόοι ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα, ἔπειθε... Ducas h. l. interpretatus pro opt. conjunctivum usurpavit, et Hornius (p. 20) sane nil h. l. interesse, utrum conjunctivus an optativus ponatur, putat, minime mirum id quidem, nam hic id, quod necessario efficitur ex priore re, optativo significatur, qua re Hornii lex evertitur. Thucydides autem in tam parva re non certam eventus expectationem indicare voluit, sed solam cogitationem, qua commotus ille singulas cohortes advocavit.

VII, 56, 1. καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ διανοοῦντο κλῆσειν ὅπως μηκέτι, μηδ' εἰ βούλοιντο, λάθοιεν αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι ἐκπλεύσαντες. v. p. 54.

c) Exempla finalium enuntiatorum, quae in oratione obliqua usurpata sunt.

cf. jam p. 20.

1. Coniunctivi.

Post temp. prim.

VI, 87, 2. φαιμέν γὰρ ἄρχειν μὲν τῶν ἐκεῖ, ἵνα μὴ ὑπακούωμεν ἄλλον, ἐλευθεροῦν δὲ τὰ ἐνθάδε, ὅπως μὴ ὑπ' αὐτῶν βλαπτώμεθα. Dicimus enim: nos illis quidem, qui illic sunt, imperare, quod speremus, fore ut alterius imperio non pareamus —.

Post praes. hist.

VIII, 74, 3. ὁ δὲ Χαιρέας — ἀγγέλλει, ὥς πληγαῖς τε πάντας ζημιῶσι — καὶ ὅτι — διανοοῦνται, ὅποσοι ἐν Σάμῳ στρατεύονται μὴ ὄντες τῆς σφετέρας γνώμης, τούτων πάντων τοὺς προσήκοντας λαβόντες εἴρξιν, ἵνα, ἣν μὴ ὑπακούωσι, τεθνήκωσι. AEF τεθνήκωσι, M. τεθνήξωσι, C. corr. τεθνήξονται, in marg. καὶ τεθνήκωσι, G. τεθνήξονται, suprascripto κωσι, Thom. Magister τεθνήξονται, Schol. quoque τεθνήκωσι probat. Optimorum codd. lectionibus collatis apparet in archetypo aut ejus fonte scriptum fuisse τεθνήκωσι, quod codicum AEF librarii accurate descripserunt, cum qui codicem B scripsit legerit τεθνήκωσι. Codices C et G, ut in aliis locis, sic hic inter se congruunt, cum uterque utramque lectionem praebeat. Sed unde orta est illa altera „τεθνήξονται“? ut mihi quidem videtur, ex glossemate alicuius lectoris aut interpretis, qui in libro suo falsam lectionem reperit „τεθνήξωσι“ et particula ἵνα neglecta correxit -ονται, cum posteriore tempore forma τεθνήξομαι usurparetur. Cuius mutationis nescio an indicium servatum sit in cod. e. Par., in quo scriptum est τεθνήξωσιονται; quo accedit, quod et alii deteriores codd. Qcddi praebent τεθνήξονται et Thomas Magister idem probat. In M autem τεθνήξωσι servatur. Qui alios codd. scripserunt, quod sciebant, post ἵνα futurum poni non posse, utramque formam, et τεθνήκωσι et τεθνήξονται retinuerunt. Hanc autem (τεθνήξονται) non dico correctam, sed mutatam esse, ex cod.

G intellegitur. Quae igitur lectio probanda est? Neque τεθνήξονται neque τεθνήξουσι, quod fortasse aliquis legi vult, ferri potest, et quia utraque forma rarissime usurpata est minimeque saepe illa τεθνήξομαι, qua fere soli posterioris temporis scriptores usi sunt, et imprimis, cum post ἵνα, ut jam dixi, numquam futurum poni possit; ei enim loci, in quibus particula ἵνα cum futuro conjuncta videtur, aut correcti sunt aut aliter interpretandi, ut apud Thuc. VI, 18, 4 (v. p. 24) et VI, 92, 5 (p. 64). Quodsi apud Isae. 8, 15 haec leguntur verba: καὶ ἄλλα τεκμήρια ἔχομεν εἰπεῖν ἵνα γνώσεσθε, ἵνα h. l. adverbium loci est¹⁾. Quae cum ita sint τεθνήκωσι retinendum esse constat. Et id aptissimum est verborum contextu, nam Chaereas, cum res actas verbis augeat, caedem propinquorum quasi jam facta sit describit, saepe enim perfecto res, quae certe futura est, facta esse declaratur. Itaque Krüg. ad Thuc. I, 121, 3: „das Perfekt kann das Zukünftige als etwas fast Unausbleibliches anticipiren“. Plane et dilucide H. Bremi (H. Sauppe) hanc perfecti vim his paucis verbis exponit in ann. ad Dem. Phil. I, 19: in tempore perfecto inest significatio necessitatis apparatus absoluti; ibid. similia exempla afferuntur. cf. Thuc. II, 8, 4 (Poppo I, 1, p. 156); Plato. Crit. 46 a. Soph. Phil. 1279. El. 1338. 1436. — Xen. An. I, 8, 12, ad quem l. v. Rehdantz. et Krüg.²⁾.

Post temp. sec.

IV, 98, 1. ἔφασαν — οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐσελθεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἵνα ἐξ αὐτοῦ τοὺς ἀδικοῦντας μᾶλλον σφᾶς ἀμύνονται. — quod sperassent fore ut inde hostes arcerent idque diutius.

V, 43, 3. ἀντεῖπεν, οὐ βεβαίους φάσκων εἶναι Λακεδαιμονίους, ἀλλ' ἵνα Ἀργεῖους σφίσι σπεισάμενοι ἐξέλωσι καὶ αὐτοὺς ἐπ' Ἀθηναίους μόνους ἴωσι, τούτου ἕνεκα σπένδεσθαι αὐτούς. — τὸ ἐξελεῖν semel fieri potest, τὸ ἵεναι ἐπ' Ἀθην.

1) cf. Poppo III, 4, p. 774. Bekkerus οἷς γνώσεσθε corr. — Aken. p. 113. Bernh. p. 401. — Abresch. obss. misc. nov. vol. I, t. 3, p. 14 de τεθνήξονται.

2) cf. ejusd. Gr. 53, 3, 4. Hertlein. N. J. f. Philol. 1867, p. 473. Bekker. Monatsb. d. Berl. Acad. 1864, p. 89 f.

durat. — dixit, Lacedaemonios foedus icere propterea, quod sperarent, fore ut —.

VI, 48. Ἀλκιβιάδης δὲ οὐκ ἔφη χρῆναι τοσαύτῃ δυνάμει ἐκπλεύσαντας αἰσχυρῶς καὶ ἀπράκτους ἀπελθεῖν, ἀλλ' ἔς τε τὰς πόλεις ἐπικηρυκεύεσθαι πλὴν Σελινοῦντος καὶ Συρακουσῶν τὰς ἄλλας, καὶ πειρᾶσθαι καὶ τοὺς Σικελοὺς τοὺς μὲν ἀφιστάναι ἀπὸ τῶν Συρακοσίων, τοὺς δὲ φίλους ποιεῖσθαι, ἵνα σῖτον καὶ στρατιὰν σχῶσι... Stahlī emendationem „σχῶσι“ comprobo, cum lectio, quae codicibus tradita est, „ἔχωσι“ aptum sensum non praebeat. Quae si servetur, sensus existat: „Alcib. dixit necesse esse, Graecos illos sibi facere amicos, ut copiam et exercitum haberent vel possiderent“ (cf. VI, 22 supra), illud „facere amicos“ igitur et „exercitum habere“ eodem tempore fieri describatur; sed Graeci tum demum exercitum et copiam adepturi putandi sunt, postquam illos Siculos sibi amicos fecerint. Itaque aoristus requiritur. Facillime autem *E* pro *Σ* legi potuit. Jam igitur verborum sententia est aperta: „ut frumentum et copiam ab eis (i. e. Siculis) adipiscerentur“. Dobr. et Madv., quod voluerunt „παρέχωσι“ sc. οἱ Σικελοὶ magis interpretati sunt h. l., quam emendaverunt.

VIII, 86, 2. οἱ δ' ἀπήγγελλον ὥς οὐτε ἐπὶ διαφθορᾷ τῆς πόλεως ἢ μετὰστασις γένοιτο, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ, οὐθ' ἵνα τοῖς πολεμίοις παραδοθῇ...

I, 87, 4. εἶπον — βούλεσθαι — ψῆφον ἐπαγαγεῖν, ὅπως κοινῇ βουλευσάμενοι τὸν πόλεμον ποιῶνται, ἣν δοκῇ. Krüg. putat, scribendum esse ποιήσονται, ut initium notetur; sed id necessarium non est, nam socii in suffragium mittuntur non, ut consilium capiant de belli initio, sed, ut omnino decernant, bellum faciendum esse. Eius autem eis spes est.

III, 8. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης νεῶς ἐκπεμφθέντες Μυτιληναίων πρέσβεις, ὥς αὐτοῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶπον Ὀλυμπίαζε παρεῖναι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι ἀκούσαντες βουλευσώνται, ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ὀλυμπίαν. βουλευσώνται spectat ad initium deliberandi, non ad totam deliberationem, et aptum est participio, quod antecedit: „ut, cum audivissent, statim in consilium irent“.

2) Optativi.

IV, 83, 3. καὶ οἱ Χαλκιδέων πρέσβεις ξυμπαρόντες ἐδίδασκον αὐτὸν μὴ ὑπεξελεῖν τῷ Περδίκκᾳ τὰ δεινὰ, ἵνα προθυμότερῳ ἔχοιεν καὶ ἐς τὰ ἑαυτῶν χρῆσθαι. Optativo Chalcidensium sententia indicatur.

III, 52, 2. ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρχων — βία μὲν οὐκ ἐβούλετο ἐλεῖν (εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ¹) ἐκ Λακεδαίμονος [sc. ἐλεῖν], ὅπως, εἰ σπονδαὶ γίγνουντο ποτε πρὸς Ἀθηναίους καὶ ξυγχωροῖεν ὅσα πολέμῳ χωρία ἔχουσιν ἑκάτεροι ἀποδίδοσθαι, μὴ ἀνάδοτος εἴη ἢ Πλάταια ὥς αὐτῶν ἐκόντων προσχωρησάντων)... Jam εἴ ποτε ostendit rem cogitatam. —

d) De locis, in quibus finalis sententia est apodosis conditionalis protaseos,

paucis verbis dicendum est. Si enim in protasi particula *ἐάν* — qua conditio quae e rerum natura (ad effectum adduci et) exspectari potest, significatur — est posita, in apodosi i. e. in finali sent. is modus, qui aptus est indicando effectum certe exspectato, conjunctivus sequitur, aut, ubi verba petendi similiaque antecedunt, indicativus futuri.

Cuius constructionis cum exempla plurima jam ante ad verbum attulerim, hic nihil aliud quam commemoro: I, 44, 2. 87, 4. 132, 5. V, 36, 2. 82, 5. VI, 22. 75, 1. 96, 3. VIII, 90, 3. His adde: I, 102, 3 οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι ἐπειδὴ τὸ χωρίον βία οὐκ ἠλίσκετο, δέισαντες τῶν Ἀθηναίων τὸ τολμηρὸν καὶ τὴν νεωτεροποιίαν, καὶ ἄλλοφύλους ἅμα ἡγησάμενοι, μὴ τι, ἣν παραμείνωσιν, ὑπὸ τῶν ἐν Ἰθώμῃ πεισθέντες νεωτερίωσι, μόνους τῶν ξυμμάχων ἀπέπεμψαν. —

Ind. fut. legitur: VIII, 102, 2. —

Sed quoniam *εἰ* cum ind. fut.²) conjunctum fere idem, quod *ἐάν* c. conj. valet, hic quoque conjunctivus ponitur: IV, 87, 3. — Duobus ll.: I, 58, 1. 126, quamquam *ἐάν* antecedit, in fin. enuntiato optativus invenitur, quod, cum conditio de-

1) v. edd. crit. app.

2) cf. Krüg. 54, 12, 2.

scribatur, ut fieri posse putanda sit, tamen consecutio tantum cogitata proferri potest. —

Omnes autem fere loci, in quibus in protasi particula *εἰ* c. opt. conditionem incertam exprimit, in apodosi fin. optativum, quippe qui consilium sola mente et cogitatione comprehensum significet, praebent: II, 76, 3. 81, 2. 83, 5. 90, 2. III, 52, 2. IV, 93, 2. V, 58, 4. VII, 38, 3. 56, 1. 100, 2. Hanc quam proximo loco attuli legem Hornius, cum priorem non repererit, jam cognovit (p. 22 sq.). — In his ll.: VII, 46. VIII, 6, 1. 23, 2 conditionalis sententia solis ex verbis *εἰ δύναιτο* constat, quae, cum eorum sensus optativo nudo jam contineatur, fere superflua videntur. cf. Xen. An. II, 5, 4 *ὅπως εἰ δυνάμεθα ἐξέλοιμεν*.

VII, 4, 21. *ὅπως εἰ δύναιτο ἀπαγάγοι*. — Ut *εἰ*, sic particulas *ὅποτε* et *ἐπειδή*, cum conditionem i. e. cogitatam rem comprehendunt, cum opt. conjunctas in finali apodosi cogitandi modus, optativus, sequatur necesse est: IV, 111, 1. VI, 97, 5. VII, 80, 5.

Eadem lex: „particulae *εἰ* c. opt. in fin. enunt. optativum respondere oportere“, non pertinet ad tres locos, quorum Hornius unum VII, 4, 1 commemorat. Sed in IV, 120, 2 et VII, 70, 1 (*ἤπερ* c. opt.) conjunctivi servandi sunt (v. p. 33 et postea). Neque offendere quisquam in his potest, cum nonnumquam, quamvis conditio incerta sit, consilium tamen certam spem continere possit. His ll. adice: I, 91, 3 *ἐφοβείτο γὰρ μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι σφᾶς, ὅποτε σαφῶς ἀκούσειαν, οὐκ ἐτι ἀφῶσιν*, ad quae verba Classenius annotat: „*ὅποτε* ἀκ. im abhängigen Satz statt *ὅποταν* ἀκούσωσι, ähnlich den Optativen 25, 1. 63, 1“.

e) De particula *ἄν* in finali sententia usurpata.

Thucydides in VI, 91, 4 *ὥς ἄν* c. conj. et VII, 65, 2 *ὅπως ἄν* c. opt. utitur. De II, 93, 3 v. postea. Omitto VII, 50, 4, ubi ab illis particulis interrogationem indirectam initium capere apparet. Illis autem ll. hanc verbis contineri non posse, sed sententiam esse finalem, nemo est qui non videat.

Ac primum quidem illud quaeramus, particula *ἄν* quid sibi velit. De qua cum multa sint a grammaticis diligentissime disputata, tamen quae ejus sit origo et qualis vis principalis, exploratum non est. Quare quoniam h. l. sententias cum sententiis comparare longum est, id solum, quod Langius¹⁾ — cui in summa re assentior — de hac particula sentit et docet, affero; is enim dicit, *particulam ἄν conditionem omnino indefinitam nihilominus vero realem continere*. Atque si conjunctivo particula *ἄν* additur, certa exspectatio, quae illo significatur, e conditione quadam pendet, i. e. addita particula *ἄν* ex conjunctivi vi aliquid demitur, ut certa exspectatio paullo minuatur. Sed ex optativi sensu efficitur, ut addito *ἄν* cogitata res e conditione quadam pendeat itaque paullo certior fiat. Et eandem naturam atque vim particula *ἄν* in sent. fin. servat, ut conjunctivus c. *ἄν* conjunctus consilii eventum minus certe exspectatum reddat²⁾, optativus autem c. *ἄν* conjunctus cogitatum consilium paullo propius ad exspectationem accedere indicet, ex quo efficitur, ut hi modi c. *ἄν* conjuncti tamquam medii inter nudum conjunctivum et nudum optativum sint. Quo exposito ut indicativos praeteritorum omittam, haec fere modorum finalium gradatio existit:

- 1) optativus significat cogitatam rem (reiner Gedanken),
- 2) opt. c. *ἄν* sign. cogitatam rem, quae fortasse exspectari potest (Gedanken, der allenfalls oder unter Umständen Erwartung werden kann),
- 3) conjunctivus c. *ἄν* sign. minus certe exspectatam rem (Erwartung, die unter Umständen bloss Gedanken wird; die von der Verwirklichung gewisser Bedingungen abhängt),

1) Ztschr. f. östr. Gymn. 1858, 9. Jahrg. p. 50 sqq. cf. Hermann. de part. *ἄν* l. 4. 1831. Reisig. de vi et usu part. *ἄν*. L. Schmidt, de om. ap. conj. et opt. *ἄν* part. Bäuml., Unters. über d. gr. Modi u. d. Part. *ἄν* u. *ἄν*. 1846. p. 217. Herbst, Ueber *ἄν* b. Fut. des Thuc. 1867, Aken. l. c. Rehdantz. ind. Dem. p. 196.

2) Herm. l. c. l. 2, p. 120 de conjunctivo minus clare neque prorsus recte: »si adicitur (*ἄν*), aliquid fortuiti accedit, quasi dicas »ut sit, si sit«. l. 3, p. 175: »particula *ἄν* in sent. finali cum optativo, qui non sit pro rectae orationis conjunctivo positus, ibi tantum usurpatur, ubi finis is est, ut possit aliquid fieri«.

4) conjunctivus sign. certe exspectatam rem (sichere Erwartung),

(5) futuri indic. sign. finem (Ziel, blosses abstraktes Objekt des Strebens)).

Jam igitur videmus, conjunctivum c. *ἄν* et optativum c. *ἄν* non multum inter se differre. At cur optativus in fin. sent. c. *ἄν* fere nunquam conjungitur, nisi post verba petendi, ubi plerique grammatici pro finali sententia interrogationem indirectam intellegi volunt? ¹⁾

Eius rei causa inde videtur repetenda esse, quod Graeci omnino consilium, quamquam praeteritum est, tamen quasi certe exspectatum sit, quam quasi tantum cogitatum sit describere malebant. Ita factum est, ut maxime antiquiores historici multo saepius conjunctivo quam opt. in fin. enunt. usi sint. cf. autem p. 23. Et ob eandem causam minus certam expectationem cogitationi, quamvis ad expectationem prope accederet, anteponebant. Qui enim consilium conjunctivo et sola finali particula indicat, de eo non dubitare videtur, quasi eventus ex sua voluntate pendeat. Si autem quis, quamquam ipse certam spem habet, cum tamen externae res, quominus consilium perficiatur, prohibere possint, de eo se dubitare exprimere vult, conjunctivo c. *ἄν* conjuncto utitur. Illa igitur particula efficit, ut exspectatio majore quadam modestia exprimat, sicut in enuntiatis liberis optativus c. *ἄν* conjunctus veram rem modestius quam indicativus profert. Haec ipsa est causa, cur Attici in vulgari sermone conjunctivo c. *ἄν* in fin. sent. uti soliti sint. Idem Akenius sensisse videtur, cum discrimen modorum in loquentis propria natura situm esse neque hac conjunctivi c. *ἄν* conjuncti structura prorsus opus esse, sed *ἄν* naturali communique orationi idoneam varietatem dare doceat. Illud igitur genus dicendi latioribus finibus minus recte Wecklinius ²⁾ describit. „In Atticis titulis honorariis“, inquit „semper *ὅπως* cum conjunctivo, quod frequentissimum est, *ἄν* habet (*ὅπως ἄν*), in aliis etiam *ὅπως* cum conjunctivo sine *ἄν* habetur. Quod igitur Elmsleius

1) de hac re v. Aken. l. c.

2) Cur. epigraph. p. 41 sq.

(Notes on the Ajax of Sophocles. Mus. crit. Cantabr. III, p. 483 not.) observavit, Aristophanem semper finale *ὥς ἄν*, non *ὥς* cum conjunctivo usurpare, id Attici sermonis proprium ducendum puto. De *ὅπως ἄν* cf. Eccl. 732. Unus locus Eccl. 286 qui illi praecepto adversatur: *τοῦτο γὰρ χρὴ μεμνημένους αἰεὶ λέγειν, ὥς μὴ ποτ' ἐξολίσθη ἡμᾶς* corruptus judicari debet. Wecklinium autem fugisse alterum locum Vesp. 1526 *ὅπως ἰδόντες ἄνω σκέλος ὥζωσιν οἱ θεαταί* et hanc structuram „non tam Attici quam vulgaris Attici sermonis propriam esse“ Stahlius ¹⁾ recte dicit. Sed neque finalem *ἵνα* particulam, quod in ea non jam relativa vis inest sed maxima consilii vis, neque negationem finalem *μὴ* — non loquor de particula *μὴ* post verba timendi posita, de qua videas postea — cum *ἄν* conjunctas esse inter omnes constat, ut de hac re nobis nihil addendum sit ²⁾. Saepius *ὥς ἄν* quam *ὅπως ἄν* invenitur, quoniam *ὥς* quoque magis vulgaris Attici sermonis fuisse quam elegantis orationis videtur. Omitto permulta huius constructionis exempla cum quaedam collecta sint, HomERICA a Krüg. in Gr. II, 54, 8, 4, Sophoclea a HermannO l. c. et Hómano in dissertatione, qui inscribitur „de conj. et optat. aoristi usu Sophocleo“ p. 15, ex Demosthene et aliis oratoribus a Rehdantzio ed. ind. II, p. 294, Xenophontea ab eodem in ed. Anab. V, 7, 20. VI, 1, 17 (cf. Krüg. Anab. II, 5, 16. VII, 4, 2), cf. aliorum scriptorum edd. et Kühneri Gr. II, 2, p. 900. Apud Lysiam cursim quaerens exemplum non reperi. Herodotum autem saepissime *ἄν* in fin. enunt. ponere, notum est.

Unum id Platonicum (Gorg. 481 A) afferro, in quo et conjunctivus nudus et conj. c. *ἄν* et indic. fut. mutantur: *εἰάν δὲ ἄλλον ἀδικῇ ὁ ἐχθρὸς, παντὶ τρόπῳ παρασκευαστέον, ὅπως μὴ ἔλθῃ παρὰ τὸν δικαστήν· — εἰάν δὲ ἔλθῃ, μηχανητέον, ὅπως ἂν διαφύγῃ καὶ μὴ δῶ δίκην· — εἰάν τε αὖ θανάτου ἄξια ἡδίκηκώς ᾖ, ὅπως μὴ ἀποθανεῖται, μάλιστα μὲν μηδέποτε, ἀλλ' ἀθάνατος ἔσται πονηρός· εἰ δὲ μὴ, ὅπως ὥς πλεῖστον χρόνον βιώσεται.* De quo exemplo Akenius (p. 108)

1) quaest. p. 11.

2) v. Aken. p. 113 sq. Bäuml. p. 194.

recte: „Das erste *ὅπως* c. conj., inquit, gibt an, was das wirkliche Streben des Rhetors sein werde, noch mit voller Hoffnung des Erfolgs; das zweite c. conj. c. *ἄν* = „damit dann wenigstens“; beim dritten kann von Hoffnung und Aussicht auf Erfolg wenig mehr die Rede sein; es wird daher nur ganz abstract das Ziel, auf welches er, obwohl es nie erreichbar ist, dennoch losarbeiten soll, angegeben und zwar im indic.“ — Quibus rebus expositis redeamus ad priorem locum Thucydideum: VI, 91, 4 *στρατιάν τε ἐπὶ νεῶν πέμψετε τοιαύτην ἐκείσε οἵτινες ἀντερέται κομισθέντες καὶ ὀπλιτεύσουσιν εὐθύς, καὶ ὁ τῆς στρατιᾶς ἔτι χρησιμώτερον εἶναι νομίζω, ἄνδρα Σπαρτιάτην ἄρχοντα, ὡς ἂν τοὺς τε παρόντας ξυντάξῃ καὶ τοὺς μὴ θέλοντας προσαναγκάσῃ*. Krüg. postquam pro *ὡς* legendum esse *ὅς*¹⁾ putavit, hanc suam conjecturam ipse quidem rejecit²⁾, tamen postea in edit. de *ὅς* cum ind. fut. cogitavit. Sed ne ea quidem emendatione huic loco opus est, nam Thucydides neque consilii eventum adeo certum esse dicere potuit neque finem nonnisi cogitatum intellegi voluit, quare structura media usus est, qua consilii eventum fortasse vel pro re exspectari posse indicat. Quamobrem verba vertenda videntur: „damit er allenfalls (unter Umständen) sowohl die schon Vorhandenen disciplinire als auch die sich Weigernden zur Theilnahme zwingt“. — Jam ad alterum locum, in quo optativus invenitur, transeamus: VII, 65, 2. *προηγέληθ' δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῶν σιδηρῶν χειρῶν, καὶ πρὸς τε τὰλλα ἐξηγύσαντο ὡς ἕκαστα καὶ πρὸς τοῦτο· τὰς γὰρ πύργους καὶ τῆς νεῶς ἄνω ἐπὶ πολὺ κατεβύρσσαν, ὅπως ἂν ἀπολισθάνοι καὶ μὴ ἔχοι ἀντιλαβὴν ἢ χεῖρ ἐπιβαλλομένην*. Quod *ὡς ἂν* c. opt. minus saepe conjungitur, Herwerdenius (p. 101) *ἄν* delet, idque falso. Neque enim dubitari potest, quin quibusdam locis optativus c. *ἄν* in fin. sent. positus sit, ut saepius apud Homerum³⁾, Herodotum, Xenophontem⁴⁾, interdum apud tragicos et comicos⁵⁾, ora-

1) ad Dion. Hal. p. 332.

2) Hist.-phil. Stud. II, p. 285 sq. cf. Poppo p. II, vol. 4, p. 193 sq.

3) cf. Krüg. Gr. II, 54, 8. 4.

4) Rehd. Xen. An. V, 7, 20.

5) Herm. l. c. III, p. 175. cf. Hóman. l. c. p. 51.

tores¹⁾, apud alios scriptores maximeque recentiores. Quod Rehdantzius (ib.) et Bäumlinius²⁾ eiusmodi sententias esse relativas aut interrogationes indirectas dicunt, omnes finales sententias principio relativas fuisse jam supra demonstravimus; illis autem temporibus, quibus Graeci cogitata litteris dabant, sententias finales jam non in relativorum enuntiatorum numero habitas esse, sed tamquam liberum enuntiationum genus fuisse apparet. Cur igitur enuntiata, quibus, quamquam a particulis *ὡς ἄν* vel *ὅπως ἄν* ducuntur, consilium vel finem contineri manifestum est, relativa ac non finalia habeantur, non intellego. An est, qui finalia nostrae linguae enuntiata, utpote quorum initium a particulis „damit, dass“ faciamus, non esse finalia, sed relativa dicat? Itaque ex sensu decernendum est, utrum enuntiatum sit finale an interrogatio indirecta. Quae cum ita sint quoniam *ὅπως ἄν* c. opt. consilium indicare potest, h. quoque l. Thucydideo neque particula *ἄν*, omnibus codd. tradita, delenda neque optativi in conjunctivos mutandi sunt, etsi apud Jul. Pollucem hi (conj.) leguntur. Ibi enim illis verbis non facta res, sed mos describitur. Hic autem Thucydides, quid quo consilio Syracusani vere fecerint, narrat. Nam hi, cum eis Athenienses manus ferreas in naves iniecturi esse nuntiati essent, providebant, ne eae inhaerescerent in illis. Consilii eventus neque certe neque sub conditionibus exspectari potest, ita ut conjunctivus et nudus et c. *ἄν* conjunctus ineptus sit. Sed ne cogitatio quidem prorsus pura in consilio continetur, cum quodam modo Syracusani fortasse expectationem habere potuerint. Itaque aptissime ponitur: optativus c. *ἄν*. — Quibus omnibus rebus cognitis quin hi loci recte traditi sint vix dubitari potest.

1) Rehd. Dem. ind. II. s. v. *ὡς* p. 294.

2) l. c. p. 316, ubi alia exempla collecta sunt.

f) Duo aut plura enuntiata finalia conjunguntur, in quibus eidem modi positi sunt.

I. Membra affirmativa conjunguntur.

1) per particulam καί.

a. conjunctivi.

II, 60, 1. v. p. 41.

III, 31, 1. ἄλλοι δέ τινες τῶν ἀπ' Ἰωνίας φυγάδων καὶ οἱ Λέσβιοι ξυμπλέοντες παρήνουν, τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων καταλαβεῖν τινα ἢ Κύμην τὴν Αἰολίδα, ὅπως ἐκ πόλεως ὀρμώμενοι τὴν Ἰωνίαν ἀποστήσωσιν (ἐλπίδα δ' εἶναι· οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφίχθαι), καὶ τὴν πρόσδοτον ταύτην μεγίστην οὖσαν Ἀθηναίων ἦν ἀφέλωσι, καὶ ἅμα, ἦν ἐφορμῶσιν αὐτοῖς, δαπάνη σφίσι γίγνηται. Cum nimis multa de h. l. disputata sint, longum est de singulis interpretationibus accuratissime disserere. Sed id ne opus quidem est, et quod Poppo in ed. mai. complures sententias refellit et praesertim cum totum iudicium contineatur recte intellectis pronominebus αὐτοῖς et σφίσι et vocabulo δαπάνη. Ut a lectione ordiamur, in optimis codicibus verba sic ut supra ea attulimus scripta sunt. Sed plerique, quia locum ita traditum non intellegebant, cum aut ad quaenam verba pronomina αὐτοῖς et σφίσι referenda essent, nescirent aut in priore particula ἦν offenderent, verba aut falso inter se conjunxerunt aut locum corruptum esse arbitrati vocabulum aliud alii mutari voluerunt. Inter quos Schneiderus et Classenius ἦν expuncto et ἀφέλωσι et γίγνηται cum ἔπως conjungunt, Dobraeus pro ἦν scribit ἵνα, quod ultimum refugium jam Poppo jure rejecit. Omitto, quod alii doctissimi homines putabant: „pro αὐτοῖς corrigendum αὐτοῦ vel αὐτοῦς et ἐφορμῶσι pro dativo participii habendum esse“, praetereo, quibus rationibus nonnulli ut enuntiationis membra inter se conjungerentur suaderent. Id unum repeto, et illa pronomina et vocabulum δαπάνη falso declarata esse. Omnes enim fere αὐτοῖς ad Jones et Lesbios, σφίσι ad Athenienses i. e. ad subjectum verbi ἐφορμῶσιν retulerunt. Idem Krügerus proponit, sed ipse, cum in grammatica (51, 2, 3), σφίσι

ex dicendi usu ad primariae sententiae subjectum pertinere doceat, mavult σφίσι et αὐτοῖς transponi. Itaque Schoemannus¹⁾ rectissime σφίσι solos ad „Lacedaemonios eosque, qui cum his erant, exules Jones, qui haec loquuntur, αὐτοῖς ad Athenienses“ refert. Cum eo facit Poppo et Stahlius²⁾ et ego quidem cum his consentio propter sermonis leges. Quae cum ita sint, intellegi potest, cur alii, qui hanc unam rectam pronominum relationem neglexerint, locum interpretari vix potuerint. Jam autem videamus, quomodo Schoemannus alia verba declarat. Atque „ἦν, sicut εἶ“, inquit, „saepenumero non conditionem, sed consilium indicat, sicut Aristoph. Acharn. 1044 ἴθ', ἀντιβολῶ σ', ἦν πως κομίσωμαι τὸ βόε, Ran. 175 ἀνάμεινον, ὃ δαιμόνι, ἐὰν ξυμβῶ τί σοι“. Quam explicationem Arnoldus et Poppo et Haasius (lucubr. p. 5) recte refutaverunt, primum quod loci Aristophanei, quos Schoemannus affert, nihil de Thucydideo usu demonstrant, deinde quia usurpato ἦν in soluta oratione πῶς vel ἄρα adici solet, tum, cum h. l. „ὅπως praecedat, quocum ἦν alternare posse non est demonstratum“, denique quoniam ἦν de re incertiore dictum h. l. pro ὅπως, quae particula certiore rem indicet, „contra rationem“ ponitur. Neque quidquam de Haasii sententia, quam Poppo in ed. min. bene redarguit, dicendum est, nisi id, ne eum quidem pronominum rationem vidisse. Omnes igitur illi (exceptis Haasio paucisque aliis) quamquam singulas res alii aliter declarant, universe in loco hunc inesse sensum inter se consentiunt: „Suadebant, ut Jonicarum aliquam

1) Obs. in Thucyd. loc. diff. p. 7 sqq.

2) Jahrb. 1868, 107, de Classenii ed. t. III: „Abgesehen von der wenig gerechtfertigten Tilgung des ἦν würden σφίσι und αὐτοῖς gerade die umgekehrte Beziehung haben, als wie sie der regelmässige Sprachgebrauch des Thuc. verlangt. Nach diesem nemlich muss sich σφίσι auf das erweiterte Subjekt von παρήνουν und αὐτοῖς auf die Athener beziehen. Classen findet zwar den angenommenen Wechsel der Beziehung hinlänglich dadurch angezeigt, dass die Athener in dem Vordersatze ἦν ἐφορμῶσιν αὐτοῖς zum Subjekte geworden seien. Allein dieser Vordersatz ist dem ὅπως δαπάνη σφίσι γίγνηται untergeordnet, während σφίσι seine Beziehung nur finden kann in dem Subjekte desselben (II, 65, 9) oder des übergeordneten Satzes.“

urbium occuparent, vel Cymen Aeolicam, quo (Lacedaemonii) ex urbe prodeuntes Joniam ad deficiendum compellerent — quod effectum iri spem esse, cum nullis Atheniensium sociis invitis advenerint — ac (ut), si his redivitibus, qui maximi essent Atheniensium, eos spoliarent, simulque si ei (Athenienses) se (Jones et Lacedaemonios) classe obsiderent, eis ipsis (Atheniensibus) ultro sumptus faciendi necessitas imponeretur [i. e. ut eos ipsos omnes belli sumptus de suo erogare oporteret]¹⁾. Jam videmus, quam contorta sententia et difficilis constructio, si illo modo verba interpretemur, existat. Itaque primum pronomina recte, ut demonstravimus, coniungenda sunt, deinde intellecto, quae sit h. l. vis vocabuli *δαπάνη*, tota sententia apertissima perspicuaque est. *δαπάνη* enim omnes fere illi homines significare non nisi „sumptus vel impensa“, *δαπάνη γίνεταί* igitur „obtingit mihi sumptus“, sed illa vox non solum hunc habet sensum, sed etiam latiore illum: „opes, quibus sumptui satisfaciam“, ita ut *δαπάνη γίνεταί* significet: „opes, quibus sumptibus satisfaciam, obtingunt mihi et suppetunt“. Ita Schoemannus et Hieron. Müllerus²⁾ hanc vocem interpretati sunt hac versione: „simulque (ut) sibi ipsis, — pecunia ad sumptus tolerandos suppetet“. Et ne quis de hac significatione dubitet, exempla Thucydidea exstant: I, 83, 2 ἔστιν ὁ πόλεμος οὐχ ὀπλων τὸ πλεον, ἀλλὰ δαπάνης, ubi Krüg. ipse *δαπ.* vertit „aufgewendetes Geld“, Classenius vocabulo „Geldmittel“ reddit; 99, 3 καὶ τοῖς μὲν Ἀθηναίοις ἤνξετο τὸ ναυτικὸν ἀπὸ τῆς δαπάνης ἣν ἐκεῖνοι συμφέροισιν; similiter III, 47, 2 δυνατὴ οὖσα ἔτι τὴν δαπάνην ἀποδοῦναι. Accedit quod scholiasta hanc vocis *δαπ.* vim confirmare videtur, ad verba καὶ τὴν πρόσδοτον ταύτην annotans: „ταύτην τὴν πρόσδοτον τὴν ἀπὸ τῶν Ἰώνων ὑπάρχουσαν τοῖς Ἀθηναίοις ἐὰν ἀφέλονται καὶ χειρώσονται αὐτοὶ τὴν Ἰωνίαν, μέλλουσιν εἶχειν καὶ τὰ ἀπὸ τῶν Ἰώνων αἰ

1) Krüg. vertit „ut pecunias perderent“; quae versio, quod ad priorem conditionem „si — spoliarent“ non quadrat, ad hoc membrum ex verbis *δαπάνη γίνεταί* cogitatione suppleri iubet *βλάβη γίνεταί* sc. τοῖς Ἀθ.

2) cf. Poppo ad h. l.

χρήματα, καὶ τὴν ἐκεῖθεν Ἀθηναίων παρασκευήν“. Quibus expositis rebus verborum constructio manifesta est; nam cum enuntiati finalis membro *ὅπως* — καὶ ἅμα δαπάνη σφίσι γίνεταί duo hypotheticae sententiae coniunguntur¹⁾ et verba ἣν ἐφορμῶσιν demonstrant, Jones jam pro explorato habere, si reditus Atheniensibus eripiant, se aliquam Atticae partem obsessuros esse. Itaque pariter ac Stahlus²⁾ verba verto: Jones — jubebant aliquam Aeoliae urbem — occupare, ut, ex urbe profecti, Joniam ad deficiendum compellerent (id autem sperari posse, nullo enim invito Lacedaemonios venisse in has regiones) et sibi ipsis, si reditus illos, qui maximi essent, Atheniensibus eriperent, simul opes quoque vel copiae essent, si eos (Athenienses) obsiderent. —

Coniunctivus aoristi ἀποστήσωσιν spectat ad rem, quae semel fieri potest, conj. praes. γίνεταί ad eam, quae paullatim fit et durat. —

V, 43, 3. p. 51.

VII, 39, 2. (πεῖθει) κελεύειν ὅτι τάχιστα τὴν ἀγορὰν [τῶν πωλουμένων] μεταστήσαντας ἐπὶ τὴν θάλασσαν κομίσαι³⁾, καὶ ὅσα τις ἔχει ἐδώδιμα, πάντας ἐκεῖσε φέροντας ἀναγκάσαι πωλεῖν, ὅπως αὐτοῦ ἐκβιβάσαντες τοὺς ναύτας εὐθὺς παρὰ τὰς ναῦς ἀριστοποιήσονται, καὶ δι' ὀλίγου αὐθις καὶ αὐθημερὸν ἀπροσδοκήτοις τοῖς Ἀθηναίοις ἐπιχειρῶσιν. In codd. BGE et nonnullis deterioribus coniunctivus ἀριστοποιήσονται legitur, in aliis futuri indicativus. Poppo ipse coniunctivum „per se non deterius“ positum esse dicit. Cur igitur ille et alii editores futurum praetulerunt? Bekkerus fortasse, quod in B id scriptum esse putabat. Sed aliorum editorum nemo quae de causa coniunctivum rejecerit exponit, neque exponere

1) cf. Krüg. Gr. 54, 12, 8.

2) „damit — sie Geldmittel gewannen für den Fall, dass sie dieselben blokieren würden“. cf. Hier. Müller: „zugleich aber selbst, zögen sie gegen jene, den Kostenaufwand hätten“. Et Bred., etsi verba falso coniungit, ad quos homines pronomina spectent et quid *δαπ.* sibi velit, cognovit: „und wenn (hoc falsum est) ihnen (den redenden Joniern und Lesbier) beim Angriffe auf jene (die Athener) der dabei nöthige Aufwand zufallen möchte“.

3) v. Stahl. et al. edd.

potest, nam priore enuntiati membro aequae atque altero consilium, quod ad effectum adduci putatur, continetur. Quid plura? Jam enim videbimus, Thucydidem in finalibus enuntiativis futurum sola post verba petendi et curandi ponere, et, ubi id post alia ponere videatur, in codd. optimis conjunctivum scriptum esse. Itaque idem h. quoque l. servetur. —

β. Optativi.

II, 76, 3. *μηροειδὲς ἐς τὴν πόλιν προσφροδόμεον, ὅπως, εἰ τὸ μέγα τεῖχος ἀλίσκοιτο, τοῦτ' ἀντέχοι, καὶ δέοι τοὺς ἐναντίους αὐτοῖς πρὸς αὐτὸ χεῖν . . .* p. 54.

VIII, 95, 4. *οἱ δ' ἔτυχον οὐκ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἄριστον ἐπισιτιζόμενοι (οὐδὲν γὰρ ἐπωλεῖτο ἀπὸ προνοίας τῶν Ἐρετριέων), ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπ' ἔσχατα τοῦ ἄστεως οἰκιῶν, ὅπως σχολῇ πληρουμένων φθάσειαν οἱ πολέμοιοι προσπεσόντες καὶ ἐξαναγκάσειαν τοὺς Ἀθηναίους οὕτως ὅπως τύχοιεν ἀνάγεσθαι.* Krügero, qui verba *οὐδὲν γὰρ* etc., quibuscum finalis sententia conjungitur, proprie ante *ὅπως* collocanda fuisse dicit, non assentior, cum illis interpositis verbis nihil nisi causa, cur milites non in foro cibaria emerint, afferatur, finali autem sententia explicetur, et quo consilio Eretrienses nihil venderint et quid ex eo effectum sit, quod milites cibaria ex extremis domibus sumere coacti sint. Quare verba Thucydides recte collocavit.

VIII, 6, 1. *ἀφικνοῦνται περὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐς τὴν Λακεδαίμονα πέμπαντος Φαρναβάζου, ὅπως ναῦς κομίσειαν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ αὐτὸς, εἰ δύναιτο, ἅπερ ὁ Τισσαφέρνης προῦθυμείτο, τὰς τε ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀρχῇ πόλεις ἀποστήσειε τῶν Ἀθηναίων διὰ τοὺς φόρους, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ βασιλεῖ τὴν ξυμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων ποιήσειε.* Cogitata res non ad effectum perducitur. cf. p. 54.

2) *Particulis τε — καὶ*

α. conjunctivi conjunguntur.

VI, 92, 5. Sententia finalis ex quattuor per particulas *τε — καὶ — καὶ — καὶ* conjunctis membris constat, quorum

altera aoristi conjunctivum, praesentis altera habent: (ἀξιῶ) *καὶ αὐτοὺς νῦν νομίσαντας περὶ μεγίστων δὴ τῶν διαφερόντων βουλευέσθαι μὴ ἀποκνεῖν τὴν ἐς τὴν Σικελίαν τε καὶ ἐς τὴν Ἰττικὴν στρατείαν, ἵνα τὰ τε ἐκεῖ βραχεῖ μορίῳ ξυμπαραγενόμενοι μεγάλα σώσητε, καὶ Ἀθηναίων τὴν τε οὖσαν καὶ τὴν μέλλουσαν δύναμιν καθέλγητε, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτοὶ τε ἀσφαλῶς οἰκῇτε, καὶ τῆς ἀπάσης Ἑλλάδος ἐκούσης καὶ οὐ βίᾳ, κατ' εὐνοίαν δὲ, ἡγήσθε.* codd. AEFM *ἡγήσεσθε*¹⁾, *ἡγήσησθε* vulg. et G. Optimus autem omnium cod. Vat. et h., qui saepe huic congruit, praebent *ἡγήσθε*, quod plurimi editores probant et rectissime, nam in prioribus finalis enuntiati membris Alcibiades aoristis *σώσητε* et *καθέλγητε* exponit, quae res Spartiatis statim gerendae sint et semel geri possint, in posterioribus autem ostendit, quas utilitates ei, Siciliae urbibus servatis et Atheniensium opibus fractis, adepturi sint. Quae cum res durent, et tuta vita et principatus Graeciae, opus est praesentis conjunctivis, quamobrem, ut *οἰκῇτε* positum est, ita non aoristus *ἡγήσεσθε*, sed praesens *ἡγήσθε* recte legitur. At quis fortasse futurum tuetur, non ita ut ab *ἵνα* pendeat, sed ut constructione enuntiationis mutata quasi effectum certum indicet, simili modo atque in VI, 18, 4; quae interpretatio negatione *οὐ* confirmari videtur. Sed in illo l. anacoluthia excusatur et levatur, quod inter *ἵνα τε* et illud enuntiatum *καὶ ἅμα* etc. alterum enuntiatum positum est; hoc autem l. membrorum concinnitas sine ulla causa discinderetur. Denique negatio *οὐ* non ad finalem sententiam pertinet, sed ad unum vocabulum *βίᾳ* (ut 89, 2 *οὐκ εἰκότως* in enunt. hypoth.); *οὐ βίᾳ* igitur, ut illud *οὐκ εἰκ.*, quasi in parenthesi positum est. Alia res est I, 37, 1. p. 72.

VI, 73, 2. *πρέσβεις ἀπέστειλαν, ὅπως ξυμμαχία τε αὐτοῖς παραγένηται καὶ τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον βεβαιότερον πείθωσι ποιείσθαι.* — miserunt, quod sperabant —.

VII, 26, 2. v. p. 27.

VII, 25, 1. *καὶ αὐτῶν μία μὲν ἐς Πελοπόννησον ὤχετο, πρέσβεις ἄγουσα, ὅπως τὰ τε σφέτερά φράσωσιν ὅτι ἐν ἐλπίσιν εἰσὶ καὶ τὸν ἐκεῖ πόλεμον ἔτι μᾶλλον ἐποτρύνωσι γίγνεσθαι.*

1) EFM in simili quoque loco VII, 67, 4 indic. exhibent.

Quia solo in cod. B legitur *ὅπως*, in cod. E *ὥσπερ*, in aliis *οἷπερ*, quid scribendum sit, dubitatur. *ὥσπερ* esse falsum, per se patet. Sed *οἷπερ* primo aspectu, quod facilius cum antecedenti vocabulo *πρέσβεις* conjungitur, multo magis probandum videri quam *ὅπως* non nego. Et sunt qui hoc pronomine recepto scripserunt *οἷπερ* — *φράσωσιν*. Sed conjunctivum cum pronomibus adverbisve relativis consociatum non nisi in veterum epicorum sermone fini indicando inservire jam Hermannus ad Soph. OC. 190 docuit. Neque quisquam hanc legem redarguere potuit, nam in eis verbis, quae Bäumlinius (Mod. p. 195) ex Isocr. IV, 44 affert „ἐκατέρους ἐφ’ οἷς φιλοτιμηθῶσιν“ conjunctivus interrogationem indir. indicat (ut in Xen. Mem. III, 7, 5); in Xen. Mem. II, 1, 4 autem nunc indicativus legitur. At Poppo similem conjunctivum apud Jos. A. J. XI, 1, 3 repperit „ἵνα — οἰκοδομήσωσιν — θυσιαστήριον, ἐφ’ οὗ θύωσι τῷ θεῷ“. Deinde leguntur apud Plut. Dio. 40 haec verba: *ἐπισχρονόμενον ῥασιτώνην στρατευῶν, ὧν αὐτοὶ σύμψηφοι γένωνται*. Age sane, inquam. Sed credisne, id, quod Josephi et Plutarchi semel scripsisse videntur, Thucydidem quoque sibi sumpsisse? Immo rectissime Hermannus, Krügerus, Dobraeus, si pronomen servetur, futura *φράσουσι* et *ἐποτρύνουσι* restituenda esse judicant. Quamquam in duobus codd. FG correcta lectio *φράσουσι* invenitur, tamen codicem B et illi homines et Stablius jure sequuntur. Cum enim *ὅπως* h. l. praeter consuetudinem usurpatum videretur, facile fieri potuit, ut quis, qui archetypum scripsit, aut usitatum pronomen in margine adderet aut traditam lectionem mutaret. Sed verisimilius videtur, in archetypo quodam *ὅπως* minus clare scriptum fuisse, ita ut is, qui ex illo descripsit, *ὥσπερ* legeret (ad quod lectio cod. E „*ὥσπερ*“ spectare videtur), *ὥσπερ* autem tum correctum esse. Ex hac ipsa causa, quod *ὅπως* ab usitata dicendi ratione decedit, sequitur, ut *ὅπως* non a librario quodam, sed a Thucydide ipso positum esse existimemus. Si quis in eo offendit, quod *φράσωσι* aoristum praesens *ἐποτρύνωσι* sequitur, ille ad rem, quae semel fiat, hoc ad durantem vel saepius repetitam spectat. — Particulam *τέ* post *τά* quamquam in omnibus codd. praeter B omissa est, recentiores editores recte receperunt.

VIII, 109. *πορεύεσθαι διανοεῖτο πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπως μέμψηταί τε τῶν περὶ τὴν Ἀντανόρον γεγενημένων καὶ [τὰς διαβολὰς καὶ] περὶ τῶν Φοινισσῶν νεῶν καὶ τῶν ἄλλων εὐπρεπέστατα ἀπολογήσεται*. Etiam si de his verbis ad certum aliquod iudicium non pervenimus, tamen, quod mihi quidem verisimillimum videtur, exponam. In optimis codd. legitur *μέμψηταί τι*, pro quibus verbis jam diu correctum est *μέμψηταί τε*, deinde in omnibus fere *καὶ τὰς διαβολὰς καὶ* exceptis codd. M, in quo additur *ἀπώση*¹⁾, et G, in quo *ἀπώσηται*, postremo in omnibus *ἀπολογήσεται* legitur. Existit igitur quaestio, quid verbis *τὰς διαβ. καὶ* sit faciendum. Si enim legimus *τὰς διαβ. ἀπώσηται*, nulla fere difficultas in h. l. inest. Et sane quidem fuerunt, ut Wassius, qui sic scripserunt. Contra quos alii eique plurimi, verbum *ἀπώσηται* ex scholiastae interpretatione „*λείπει ἀπώσηται*“ in textum irrepsisse, recte disputaverunt. Quae cum ita sint, *τὰς διαβ.* conjungendum est cum *ἀπολ.* Quod fieri posse, alii dicunt, alii negant. Verbum *ἀπολογεῖσθαι* enim ab Atticis scriptoribus aut absolute (ut apud Thuc. V, 21, 3. VI, 61, 5. VIII, 92, 6) ponitur, aut cum *περὶ*, ut I, 72. V, 44, 3. VIII, 85, 2, aut raro cum solo dativo, aut interdum cum *πρὸς* (semel ap. Thuc. VI, 29) c. accus. conjungitur, interdum c. accusativo solo. Cobetus postquam *πρὸς* addi voluit, postea ipse hanc conjecturam abiecit. Sed quomodo accusativus conjungitur cum illo verbo? Exempla enim, quae ex Thucyd. aliisque classicis scriptoribus afferuntur, levi sunt testimonio, cum maxime accusativi neutrius generis pronominum positi sint, ut semel apud Thuc. III, 62, 6 *καὶ τὰ μὲν ἐς τὸν μηδισμόν τοσαῦτα ἀπολογούμεθα*. Plat. Crit. p. 54 B *ταῦτα πάντα ἀπολογήσασθαι*. Phaed. 69 D. Apol. 34 B. Resp. IV, 420 B. Symp. 174 D. Gorg. 521 E; apud Lysiam VI, 35. XII, 38. XXX, 7. Antiph. I, 7; quibus omnibus ll., ut in eis, in quibus enuntiatum a conjunctionibus *ὅτι* vel *ὥς* incipiens sequitur²⁾, *ἀπολογεῖσθαι* nihil aliud significat, quam „aliquid

1) v. Herwerd. p. VIII.

2) cf. Froberg. Lys. XIII, 89 complura exempla. Xen. Hell. V.

defendendi sui causa afferre*. Rarissime autem substantivorum accusativi huic verbo adduntur, neque umquam, quod sciam, a classicis scriptoribus. Quodsi apud Thuc. VIII, 68, 2 *θανάτου δίκην ἀπολ.* legimus, num hic l., in quo *δίκην* pro accusativo, qui vocatur, etymologico¹⁾ habendum est, prorsus comparari possit, dubito, cum *διαβολάς* potius accusativus relationis videatur. Sed aliter, nisi mutare volumus, verba declarari non possunt, quamquam loci, quos Hertlinius ex recentioris aetatis scriptoribus attulit, de Thucydideo dicendi genere nihil docent. Cobetus igitur pro *ἀπολογήσεται* legi voluit *ἀπολύσεται*, quod verbum plane eodem modo V, 75 et VIII, 87 usurpatum sit. Primum autem, cur futurum ponatur, nulla est causa, cum neque codices id praebeant neque *διανοεῖσθαι* ad finalem sententiam pertineat. Deinde Herbstius²⁾ ne connexu quidem rerum verbum *ἀπολύσεται* h. l. aptum esse demonstravit. Quare *ἀπολογήσεται* servamus. Fortasse autem Stahlius rectissime iudicavit, cum non solum *ἀπώσεται*, sed etiam verba *τὰς διαβολάς* interpreti antiquo tribuenda esse coniceret. Illa quidem prorsus superflua esse, certum est.

β. Optativi.

IV, 93, 2. *καταλιπὼν ὡς τριακοσίους ἱππέας περὶ τὸ Δῆλιον, ὅπως φύλακές τε ἅμα εἶεν, εἴ τις ἐπίοι αὐτῷ, καὶ τοῖς Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένοιτο ἐν τῇ μάχῃ.* Res incerta erat; neque quidquam de eventu huius rationis narratur (v. c. 96).

VIII, 49. *οἱ δὲ ξυλλεγόντες — ἐς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις Πείσανδρον καὶ ἄλλους παρεσκευάζοντο πέμπειν, ὅπως περὶ τε τῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου καθόδου πράσσοιεν καὶ τῆς τοῦ ἐκεῖ δήμου καταλύσεως καὶ τὸν Τισσαφέρην φίλον τοῖς Ἀθηναίοις ποιήσειαν.* Cum legati nondum missi sint, sed eos mittendi consilium non nisi sit captum, id quoque, quod illis perficiendum erat, non nisi cogitari potuit.

VIII, 81, 2. *γενομένης δὲ ἐκκλησίας τὴν τε ἰδίαν ξυμφορὰν τῆς φυγῆς ἐπητιάσατο καὶ ἀνωλοφύρατο ὁ Ἀλκιβιάδης,*

1) cf. Krüg. Gr. 46, 6, 2.

2) Ueber Cobets Emendat. 1857. p. 48.

καὶ —, καὶ ὑπερβάλλον ἐμεγάλυνε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν παρὰ τῷ Τισσαφέρει, ἵνα οἱ τε οἴκοι τὴν ὀλιγαρχίαν ἔχοντες φοβοῖντο αὐτὸν καὶ μᾶλλον αἱ ξυνωμοσίαι διαλυθεῖεν, καὶ οἱ ἐν τῇ Σάμῳ τιμιώτερόν τε αὐτὸν ἄγοιεν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πλεῖον θαρσοῖεν, οἱ τε πολέμοι τῷ Τισσαφέρει ὡς μάλιστα διαβάλλοιντο καὶ ἀπὸ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐλπίδων ἐκπίπτοιεν. Una particula ἵνα complectitur tria membra particulis copulativis inter se conjuncta, quorum singula rursus ex binis partibus componuntur. In omnibus autem, quia nihil nisi quod Alcibiades ut fiat cupit narratur, optativi positi sunt et optativus aoristi *διαλυθεῖεν*, quod *ξυνωμοσίαι* semel dissolvi possunt, praesentia autem, ut res diutius vel paullatim fieri indicent, nam Alcibiades id contendit, ut diutius optimates se timerent, se honoratum Samii haberent et ipsis plus confiderent, hostes paullatim maximam in Tiss. invidiam conciperent et praesentem spem deponerent.

3) Per particulas μὲν — δὲ

conjunctivi conjunguntur:

III, 67, 1. v. p. 27.

VI, 12, 2. *εἴ τέ τις ἄρχειν ἄσμενος αἰρεθείς παραινῇ ὑμῖν ἐκπλεῖν — ὅπως θαυμασθῇ μὲν ἀπὸ τῆς ἵπποτροφίας, διὰ δὲ πολυτέλειαν καὶ ὠφελήθῃ τι ἐκ τῆς ἀρχῆς...* (Μ ὅπως μὴ inepte) — quod sperat —.

4) Particulis ἢ — ἢ

semel conjunguntur conjunctivi: VII, 67, 4 *ἐς ἀπόνοιαν καθεστήκασιν — ἀποκινδυνεύσαι οὕτως ὅπως δύνανται, ἢ ἢ βιασάμενοι ἐκπλεύσωσιν ἢ κατὰ γῆν μετὰ τοῦτο τὴν ἀποχώρησιν ποιῶνται...* Dukeri emendationem *ἀποκινδυνεύσαι* (codd. -ει inusitatum) Stahlius jure comprobavit, nam post verba *προαιρετικά* (quae significant „consilium capere“) ἵνα, ita ut finalis sententia quasi objectum verbi regentis sit, poni non solet (de VIII, 90, 3 v. p. 12). *ἐκπλ.* rem, quae semel fieri potest, *ποιῶνται* durantem actionem significat. Quod codicibus EFM traditur „*ποιῶνται*“ ferri nequit. cf. VI, 92, 5. p. 64 sq.

II. Membra negativa conjunguntur,

1) ita ut in primo *μή* ponatur, altera particulis *τέ* — *καί* ei adjungantur: uno l. I, 71, 4 v. p. 26, et uno l. particula *καί*; II, 3, 4, v. p. 73.

2) conjunctivi conjuncti particulis *μέν* — *δέ* inveniuntur:

VIII, 45, 2. λέγειν κελεύων τὸν Τισσαφέρην πρὸς αὐτοὺς ὡς Ἀθηναῖοι ἐκ πλείονος χρόνου ἐπιστήμονες ὄντες τοῦ ναυτικοῦ τριώβολον τοῖς ἑαυτῶν διδόασιν, οὐ τοσοῦτον πενία ὅσον ἵνα αὐτῶν *μή* οἱ ναῦται ἐκ περιουσίας ὑβρίζοντες; οἱ μὲν τὰ σώματα χεῖρω ἔχουσι δαπανῶντες ἐς τοιαῦτα ἀφ' ὧν ἡ ἀσθένεια ξυμβαίνει, οἱ δὲ τὰς ναῦς ἀπολείπουσιν οὐχ ὑπολιπόντες ἐς ὀμηρείαν τὸν προσοφειλόμενον μισθόν. Haec verba sic uno codice B traduntur, οὐχ om. marg. A, ἀπολείπουσιν οὐχ om. GEFM, eidem habent ἀπολιπόντες. Sed ἀπολιπόντες aptum sensum non praebet, quare editorum alii ἀπολείπουσιν ὑπολιπόντες, alii codicis B lectionem probant, et eam recte, nam qui eum archetypum, ex quo codices EFGM fluxisse possunt, scripsit, ab ἀπο- ad -λιπόντες aberrare facillime potuit; ἀπολείπουσιν igitur certe scribendum esse editores inter se consentiunt; *μή* autem ad utrumque membrum pertinet, ut I, 71, 4 (v. p. 26). Tum aptus in verbis sensus inest, de quo Haasius recte disputavit (lucubr. p. 9 sqq. 1)). Alcibiades enim Tissapherni persuasit, ut Peloponnesiis pro drachma Attica ternos obolos daret et eos ne constanter quidem, et sui purgandi causa diceret, Athenienses quoque diminuerē stipendium nautarum, ne nimia abundantia eos luxuriosos enervatosque redderet neve eidem naves desererent. Id unum exploratum est, Athenienses stipendii partem retinuisse, ut, si nautae naves desererent, pro pignore esset (v. Polyae. III, 9, 51. Veget. de re mil. II, 20), cf. cc. 78. 83. Haasius igitur putat, οὐχ ante ὑπολ. delendum esse, participium autem ὑπολ. indicare conditionem, qua efficiatur, ne nautae naves deserant; et participium δαπ. ita interpretatur, ut negatio *μή* ad id quoque pertineat, ut II, 67. Sed et δαπ. et ὑπολιπ. eodem modo intellegenda sunt, nam utrumque

1) Popponem in interpretando h. l. erravisse satis ibid. demonstrat.

causas effert, quibus actiones ibi commemoratae efficiantur; hi enim prohibentur, ne vires frangant eo, quod pecuniam per luxuriam effundunt atque consumunt, illi, ne naves deserant eo, quod sibi debitum stipendium pro pignore non relinquunt (διότι οὐχ ὑπέλιπον). Quo exposito elucet, negatione οὐχ prorsus opus esse. Recte autem Poppo, quod Goellerus οὐχ ὑπολ. significare „nisi reliquissent“ vel, ut nos dicimus, „ohne zurückzulassen“, putat, redarguit, cum hypothetica ratio exprimenda sit negatione *μή*. Stahlus igitur lectionem cod. B traditam recte in textum recepit.

3) conjunctivi conj. partt. *μή* — *μηδὲ*

I, 33, 3. v. p. 26.

Itaque, ubi *utrumque membrum negativum est*, Thucydides solum ἵνα semel ponit.

III. Duorum membrorum alterum affirmativum, alterum negativum est;

a) affirm. antecedit, negat. ei adjungitur

1) particulis *καί* *μή*.

α. Semel conjunctivus in utroque membro invenitur:

IV, 32, 3. διέστησαν — τῶν χωρίων τὰ μετεωρότατα λαβόντες, ὅπως ὅτι πλείστη ἀπορία ἦ τοῖς πολεμίοις πανταχόθεν κεκνικλωμένοις καὶ *μή* ἔχουσι πρὸς ὅτι ἀντιτάσσονται, ἀλλ' ἀμφίβολοι γίνονται τῷ πλήθει. In plurimis et optimis codd. legitur ἔχουσι, quod (participium) bene ferri posset, nisi particula ἀλλά membrum posceret, in quo negatione explicetur oppositio. Sed de hac re jam Classenius (l. IV, Anh. p. 217) recte disputavit.

β. Optativi leguntur:

V, 70. v. p. 44.

VII, 25, 5. ἐγένετο δὲ καὶ περὶ τῶν σταυρῶν ἀκροβολισμὸς ἐν τῷ λιμένι, οὗς οἱ Συρακόσιοι πρὸ τῶν παλαιῶν νεωσ-οίκων κατέπηξαν ἐν τῇ θαλάσῃ, ὅπως αὐτοῖς αἱ νῆες ἐντὸς ὁρμοῦεν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιπλέοντες *μή* βλάπτοιεν ἐμβάλλον-

τες. Putabant, naves stationem intra habere, neque Athenienses nocere posse. Utraque res durat.

2) *particulis τε — καὶ μή*

conjunctivi conjunguntur:

I, 37, 1, v. p. 24. Classenius h. l. aequae atque in altero, μή c. uno vocabulo conjungendum esse, dicit, ut in illo c. ἀλογίστως, sic in II, 69, 1 c. εἰ: Ἀθηναῖοι ναῦς ἐστείλαν — ἐξ ἐπὶ Καρίας καὶ Λυκίας καὶ Μελήσανδρον στρατηγόν, ὅπως ταῦτά τε ἀργυρολογῶσι καὶ τὸ ληστικὸν τῶν Πελοποννησίων μὴ ἐῷσιν αὐτόθεν ὀρμώμενον βλάπτειν τὸν πλοῦν; certum est, μή et ἐῷσιν arte inter se conjuncta esse, quia οὐκ εἰν fere una vox est. cf. I, 28, 3. 127, 3. II, 21, 2. VI, 72, 2. Praeterea μή si ad totam sententiam pertineret, post καὶ collocatum esset. cf. III, 22, 2. p. 47. VI, 92, 5. p. 64 sq.

3) *particulis ἢ — ἢ μή*

semel conjunctivi conjunguntur:

VI, 34, 1. πέμπωμεν πρέσβεις — ἐς τὴν Ἰταλίαν, ὅπως ἢ ξυμμαχίαν ποιῶμεθα ἡμῖν ἢ μὴ δέχωνται Ἀθηναίους.

Similiter particulae ἢ — ἢ ἥσσον usurpantur:

VI, 73, 2. πρέσβεις ἀπέστειλαν, ὅπως — τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον βεβαιότερον πείθωσι ποιῆσθαι ἐκ τοῦ προφανοῦς ὑπὲρ σφῶν τοὺς Λακεδαιμονίους, ἵνα ἢ ἀπὸ τῆς Σικελίας ἀπαγάγωσιν αὐτοὺς ἢ πρὸς τὸ ἐν Σικελίᾳ στράτευμα ἥσσον ὠφελίαν ἄλλην ἐπιπέμπωσιν — ut persuaderent ea spe — τὸ ἀπαγ. semel fit, τὸ ἐπιπέμπ. ne omnino fiat requiritur. Similia verba, quae leguntur VI, 91, 5 jam p. 24 attulimus.

b) Negativum membr. antecedit, cui positivum adicitur.

1) *particula δέ.*

III, 61, 1. νῦν δὲ πρὸς μὲν τὰ ἀντειπεῖν δεῖ, τῶν δὲ ἔλεγχον ποιήσασθαι, ἵνα μήτε ἢ ἡμετέρα αὐτοὺς κακία ὠφελῇ μήτε ἢ τούτων δόξα, τὸ δ' ἀληθὲς περὶ ἀμφοτέρων ἀκούσαντες κρίνητε. Conjunctivo praesentis ὠφελῇ utilitas durans descri-

bitur, cum κακία et δόξα, si quidem sunt, dudum sint, ut utilitas ex iis capta per idem tempus duret. κρίνητε autem aoristi conjunctivus esse mihi videtur, cum Lacedaemonii ut de hac una re, de qua agitur, (semel) judicent moneantur. Exspectatio est aperta.

2) *particula ἀλλά*

a. conjunctivi.

II, 3, 4. ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐπ' αὐτοὺς, ὅπως μὴ κατὰ φῶς θαρσαλευτέροις οὔσι προσφέρωνται καὶ σφίσι ἐκ τοῦ ἴσου γίνωνται, ἀλλ' ἐν νυκτὶ φοβερώτεροι ὄντες ἥσσους ὦσι. Utrumque membrum finalis sententiae idem dicit, ex quo jam efficitur, modos mutari non posse. Praeterea certa spes e rerum natura necessario consequitur, quare optativi, qui in quibusdam deterrimis codd. leguntur, neglegendi sunt.

VII, 32, 1. ὁ Νικίας προπυθόμενος πέμπει ἐς τῶν Σικελῶν τοὺς τὴν δίοδον ἔχοντας καὶ σφίσι ξυμμάχους, — ὅπως μὴ διαφρήσωσι τοὺς πολεμίους, ἀλλὰ ξυστραφέντες κωλύσωσι διελθεῖν. Verba sic scripta in uno cod. M leguntur, cum in aliis variae lectiones inveniantur: ABDFHK enim praebent διαφρήσουσι, LO ἀφρήσουσι, alius deterrimus habet inane διαφρίσωσι, vulgo διαφρήσωσι traditur. Primum quidem neque διαφρήσουσι neque διαφρίσωσι, uno verbo διαφρίναι h. l. ferri non posse constat, cum id omnibus ll., ubi legitur, significet „dimittere“ sc. exercitum¹⁾. Et eadem de causa ἀφρήσουσι reiciendum est, de cuius vbi significatione v. Bétant. lex. Thuc. I, p. 171. Huic enim loco opus est verbo, in quo insit sensus transitum dandi, quare Poppo διαφρήσουσι ex commixtis scripturis ἀφρήσουσι et διήσουσι ortum et hoc proximum reponendum esse coniecit. Idem Krügero placere videtur, cum comparet Xen. An. III, 2, 23. Neque negari potest, et illo loco et apud eundem IV, 1, 8. V, 4, 2. Cyr. II, 4, 3 et apud Arist. Rhet. II, 23 διέναι „transitum concedere“ significare. Sed, quomodo Poppo hic ἀφρήσουσι et διήσουσι commixta esse demonstrare possit, non intellegitur. Nam cur alii librarii ἀφρήσουσι scripserunt, cur alii διαφρήσουσι? quidni

1) cf. Poppo h. l.

unus *διήσουσι*? quod multo aptius esse nemo erat, qui non videret. Jam igitur cognoscimus, neque *διαφήσουσι* neque *ἀφήσουσι* neque *δήσουσι* Thucydidem scripsisse. Itaque nihil aliud nisi lectio codicis M relinquitur: *διαφρήσωσι*. Atque J. Bekkerus et Dobraeus jam *διαφρήσουσι* legi voluerunt. Quibus Stahlus assentitur. *διαφρεῖν* enim hunc ipsum, qui desideratur, sensum praebet. At Thucydides hoc verbo alibi non utitur. Quid? Quamquam idem verbo *διέναι* ne uno quidem loco utitur, tamen Poppo hoc probat. Eodem igitur jure ac potius majore *διαφρεῖν* tueor, nam primum id antiquissimo codice servatur, deinde formae *διαφήσουσι* et *διαφρείσωσι* expressa rectae lectionis vestigia sunt. Neque dubium est, quin alii scriptores et hoc *διαφρεῖν* et aliis ex simplici *φρεῖν* et aliqua praepositione compositis verbis usi sint, ut Aristoph. Av. 193: „*τῶν μηρίων τὴν κνῖσαν οὐ διαφρήσετε*“, ubi Suidas vertit *διαπέμψετε*; *ἐκφρεῖν* autem invenitur apud Soph. frg. 924. Aristoph. Vesp. 125. 156. Luc. Lexiph. 9. Idem Stahlus apud Thuc. II, 4, 2 pro *ἐκφρεύειν* legi vult. Saepius *εἰσφρεῖν* usurpatur, ut ab Aristoph. Vesp. 892. Dem. 20, 53, intransitive a Polybio 22, 10, 7; ejusdem verbi medium exstat apud Eur. Tr. 647. Dem. 8, 15. *ἀπέφρησα* dicit Cratin. 81¹). Quibus rebus cognitis cum Thucydidem h. l. verbo *διαφρεῖν* usum esse fere exploratum sit, existit quaestio subdifficilis, utrum indicativus futuri sit scribendus an conjunctivus aoristi. De quorum modorum usu doctissimi grammatici cum accurate quaererent, certi non multum constituerunt; futuri enim indicativus, etiamsi interdum in prorsus finali sententia — ne quid hic dicam de verbis curandi, petendi similibusque, de quibus postea disputabimus — a bonis scriptoribus positus sit, apud Thucydidem nusquam, ita ut de eo dubitari minime possit, invenitur. cf. VII, 39, 2 p. 63. Hoc autem l. verbum *πέμπειν* sequitur sententia vere finalis, quare aut conjunctivus aut optativus ponendus erat. Quid? ne optativum quidem Thucydides h. l. poneret, quod Nicias, cum ad socios mitteret, certam habebat spem, illos imperio

1) cf. Musgr. ad Cycl. 232. Dobree. Advers. I, pp. 53. 94. A. Nauck, mélanges gréco-romains 2, p. 519 sqq.

esse obtemperaturos. Neque eum hanc spem fefellisse, ex verbis, quae sequuntur, intellegitur. Accedit quod in omnibus fere codicibus et his optimis traditur *καλύσωσι*. Quid autem h. l. modorum mutatio sibi velit, non intellego. Itaque potius indicativus futuri, quam conjunctivus aoristi, qui ad rem semel ingredientem spectat, falso fuisse scriptus videtur — *διαφήσουσι* enim librarii scripserunt non ignorantes, *διαφήσωσι* absurdam esse formam — eo magis, quod et in cod. M et in aliis quibusdam manuscriptis conjunctivus non alterius solum verbi, sed etiam prioris legitur. Verbi *διαφρεῖν* autem aoristus, quamquam non traditur, quin usurpari potuerit, nemo dubitabit, quia et *ἀπέφρησα* et *ἐξέφρησα* leguntur neque quidquam, nisi id, formam aliquam a quodam scriptore aut ab omnibus minus saepe usurpatam esse, ex silentio concludi licet. Et eis quidem verbis scriptores prosaicos uti solitos non esse propterea, quod ex usitato sermonis genere sumpta erant, ex locis, quae supra attulimus, apparet. — Itaque conjunctivos scribimus.

β. Optativi.

II, 90, 2. *ἐπὶ δ' αὐτῷ εἴκοσι ἔταξαν τὰς ἄριστα πλεονσας, ὅπως, εἰ ἄρα νομίσας ἐπὶ τὴν Ναύπακτον αὐτοὺς πλεῖν ὁ Φορμίων καὶ αὐτὸς ἐπιβοηθῶν ταύτῃ παραπλέοι, μὴ διαφύγοιεν πλεοντα τὸν ἐπίπλου σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξω τοῦ ἐαντῶν κέρως, ἀλλ' αὐταὶ αἱ νῆες περικλήσειαν*. Lacedaemonii quod cupiverant non adepti sunt, quare optativus cogitationis positus est.

3) membra conjunguntur particulis *μή τε — τε* uno l. VI, 42, quo conjunctivi ponuntur. v. p. 28.

Ex omnibus his exemplis constat, Thucydidem, cum complura finalia enuntiata particulis copulativis aut disjunctivis aut adversativis inter se conjungat, numquam *ἵνα* aut *ὅπως* iterare. — Sed ex locis, de quibus jam disputabimus, intellegitur, eundem cum *duo consilia inter se opponat* particulis *οὐκ — ἀλλά*, ita ut prius capi aut captum esse negetur, alterum autem peti dicatur, conjunctionem finalem et post *οὐκ* et post *ἀλλά* ponere:

IV. Duo consilia particulis οὐκ — ἀλλά inter se opponuntur:

α. conjunctivi

I, 37, 4. καὶν τούτῳ τὸ εὐπρεπὲς ἄσποιδον οὐκ ἵνα μὴ ξυναδικήσωσιν ἑτέροις προβέβληται, ἀλλ' ὅπως κατὰ μόνας ἀδικῶσι καὶ ὅπως ἐν ᾧ μὲν ἂν κρατῶσι βιάζονται, οὗ δ' ἂν λάθωσι πλεονέχουσιν, ἣν δὲ πού τι προσλάβωσιν ἀναισχυντῶσι. Pro συναδικήσωσιν, quod in opt. codd. legitur, alii habent συναδικῶσιν; pro βιάζονται, ἔχουσιν, ἀναισχυντῶσιν conjunctivis in deterioribus codd. scriptis optimus cod. B et alii (FHE et semel CM) habent indicativos. — Primum συναδικήσωσιν servamus praecipue cum συναδικῶσιν propter ἀδικῶσι, quod sequitur, correctum esse appareat, deinde quia syllaba ησ in formis verborum saepius a librariis omittebatur, postremo quod in priore membro aoristus, in altero praesens ponendum erat, siquidem ille indicat actionem ingredientem, ita ut neque quando ea fiat neque quamdiu duret, explicetur, hoc autem significat durantem vel saepius repetitam rem, ad quam adjecta vox κατὰ μόνας spectat. — Deinde alterum ὅπως, quod non duplex consilium exponatur, sed quid sit τὸ κατὰ μόνας ἀδικεῖν explicetur, Cobetus delet, qui, quamquam in his verbis jure offendit, tamen locum non recte correxisse mihi videtur. Quoniam omnes codd. praebent ὅπως, optimi habent post eum positos indicativos, quid faciamus? Si conjunctivos probamus, particulam ὅπως praeter legem, quam paullo ante statuimus, positam esse patet. Sin ὅπως deleatur, καὶ idem significet, quod καὶ οὕτως vel γάρ. Sed num καὶ ita, ut interpretetur *finale* sententiam, usurpari possit, dubito. Praeterea membrorum et dispositio et oppositio tollatur. Itaque multo melius Classenius coniecit, indicativis servatis verba καὶ ὅπως ut corrupta emendanda esse ita ut pro ὅπως scribatur οὕτως. Hanc quidem conjecturam approbo, cum ΟΠΩΣ et ΟΥΤΩΣ facillime mutari possint. Verba καὶ οὕτως igitur alterum sententiae primariae membrum incohant, quo illa explicatur. cf. p. 13.

VI, 18, 1. οὐ γὰρ ἵνα δεῦρο ἀντιβοηθῶσι προσεθέμεθα αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα τοῖς ἐκεῖ ἐχθροῖς ἡμῶν λυπηροὶ ὄντες δεῦρο κωλύωσιν αὐτοὺς ἐπιέναι.

VIII, 90, 3. ἦν δὲ τοῦ τείχους ἡ γνώμη αὕτη, ὥς ἔφη Θηραμένης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, οὐκ ἵνα τοὺς ἐν Σάμῳ, ἦν βία ἐπιπλέωσι, μὴ δέξωνται ἐς τὸν Πειραιᾶ, ἀλλ' ἵνα τοὺς πολέμιους μᾶλλον, ὅταν βούλωνται, καὶ ναυσὶ καὶ πεζῷ δέξωνται. Uno h. l. apud Thuc. ἵνα vocem, quae significat consilium, sequitur, ita ut finalis sententia, ut dici solet, objectum sit huius γνώμης¹⁾, vel contineat, qua in re consilium positum sit. cf. p. 12. Quamobrem Krügerus recte interpretatur: „ἵνα als ob vorherginge, sie thaten dieses in der Absicht“. Akenius autem p. 108 non prorsus recte dicit: „ἵνα = „dass“ gibt es nicht, weil es nicht, wie ὅπως Satzartikel geworden ist“. Thucydides quasi duo dicendi genera miscuit, cum aut dicere posset „ἦν δὲ τοῦ τείχους ἡ γνώμη αὕτη — ὅπως (vel solum infinitivum) aut ἐτείχισαν — ἵνα“, ut VII, 26, 2. Fere quis putaverit, ἵνα h. l. locali sensu positum esse, ut significet ἐς ὃ, similiter atque apud Xen. Hell. II, 3, 46 ἔρμα τευχίζοντες, ἐς ὃ ἐβούλοντο τοὺς πολέμιους δεξάμενοι... Sed haec interpretatio est nimis quaesita et vix demonstranda. Fortasse hanc dicendi neglegentiam Thucydides removisset aut correxisset, si ei licuisset, extremum perficiendi et perpoliendi operis laborem adhibere.

Uno l. IV, 86, 1 finali enuntiato (οὐκ ἵνα) respondet ἀλλά cum participio futuri. v. p. 24.

β. Optativus

uno l. V, 70 post ἀλλ' ἵνα positus respondet negativo membro quod continetur genitivo nominis c. χάριν. cf. pp. 21. 44. 71.

g) De locis, in quibus conjunctivus et optativus mutati sunt.

Quidam grammatici et interpretes eique doctissimi, ut Classenius (ad III, 22, 8) conjunctivum et optativum eis locis, quibus invicem positi sunt, inter se differre, ut jam p. 16

1) γνώμην ἔχειν, ut verba voluntatis similiaque maxime c. solo inf., semel c. ὥστε III, 25, 2 conjungitur; ibi v. Classen; cf. eund. II, 86, 5 et Wilde, de part. ὥστε comm. I, p. 6.

commemoravimus, negaverunt, alii, quamquam aliquid inter eos interesse cognoverunt, tamen, cum a prima horum modorum vi recederent, quid interesset, non recte perspexerunt. Quorum Arnoldus (ad III, 22, 8) arbitratus est, in talibus locis conjunctivo finem propiorem, optativo remotiorem et ex illo orientem exprimi, quare III, 22, 8 consilium propius fuisse, ut ne hostes signa intellegerent; inde futurum esse, ut auxilium non ferrent. Accuratus neque tamen rectius Bernhardus (p. 401) modos distinguit, cum dicat, conjunctivo consecutionem cognitam („bewusste Folge“), optativo consecutionem, quae fieri possit („mögliche Folge“) indicari. Et Wexius (epist. crit.; ad eund. l.) quoque rationem modorum clarius exponit his verbis: „alterum (ὅπως — ἥ) quidem ex actionis natura concluditur, alterum vero (καὶ μὴ βοηθοῖεν) cum reliqua agentium ratiocinatione ita copulatum est, ut non posset non tamquam cogitatum ab illis proponi, ipsorumque mentis agitationem ipsam exhiberi opus esset“. Similiter Hornius (p. 9) sibi constans judicat itaque, ut jam vidimus, de conjunctivo non prorsus recte. Cum eo hac in re Frankius (p. 1347) et Westermannus ad Dem. XXIII, 93 isque his verbis usus „der Conjunctiv bezeichnet den thatsächlichen Erfolg, der Optativ die dem Subjekte vorschwebende Absicht“, consentiunt (cf. supra p. 17). Quamquam hi quidem prae aliis rectissime judicant, tamen in eis quoque locis, de quibus agitur, conjunctivum proprie solam certam expectationem (quam eventus sequi potest), optativum cogitationem significare, puto. Quare num hae primae significationes in locis Thucydideis sint servatae, ex singulis exemplis cognoscendum est. Ad quae antequam transeamus, paucos ex aliis scriptoribus sumptos locos, in quibus eadem modorum variatio invenitur, afferre libet: Herod. VIII, 76. IV, 139. IX, 51. Lys. XXXII, 22 (ad q. l. v. Frohb.). XXVIII, 14. Eur. Suppl. 205 sq. Plat. Phaed. p. 88 c. Dem. XXIII, 93. LIII, 18 alios. cf. Aken. p. 104. —

VIII, 87, 3. διότι δὲ οὐκ ἦλθον πολλαχῇ εἰκάζεται. οἱ μὲν γὰρ (sc. εἰκάζουσι) ἵνα διατρίβῃ ἀπελθὼν, ὥσπερ καὶ διενόηθη, τὰ τῶν Πελοποννησίων — οἱ δὲ ἵνα τοὺς Φοίνικας προαγαγὼν ἐς τὴν Ἀσπενδὸν ἐκχηματίσαιο ἀφείς. Verbis

his collatis (c. 78), ἀλλὰ τὰς παρὰ Τισσαφέρωνος Φοινίσσας ναῦς μένοντες, ἄλλως ὄνομα καὶ οὐκ ἔργον, κινδυνεύσειν διατρίβῃν . . . et (87, 4) ἐμοὶ (Thucydidi) μέντοι δοκεῖ σαφέστατον εἶναι τριβῆς ἕνεκα καὶ ἀνοκωχῆς τῶν Ἑλληνικῶν τὸ ναυτικὸν οὐκ ἀγαγεῖν . . . et verbis ὥσπερ καὶ διενόηθη respectis, apparet priorem sententiam (ἵνα διατρίβῃ ἀπελθὼν) certiore et veri similiorem a Thucydide putatam esse, nam id constat, hunc quod ipse de aliqua re senserit certis argumentis nisum caute exposuisse. Quare id consilium, quod Tissaphernes sperare fore ut eventum habeat videtur, conjunctivo indicat. Sed, quod alii de Tissaphernis consilio cogitaverint, cum ipse hoc falsum esse putet, optativo exprimit.

III, 22, 8. φρουροὶ τε ἤρουντο ἐς τὰς Θήβας πολέμιοι· παρανίσχον δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς ἀπὸ τοῦ τείχους φρουροὺς πολλοὺς πρότερον παρεσκευασμένους ἐς αὐτὸ τοῦτο, ὅπως ἀσαφῆ τὰ σημεῖα τῆς φρουρωρίας τοῖς πολεμίοις ἢ καὶ μὴ βοηθοῖεν, ἄλλο τι νομίσαντες τὸ γιγνόμενον εἶναι ἢ τὸ ὄν, πρὶν σφῶν οἱ ἄνδρες οἱ ἐξιόντες διαφύγοιεν καὶ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀντιλάβοιντο. Jam qui codices aut archetypos scripserunt h. l. in modorum mutatione offendisse videntur, cum in cod. M post καὶ secundum ὅπως — quod sine ulla dubitatione delendum est — additum et, ut Poppo annotat, in cod. Aug. (F) εἴη correctum sit. Quod attinet ad modos, apertum est, Plataeenses certum suae actionis eventum expectasse et necessarium habuisse, quare conjunctivus ponendus fuit. Eidem autem cum nescirent, utrum Thebani, quamvis in errorem inducerentur, tamen auxilio venturi essent necne, de ea re certe sperare non potuerunt, sed id solum cogitare, se efficere, ut Thebani fortasse deciperentur et propterea Lacedaemoniis auxilio non venirent. Itaque altero in membro recte optativus positus est.

VII, 17, 4. ναῦς τε οἱ Κορίνθιοι πέντε καὶ εἴκοσι ἐπλήρουν, ὅπως ναυμαχίας τε ἀποπειράσωσι πρὸς τὴν ἐν τῇ Ναυπάκτῳ φυλακῇ, καὶ τὰς ὀλκάδας αὐτῶν ἦσσαν οἱ ἐν τῇ Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι κωλύοιεν ἀπαίρειν, πρὸς τὴν σφετέραν ἀντίταξιν τῶν τριήρων τὴν φυλακὴν ποιοῦμενοι. Id quidem Corinthiis certum erat, praesidium quod in Naupacto erat tentare; dubium autem erat, num Athenienses, quominus

naves onerariae proficiscerentur, prohibitori essent. De qua re dubitatum esse, ex vocabulo ἥσσον quoque apparet, quod rem incertam indicat.

VI, 96, 3. ἐξέτασιν τε ὀπλων ἐποιοῦντο καὶ ἐξακοσίους λογάδας τῶν ὀπλιτῶν ἐξέκριναν πρότερον, ὧν ἦρχε Διόμιλος, φυγὰς ἐξ Ἀνδρου, ὅπως τῶν τε Ἐπιπολῶν εἶεν φύλακες καί, ἢν ἐς ἄλλο τι δέη, ταχὺ ξυνεστῶτες παραγίγνωνται. Capite, quod sequitur, demonstratur, illos sexcentos hoplitas praesidium Epipolarum factos non esse, quare illud consilium cogitatum optativo recte indicatur, sed alterum consilium et expectatum et effectum est, nam, cum res proposcisset, sexcenti celerrime auxilio venerunt, itaque hoc in membro enuntiati conjunctivus recte se habet, neque Herwerdeni (p. 91) conjectura „παραγίγνοιντο“ probari potest.

VII, 70, 1. κατὰ τε τὸν ἔκπλουν μέρει αὐτῶν ἐφύλασσαν καὶ κατὰ τὸν ἄλλον κύκλῳ λιμένα, ὅπως πανταχόθεν ἅμα προσπίπτοιεν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ ὁ πεζὸς ἅμα αὐτοῖς παραβοηθῇ ἥπερ καὶ αἱ νῆες κατίσχοιεν. Quia in tribus codd. CEM παραβοηθεῖ, in aliis (deterioribus) παραβοηθοῖ legitur, Bekkerus optativum recepit, alii παραβοηθεῖ probant. Arnoldus arbitratus, absurde dici, naves in portu circumcirca ideo dispositas esse, ut pedites eas adjuvarent, cum nihil antea de peditibus scriptum et causa, cur classem circa portum dispersissent, paulo ante haec dicta esset, ut in Athenienses undique impressionem facerent, legi voluit παραβοηθῇ, quod apud Dionysium Hal. (875) legitur. Quam lectionem „manifestum librarii vitium“ esse Stablius videtur recte judicare. Sensus autem verborum nihil absurdi habere Arnoldo jam Goellerus respondit, Syracusanos enim naves non in medio portu, sed ad litus circumcirca et impressionis undique faciendae causa collocasse, et ideo, ut, si pressi ab hostibus ad terram illas appellerent, ubicunque id fecissent, a peditibus succurrentibus defenderentur. Sed sive παραβοηθεῖ sive παραβοηθῇ scribimus, his verbis cum milites, quamquam nondum quidquam de proelio incepto dictum est, classi auxilio fuisse jam dicerentur, sententiarum connexus inepte rumperetur. Quod si est, jam non nisi dubitari potest, utrum optativus sit ponendus an conjunctivus, quorum modorum utrumque ferri posse,

quamquam non nego, tamen et auctoritate optimorum codicum nisus et subtilitate, qua Thucydides in distinguendis modis uti solet, commotus tueor conjunctivum, quippe qui id quod certe expectatur indicet¹⁾. Cum enim ex eo quod naves juxta ripas dispositae erant, si qua earum appellata coacta est, effici fere necesse esset, ut exercitus pedestris subsidio veniret, de hac re Syracusani, etsi, num qua navis appelleretur, nescierunt, certam spem habuerunt. In priore autem membro Thucydides usus est optativo, quo de impetu simul faciendo Syracusanos non tam sperare, quam cogitare potuisse, describeret. — Accedit quod apud Thuc. verborum contractorum singulares optativorum praes. in ἦν, ἦς, ἦ exeunt. Paucos igitur locos rectissime emendavit Stablius qu. p. 17 sq. cf. Herwerd. stud. p. 112. —

Omnibus his rebus intellectis videmus, modos sic inter se differre, ut supra diximus, ut conjunctivo certa expectatio, quae saepissime ad eventum adducatur, optativo cogitatio, quae de re incerta capta eventum habere non soleat, definiatur.

D. De Indicativo futuri et aoristi conjunctivo post verba curandi, operam dandi, contendendi, laborandi similiaque positis.

Quamquam legem, quam Dawesius de indicativo futuri in enuntiatis finalibus ponendo dedit, falsam esse homines docti jamdiu cognoverunt, tamen eidem adhuc et quasi abhorrent ab aoristi conjunctivo post verba curandi etc. posito, neque, quomodo indicativus futuri sit intellegendus et ab hoc differat, certum habent. Nam cum dicant, particulam ὅπως, ut ὅτῳ τρόπῳ (cf. p. 12) similesque voces, si cum futuro conjungatur, idem valere quod nostram „wie“²⁾, et ob eam rem

1) Eundem probant Poppo, Krüg., Stahl.

2) Jam veteres interpretes ὅπως c. his verbis conjunctum ita declarant, nam, ut eum dicam, schol. ad IV, 118, 3 dicit ὅπως] ἡγουν πῶς. cf. Poppo II, 99, 1. IV, 107, 1.

futuro indicari, alicui de vero consilii eventu persuasum esse, primum errant in eo, quod *ὅπως* solo cum futuro conjunctum significare „wie“ putant; tum indicativo futuri minime indicatur res, quae certo fiet vel vera erit. Jam enim supra, ut ante omnia de *ὅπως* loquar, demonstravi, illius particulae principalem vim esse relativam. Quae cum significatio in omnibus finalibus enuntiatis servetur atque cognoscatur, si illi homines recte sentirent, in omnibus locis, quibus *ὅπως* per vocabulum „wie“ verti potest, indicativus futuri ponendus esset.

Itaque illa particula etiamsi post quaedam verba, ut *βουλευέσθαι, σκοπεῖν, ὁρᾶν* quasi manifestius primam suam vim videatur servasse (quod et nos nostro sermone commoti verbis deliberandi similibusque libenter interrogationem addimus, et Graeci eisdem illis cum verbis ejusdem modi enuntiatum conjungere possunt saepeque conjungunt), tamen proprie apud indicativum futuri non magis quam apud conjunctivum et optativum relativo sensu ponitur. Quare id dici non potest, propterea quod *ὅπως* illam vim habeat, poni futurum. Bäumlinius autem (p. 113) et Akenius (p. 105) multis in locis *ὅπως* prorsus finali sensu, ita ut vim nostri „dass, damit“ habeat, a Graecis positum esse recte dicunt; ne quid loquar de eis locis, in quibus conjunctivus cum illis verbis conjungitur. Quod Rostius alique futuro certum eventum vel eius certam fidem indicari docent, quomodo, inquam, ei innumeri loci sunt intellegendi, in quibus futurum de certo eventu vel de eius certa fide minime dictum esse potest? Velut apud Thuc. legimus VIII, 4 *διασκοποῦντες ὅπως μὴ σφῶν ἀποστήσονται*, cum paullo post sociorum alius atque alius defecisse narrentur. Omitto alia multa exempla, quorum quaedam Akenius p. 107 enumerat.

Sed quid *μή* sibi vult, si futuro certus eventus indicatur? Nonne *οὐ* ponendum est? Eademque ex causa enuntiatum, quod incipit ab *ὅπως*, indirecta interrogatio esse non potest¹⁾. Neque tamen, quod Bäumlinius (pp. 111 et 114), qui Matthiaei sententiam jure refellit, de futuri usu disputat, probo.

1) v. Bäuml. p. 113.

Nam cum dicat, „das Futur steht hier, wie sonst der Conjunctiv, wo vom Standpunkt des Sprechenden aus die Absicht auf eine Verwirklichung gerichtet ist“, cur non praesentis, sed futuri indicativo consilium ad effectum adduci indicetur, non docet. Neque quidquam aliud illa vox „Verwirklichung“ sibi velle videtur, quam quod Rostius dicit „feste Ueberzeugung, Gewissheit des Erfolgs“, quam interpretationem ad multos locos non quadrare jam diximus. Quare neque illi neque Engelhardtus¹⁾, cum „futurum rem aliquam fore dicere“ vel „rem certo et definite ponere“ putet, huius modi vim bene cognovit. Jam igitur, ut ea, quae ipsi sentimus de hac re, exponamus, tota quaestio ab illis verbis curandi etc. ducenda est, quae, quia semper rem, ad quam referantur, poscunt, quasi *imperfecta* sunt. Cum autem illa res, quam nos petere declaramus, *finis propositus et cogitationi tantum subjectus* (vorausgesetzte abstrakte Ziel) quo omissio actio ipsa cogitari non potest, semper his verbis addendus sit, finalia enuntiata, quae his conjunguntur, hunc necessario propositum et ante actionem cogitatum finem exprimunt. Cui quis modus accommodatior est, quam indicativus futuri, qui unus omnium modorum cum omnibus relativis et pronomibus et adverbis conjungi potest? Quae cum ex omnibus, quae legi, exemplis cognovissem, Akenium (p. 106) eadem jam egregie exposuisse vidi. Idem indicativum futuri a principio *hypotaxi* destinatum videri arbitratus num prorsus recte judicet, dubito, quamquam, cur ea sententia probabilis videatur, paucas esse causas, non nego. Id autem constat, indicativum futuri in illis enuntiatis, etsi non idem valet, quod conjunctivus, tamen non multum ab eo differre, ita ut quo loco hic, quo ille sit ponendus, certis terminis definiri nequeat. Nam in quibusdam locis, ubi conjunctivus aoristi et codicum auctoritate et verbi forma defenditur, quam hic ipse, tam indicativus futuri poni posse videtur. Cuius rei prior causa inde repetenda videtur, quod eadem res vario modo intellegi ac describi potuit; interest igitur, quomodo scriptor eam intellegi voluerit. Sed hanc

1) Annot. crit. in Demosth. orr. etc. Berol. 1828. (Programm des Friedrichs-Werder'schen Gymn.) p. 14.

causam altera complectitur: verba enim, de quibus agitur, quamvis sint proprie imperfecta, tamen interdum, ut ita dicam, *liberiores solutionemque sensum* sibi adsciscunt, ut jam ipsa actionem significant, qua facta alia fit. Quare augetur verborum notio, ut non tam objectum, vel finem propositum poscant, quam actionem, cuius causa illa prior actio fit. Videmus igitur primo haec verba minus actionem, quam cogitationem exprimere; et propriam actionem indicativo futuri in finali enuntiato posito indicari; deinde eadem actionem continere, qua efficitur, ut alia fiat, cui esse futurum eventum sit spes. Sed quoniam altera verba natura sua facilius verae actionis notionem accipiunt, altera sensum sola in mente positae actionis semper servant, cur illa saepius, haec fere numquam cum conjunctivo jungantur, apparet. — Deinde negari nequit, aliquid interesse, utrum enuntiatum *affirmativum* sit an *negationem* μή contineat. Nam si petitur, ut res aliqua prohibeatur, eo quod verbo vis prohibendi additur, non tam finis, qui vitatur, quam actio, quae prohibenda est, significatur. Unde efficitur, ut negatione μή posita, saepius conjunctivus, quam indicativus futuri inveniatur. Quae ut exemplis comprobem, Thucydides verba ὄρᾶν et σκοπεῖν, cum finale enuntiatum est affirmativum, siquidem omnium codicum consensus argumento est, semper cum indicativo futuri conjungit; sed negationi μή, qua posita illa verba sensum timendi et re vera curandi fere accipiunt, conjunctivum addere solet. Verbis enim timendi et cavendi fere numquam futurum adicit (cf. postea). Verba πράσσειν et ἐπιμελεῖσθαι hic, ut quemque locum intellegi vult, aut c. futuro aut c. conj. aor. conjungit, παρασκευάζειν autem semper c. fut., cum enuntiatum, quod ei additur, finem contineat, ad quem apparatus spectat. Quamquam de his modis difficile est, tam certe decernere, ut dubitari non possit, quo l. ille, quo hic scribendus sit. — Causa autem, cur *aoristi*, non praesentis, aut alius temporis *conjunctivus* his verbis additus sit, haec videtur, quod nihil indicandum est nisi id, homines id contendere ut res aliqua fiat, tempus autem, quo illa fiat, verbo contendendi jam satis significatur. —

Sequitur, ut de *codicum dignitate* breviter exponam.

Quamquam enim omnium praestantissimum esse Vaticanum B nunc plurimi, qui Thucydidem tractant, inter se consentiunt, tamen eundem multa scripturae menda continere nemo negat. Idem dici debet de aliis codicibus. Quoniam formae indicativi futuri et conjunctivi aoristi I prope per easdem litteras terminant, et vocales ω, ov, o superioribus temporibus (usque ad c. 402 a. Chr.) omnes una littera O notatae sunt, semper fere dubitari potuit, uter modus scribendus esset. Hinc dissensio codicum, hinc tota hominum doctorum controversia. Minime igitur plurimis ll. decerni, utrum modum scriptor ipse posuerit, sed id unum cognosci potest, codicum aut optimorum aut omnium auctoritate hunc aut illum modum in archetypo, ex quo omnes fortasse manaverunt, videri scriptum fuisse. Quia autem ei sequendi sunt, quorum librarii vel accuratissime archetypi scripturam descripserint, hic quaerendum est, in quibus codicibus litterae ω, ov, o in locis, ubi (si enuntiata *non finalia sunt*) de modo dubitari minime potest, minime saepe commutatae sint. Quod ut cognoscerem, cum ex omnibus belli Peloponnesiaci libris eos locos, in quibus quomodo scribendum sit dubium non est, collegissem, codices optimos et meliores inter se contuli. Sunt autem hi 20 loci: I, 84, 4. II, 101, 4. III, 26, 1. IV, 118, 3. V, 38, 3. V, 26, 5. VI, 18, 1. VI, 71, 2 (ter). VII, 67, 4. VIII, 53, 3 (bis). 74, 3 (in quibus omnibus B rectam lectionem habet). — IV, 98, 1. IV, 32, 3. VI, 34, 7. 82, 3. 79, 5. VIII, 10, 1 (in quibus B falsam lect. habet). — [I, 26, 1 in B legitur o et ω]. His igitur locis quoties in codicibus rectum legatur, haec tabula ostendat:

Codex	quoties recte habeat ω pro o aut ov,	quoties recte habeat o aut ov pro ω.	Summa
B	11	4	15
A	11	4	15
G	12	6	18
F	9	2	11
M	7	2	9
E	5	4	9

Jam igitur apparet, codicem Monacensem G saepissime rectam lectionem praebere. Neque tamen B minore auctoritate est,

quod eo omnium codicum uno interdum recta lectio traditur. FME autem minoris momenti sunt. Itaque videndum est, quoties tres optimi codices inter se consentiant: Atque

BAG in 10 locis eandem *rectam* lectionem, in 1 loco eandem falsam praebent,

BA in 12 locis eandem *rectam* lectionem, in 5 locis eandem falsam praebent,

BG in 11 locis eandem *rectam* lectionem, in 1 loco eandem falsam praebent.

Quibus cognitis elucet, in eis locis, in quibus BAG inter se consentiant, id quod his tradatur veri simillimum itaque, ubi fieri potest, servandum esse; codicum BG autem, si inter se consentiant, lectionem esse probabiliorem, quam quae aliis tradatur. Sed minus certum est, quid scribendum sit, cum soli codd. BA eandem lectionem, G autem aliique codd. aliam continent, quia codicis G auctoritas his in rebus gravissima est. Quod si est, utrum cod. F cum AB congruat an cum G et aliis, aliquid interest, ut in VI, 71, 2 ubi in GME falsum *παρασκευάζονται*, in BAF rectum *-σονται* legitur; contra in VIII, 10, 1 et IV, 98, 1 F et GE rectam lectionem, AB falsam praebent. In IV, 32, 3 etiam solo in cod. F rectum *ἔχουσι* pro *ἔχουσιν* servatur. Tamen, ut jam dixi, si soli codd. AB aut ABF inter se consentiunt, prorsus certa res non est. Fortasse, si AB et GF inter se dissentiant, hos (GF) sequi debemus¹⁾. Cod. Laurentianum C omitto, quia — cum ejus libri partes tantum (I, 15—II, 103. VIII, 1—31) a Bekkero collatae sint, et ex Arnoldi silentio nihil concludi possit — quanta fides ei habenda sit, cognosci nequit, quamquam id constat, eum saepe cum cod. G convenire. In his autem locis, de quibus agitur, codicis C lectiones quater afferuntur et eae falsae: VI, 71, 2. I, 84, 4. IV, 32, 3. VI, 82, 3, quorum in tribus etiam cod. G falsam lectionem praebet. Quare neque eis, quae in C solo leguntur, neque eis, quae in G et C solis scripta sunt, magna fides habenda est, praesertim cum hic non dico correctus, sed mutatus videatur esse. (In I, 57, 6. C fortasse rectam lect. habet. cf. p. 92). Quae

1) cf. p. 94.

cum ita sint, J. Bekkerus, qui futurum „ubique ab uno qualicumque cod. suppeditatur“¹⁾ conjunctivo praeferre soleat, et Classenius (ad I, 19, 1) et Herwerdenius (p. 12. I, 57, 4) et Cobetus²⁾, illis verbis futurum semper addendum esse, recte judicare non videntur. Stahlius³⁾ autem, quamquam hac in re „sequendam esse optimorum auctoritatem“ vidit et minime saepe erravit, tamen codici B mea quidem sententia fidem majorem justo tribuit. — Id autem unum constat, *aoristi conjunctivum*, quo alios scriptores usos esse exploratum est, Thucydidem et potuisse ponere, et posuisse. Nam haec verba, quae VI, 96, 1 leguntur, *διανοοῦντο τὰς προσβάσεις αὐτῶν φυλάσσειν, ὅπως μὴ — λάθωσι*, quomodo, si aoristus falsus sit, corrigi possint, non video. Et quis audebit, in Plat. Alcib. I, p. 121 C. corrigere haec: *αἱ γυναῖκες — φυλάττονται ὅπως ἐς δύναμιν μὴ λάθῃ ἐξ ἄλλου γενόμενος ὁ βασιλεὺς ἢ ἐξ Ἡρακλειδῶν*? Quis emendat, quae leguntur in Gorg. p. 481 a: *παρασκευαστέον ὅπως μὴ δῶ δίκην μὴδ' ἔλθῃ παρὰ τὸν δικαστήν*? An dubitari potest de Xen. An. III, 1, 38: *εἰ ἐπιμεληθείητε ὅπως — ἀντικατασταθῶσιν*? Aut de Pseudodem. epist. II, 9 *ὅπως ἀλλήλων ὑμεῖς περιγένησθε σκοπῶν*, et V, 5 *πρᾶττε ὅπως — στερεθῶμεν*?⁴⁾ At hi sunt conjunctivi aoristi II activi et I passivi. Quid? Si hi poni possunt, quidni aoristi primi activi et medii usurpentur? Videmus igitur, interiorem huius rei causam non esse. Sed ubi primum illa falsa lex data est, aoristos primos activi et medii in finalibus enuntiatis ponendos non esse, cum formae futuri indicativi et conjunctivi aoristi I (act. et med.) semper fere commutari possint, innumeris in locis eisque ipsis, in quibus non solum optimus quisque et praestantissimus codex, sed omnes ad unum codices aoristum praebent, doctis hominibus licuit quasi impune corrigere⁵⁾. Quare semper fere aoristum

1) v. Poppo I, 19, 1.

2) »emend.« in compluribus ll.

3) qu. p. 11.

4) v. alia exempla apud Engelh. p. 14 sqq. Frohberger, N. Jahrb. f. Philol. 1861, t. 84, p. 179 sqq.

5) Exempli causa affero Rehdantz., qui in ed. Demosth. etiamsi

eraserunt eoque eraso demonstrasse sibi videntur, ὅπως (post illa verba) solo cum futuro aut cum aoristo II act. et I pass. conjungi. Quid est aliud dicere: quod ullam rem esse negamus, res non est? Eodem igitur jure aliquis diceret: „Graecos particulam ὅπως cum futuro conjunxisse nego; quod si ita est, omnibus futuris in manuscriptis erasis aoristi primi corrigendi sunt“. Accedit quod docti homines sibi ipsis in hac re non constant, sed modo omnes corrigunt modo traditum aoristum servant, cum neque corrigendi neque servandi causa in illis locis sit. Ut Bekkerus tribus locis Demosthenicis aor. I non correxit: de reb. Chers. 53, 3. p. 103, 2 R. ἀ δέδοιχ' ὅπως μήποθ' ἡγήσασθε. Phil. III, 69, 5. p. 128, 5 R. ὅπως μήθ' ἐκὼν μήτ' ἄκων μηδὲς ἀνατρέψῃ, τοῦτο σκοπεῖσθαι. de Rhod. lib. 14, 4. p. 194, 3 R. ὁρῶ γὰρ αὐτοὺς τὸ μὲν πρῶτον ὅπως καταλύσωσι τὸν δῆμον προσλαβόντας τινὰς τῶν πολιτῶν, quorum in uno illo Phil. III, 69, 5 Engelhardtus (p. 15) servatum aoristum probat. Similiter Bekkerus et alii in Aesch. III, 64 conjunctivum παραμείνητε retinent, apud eundem II, 130 ille primus contra omnium codicum auctoritatem futurum posuit. Denique, ut alia permulta exempla praetermittam, praeter Baiterum omnes, qui ediderunt Lysiae orationes, in or. XIII, 93 ἐνθυμείσθε — ὅπως μὴ — ἐργάσασθε tuentur. Quibus cognitis rebus videmus, illos quamvis doctos homines hac in re falsa ratione usos esse. Sed Frohbergerus (Lys. XIII, 93) et Akenius (§ 146) recte judicaverunt. Equidem puto, aoristum, si codicum auctoritate defendatur, servandum esse et apud alios scriptores et apud Thucydidem; sin autem codices optimi inter se dissentiant, incertum esse, uter modus sit scribendus, quamquam futurum saepius quam aoristum esse usurpatum appareat. Longius quam institueram sum provectus; ad propositum revertamur. Cum enim ὅπως, ut jam commemoravi, saepe cum aliis relativis vocibus, ut ὅτῳ τρόπῳ et ὅπῃ conferatur et ea quidem de causa eae argumento sint, quo demonstratur ὅπως cum futuro conjungi propterea quod significet „wie“, breviter de his vocibus mihi

cod. Σ et omnibus codicibus conjunctivus traditur, tamen semper futurum corrigit. cf. ind. II, p. 261.

exponendum est. Quoniam hae rationem, particula ὅπως autem principio magis causam significant, quid intersit inter illas et hanc, jam apparet. Etsi enim eam postea saepe sensum nostri „wie“ accepisse itaque rationem¹⁾ indicare certum est, tamen illas, quippe quae relativam vim servarent, multo saepius quam hanc relativo sensu usurpatas esse, ex exemplis intellegitur. Atque relativum aut interrogativum adverbium ὅπως interdum vocari potest, cum verbis βουλευέσθαι et σκοπεῖν additur, quibus conjunctum fere idem valet, quod ὅτῳ τρόπῳ vel ὅπῃ, ut III, 44, 4 βουλευόμεθα πρὸς αὐτοὺς, ὅπως χρησίμως ἔξουσιν, quae verba Valla sic vertit: „de ipsis consultamus, quonam modo nobis in posterum utiles esse poterunt“. VII, 50, 4 οὐδ' ἂν διαβουλευσάσθαι ἔτι ἔφη — ὅπως ἂν πρότερον κινηθεῖν²⁾. Idem modus potentialis, ut alios omittam locos, invenitur apud Xen. Hell. VII, 1, 33: συνεχῶς ἐβουλευόντο Θηβαῖοι, ὅπως ἂν — λάβοιεν (cf. p. 90) et apud eundem futurum An. I, 1, 4 βουλεύονται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ; IV, 8, 9 ἔδοξε — βουλευσάσθαι ὅπως ὥς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται; I, 3, 11 σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι ὅπως ὥς ἀσφαλέστατα μενοῦμιν. Similiter superlativus additur in interrogatione apud Thuc. VIII, 24, 6 ἐσκόπονν ὅπως μετριώτατα ἢ ὁμήρων λήψει ἢ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ καταπαύσουσι τὴν ἐπιβουλὴν; apud Dem. Phil. III, § 6. 4 B. p. 112, 9 R. οὐδὲν ἄλλο ἔδει τὸν παριόντα λέγειν καὶ συμβουλεύειν, ἢ ὅπως ἀσφαλέστατα καὶ ῥᾶστα ἀμυνόμεθα αὐτόν; de symmor. § 14, 4 B. p. 181, 28 R.; apud Soph. O. R. 406. Post „παρασκευάζειν ὅπως“ superlativus legitur apud Thuc. I, 65, 1 et post „ἐκπορίζειν ὅπως“ VI, 72, 4. v. postea. Paullo post videbimus, cum ὅπῃ et ὅτῳ τρόπῳ aequè superlativum conjungi. Etiam III, 80, 1 de verbis τοῖς τε ἰκέταις ἦσαν ἐς λόγους καὶ τοῖς ἄλλοις ὅπως σωθήσεται ἢ πόλις dubitari nequit, quin interrogetur, quomodo oppidum servari possit. Sed III, 82, 5

1) cf. VII, 58, 2. ὅπως βούλεται »sicut vult«.

2) Indirecta interrogatio, cum alia verba antecedant, ab ὅπως incipit I, 91, 1. 122, 4. V, 20, 2. VII, 67, 2. VIII, 61, 1. οὕτως — ὅπως apud Thuc. non invenitur. cf. praeter alios Rehd. ind. Dem. sub ὅπως p. 260. — De modo potent. cf. Frohberger, N. Jahrb. f. Philol. 1861, p. 180. Lys. XII, 44. Schöm. Isae. p. 306.

in verbis προβουλεύσας δὲ ὅπως μηδὲν αὐτῶν δεήσει particula consilium videtur indicare. Neque alia res est VIII, 4: παρ-εσκευάζοντο — μάλιστα δὲ τὰ τῶν ξυμμάχων διασκοποῦντες ὅπως μὴ σφῶν ἀποστήσονται¹⁾. Sed priusquam ad alia exempla *finalis* particulae ὅπως transeamus, locos, in quibus ὅπη et ὅτω τρόπῳ leguntur, afferamus²⁾. Post verbum σκοπεῖν invenitur ὅπη: I, 52, 3 τοῦ δὲ οἰκαδε πλοῦ μᾶλλον δι-εσκόπουν ὅπη κομισθήσονται, ubi Valla ὅπη non prorsus accurate vertit: „qua ratione“, cum et h. l. et aliis „qua via“ vertendum sit. VII, 71, 6 ὅπη σωθήσονται διεσκόπουν. — ὅτω τρόπῳ eidem verbo additur: VI, 11, 6 σκοπεῖν, ὅτω τρό-πῳ — θήσονται. VIII, 48, 4. Aliis in locis superlativus ad-icitur, ut I, 107, 4: ἔδοξε σκέψασθαι ὅτω τρ. ἀσφαλέστατα διαπορεύσονται. VI, 44, 4. 82, 2. — Non aliter ὁρᾶν ponitur, III, 33, 3: ὁρᾶτε ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων ὅτω τρ. κάλλιστα ἀ-μυνεῖσθε αὐτοὺς etc. Sine superlativo idem verbum μὴ addito verbis ὅτω τρ. fere sensum nostri „dass“ dat: VIII, 63, 4 ὁρᾶν ὅτω τρ. μὴ ἀνεθήσεται τὰ πράγματα.

πράσσειν c. illis vocabulis coniungitur: 1) ὅπη. I, 65, 2 ἔς τε τὴν Πελοπόννησον ἔπρασεν ὅπη ὠφελία τις γενήσεται, quo l. cum in cod. M ὅπως legatur, quod Tusanus scriben- dum esse putavit, in cod. Lugd. ὅπως, ἢ superscr., jam Krü-gerus³⁾ ὅπη defendit, neque enim causa est, cur tradita lectio corrigatur. ὅπη c. superlat. legimus in Xerxis regis epistula: I, 129, 3 πρᾶσσε θαρσῶν καὶ τὰ ἐμὰ καὶ τὰ σὰ ὅπη κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔξει ἀμφοτέροις. (Modus potentialis exstat: VIII, 54, 2 ἐψηφίσαντο πλεύσαντα τὸν Πείσανδρον καὶ δέκα ἄνδρας μετ' αὐτοῦ πράσσειν ὅπη ἂν αὐτοῖς δοκοίη ἄριστα ἔξειν etc. cf. p. 89. —) ποιεῖν ὅπη legitur c. superlat. VI, 93, 2 ποι-εῖν ὅπη ἐκ τῶν παρόντων μάλιστα καὶ τάχιστα τις ὠφελία ἔξει τοῖς ἐκεί.

2) Semel c. πράσσειν coniungitur ὅτω τρ. et id c. superl. IV, 128, 5 ἔπρασεν ὅτω τρ. τάχιστα τοῖς μὲν ξυμβήσεται,

1) Vulgo ἀποστήσονται; sed cf. I, 57, 6. p. 92.

2) Engelhardt p. 12 confert cum ὅπως vocem ἐξ ὅτου τρόπου, quod legitur Dem. Megalop. § 19, 5 B. p. 207, 5 R. — cf. Bäuml. p. 112.

3) Hist.-phil. Stud. II, p. 133.

τῶν δὲ ἀπαλλάσσεται. Quoniam de vbo πράσσειν loquor, com- memoro in V, 78 cum eo conjunctam esse particulam ὥστε c. inf., ut eventus indicetur¹⁾.

Finali autem sensu ὅπως invenitur c. *ind. fut.*, cum ὁρᾶν antecedit, his in ll.:

post temp. prim. III, 46, 4 δεῖ — ὁρᾶν ὅπως ἐς τὸν ἐ-πειτα χρόνον μετρίως κολάζοντες ταῖς πόλεσιν ἔξομεν ἐς χρη-μάτων λόγον ἰσχυρούσαις χρῆσθαι. ὁρᾶν ὅπως = „videre ut“, non „vid. quomodo“. V, 27, 2 χρεῖ — ὁρᾶν τοὺς Ἀργείους ὅπως σωθήσεται ἡ Πελοπόννησος. VI, 41, 2 Διαβολὰς μὲν οὐ σῶφρον οὔτε λέγειν τινὰς ἐς ἀλλήλους οὔτε τοὺς ἀκού-οντας ἀποδέχεσθαι, πρὸς δὲ τὰ ἐσαγγελλόμενα μᾶλλον ὁρᾶν, ὅπως εἰς τε ἕκαστος καὶ ἡ ξύμπασα πόλις καλῶς τοὺς ἐπι-όντας παρασκευασόμεθα ἀμύνεσθαι. Quia soli codd. GM con- junctivum -σόμεθα praebent, Stahlius et Krüg. jure futurum praeponerunt. Idem Poppo, postquam in ed. mai. quid scri- beret dubitavit, in ed. min. recepit. —

Post temp. sec.: V, 26, 5. ἐπεβίων δὲ διὰ παντὸς αὐ- τοῦ, αἰσθανόμενός τε τῇ ἡλικίᾳ καὶ προσέχων τὴν γνώμην ὅπως ἀκριβὲς τι εἴσομαι.

Post verbum ἐπιμελεῖσθαι futurum legitur: IV, 118, 3.

Adde VI, 31, 3: ἐς τὰ μακρότατα προθυμηθέντος ἐνὸς ἐκάστου ὅπως αὐτῷ τινι εὐπρεπεῖα τε ἡ ναῦς μάλιστα προ- ἔξει καὶ τῷ ταχυναντεῖν.

Sed *aoristum*, qui omnibus codd. traditur, Stahlius rec- tissime tuetur VII, 56, 2 οὐ γὰρ περὶ τοῦ αὐτοῖ σωθῆναι μόνον ἔτι τὴν ἐπιμέλειαν ἐποιοῦντο, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἐκείνους κωλύσωσι etc. h. enim l. verbis ἐπιμ. ἐπ. non tam res ad- datur, ad quam actio curandi pertinet, quam consilium, cuius efficiendi causa illa fit. Coniunctivo igitur expectatio certa significatur.

ὅπως μὴ post verbum ὁρᾶν legitur: I, 82, 5 ὁρᾶτε ὅπως μὴ αἰσχίον καὶ ἀπορώτερον τῇ Πελοποννήσῳ πράξωμεν. Quamquam omnes fere editores futurum probant, quod solo cod. C traditur, tueor conjunctivum; eundem III, 57, 1 ὁρᾶτε

1) J. Wilde, de part. ὥστε I, p. 10. hunc inf. in eis ducit, qui signi- ficent „materiem praecedentis notionis“.

ὅπως μὴ οὐκ ἀποδέξονται etc., quo l. etsi rursus idem cod. solus futurum praebet, tamen omnes editores conjunctivum recte retinent. Hunc locum jam Akenius (p. 121. § 169) affert, ut demonstret, tale enuntiatum non esse interrogationem indirectam. cf. Bäuml. p. 115. VIII, 48, 4 σφίσι δὲ περιοπτέον εἶναι τοῦτο μάλιστα ὅπως μὴ στασιάσωσι· τῷ βασιλεῖ τε etc. Cum Dobraeum sic verba recte interpunxisse inter omnes constet, utrum articulus ante βασιλεῖ sit ponendus necne, h. l. nobis non est quaerendum; quare statim dicamus de vocabulo περιοπτέον, cui in cod. B solo negatio οὐ addita est. Si igitur, qui sensus in hoc adjectivo verbali insit, quaerimus, a notione verbi περιορᾶν duae ejus significationes ducuntur, quarum altera est „circumspiciendum“, altera „aequo animo ferendum“ vel „neglegendum“. Quamquam autem et Thucydides et alii scriptores verbo περιορᾶν, ita ut „aequo animo ferre“ vel „sinere“ significet, saepissime utitur, tamen adjectivo verbali περιοπτέον hanc vim scriptores recentiores primi tribuunt. Quare particulam οὐ a posteriore aliquo lectore vel librario, qui περιοπτέον significare nihil nisi „neglegendum“ arbitratus negationem desideraret, additam esse, et scholiastam recte declarare περιθρητέον i. e. „circumspiciendum“ vel „considerandum“, censemus. (Περισκεπτέον, quod in codd. KL legitur, glossema esse, jam Dukerus docuit.) cf. I, 41, 2 ἀπερίοπτος „neglegens“. Jam vero quam difficile dicatur οὐ — τοῦτο μάλιστα considerate. An Thucydidi, si περ. „neglegendum“ significaret, non dicendum erat τοῦτο ἥμισυ? Restat, ut judicemus, uter modus sit ponendus. Voluerunt enim Dobraeus et Herwerdenius (p. 106) scribi στασιάσωσι. Sed conjunctivum, quippe quem omnes ad unum codices praebeant, servandum esse puto.

His rebus expositis Thucydides ὁρᾶν ὅπως c. fut., ὁρᾶν ὅπως μὴ c. conj. aor. conjunxisse videtur. Eundem verbo φυλάττειν cum ὅπως μὴ conjuncto adjungit in VI, 96, 1 διανοοῦντο τὰς προσβάσεις αὐτῶν φυλάσσειν, ὅπως μὴ κατὰ ταῦτα λάθωσι σφᾶς ἀναβάντες οἱ πολέμιοι. cf. Soph. El. 1402 φρουρήσουσ', ὅπως Αἰγισθος ἡμᾶς μὴ λάθῃ μολὼν ἔσω.

Sed in I, 57, 6 φυλακὴν ἔχειν ὅπως μὴ ἀποστήσονται, quamquam optimi codd. conjunctivum habent, ut in VIII, 4

(v. p. 92), servandum videtur futurum, cum potius ἀποστῶσι Thucydidi scribendum esset, nam „deficere“ non exprimitur aoristo medii, sed aor. act. ἀπέστην. Videmus igitur, ne optimis quidem codicibus magnam fidem habendam esse. —

Jam breviter dicendum est de VI, 18, 2, cum in verbo προκαταλαμβάνειν vis prohibendi insit. Verba haec sunt: τὸν γὰρ προύχοντα οὐ μόνον ἐπιόντα τις ἀμύνεται, ἀλλὰ καὶ μὴ πῶς ἔπεισι προκαταλαμβάνει. Quia in omnibus codd. praeter unum, in quo correctum est ὅπως μὴ, legitur μὴ ὅπως, quidam hanc collocationem defendebant ut hyperbaton exemplis allatis, ut Plat. Crat. p. 433 C. εἰ μὴ τι καλῶς ἐτέθη pro εἴ τι μὴ καλῶς ἐτ. Xen. Hell. VI, 4, 2 εἰ μὴ τις ἐφῆ. Thuc. VI, 60 εἰ μὴ καὶ δέδρακεν. VIII, 53, 4 ἦν μὴ τι pro ἦν τι μὴ¹⁾. Alii, ut Krüg., auctoritate optimorum codd. neglecta ὅπως μὴ receperunt, alii, ut Poppo priore tempore, neglecta ὅπως deleverunt²⁾. Quamquam quid sit scribendum difficile est discernere, id tamen certum videtur: μὴ ὅπως ferri non posse; nam neque illa exempla huic loco respondent, neque μὴ ὥς, quod legitur apud Isaeum de Apollod. hered. § 27, postquam ὥς ibi cum ἄλλως conjungendum esse Schoemannus³⁾ demonstravit, argumento esse potest. Neque transponi ὅπως μὴ probo, quoniam ex consensu codicum apparet et in archetypo scriptum fuisse μὴ ὅπως et omnino hanc lectionem esse antiquam. Quae cum ita sint, aut ἔπως, quod a librario antiquo vel lectore ad explicandum illud μὴ primo ad marginem additum esse et postea in textum inrepsisse potuit, delendum est, aut, quod Stahlus vult, ὅπως in πῶς corrigendum est. Et haec quidem mutatio et simplicissima et aptissima est. De ἔπεισι autem nihil dicendum videtur, cum εἰμι futuri partes agere notum sit⁴⁾. —

1) v. Poppo I, 1 p. 303.

2) v. II, 4, p. 52.

3) Hic p. 368 comparat similem formulam ὥς ἑτέρως, quae invenitur apud Demosth. de cor. p. 254, 7. 298, 21. Plat. Phädr. p. 276 C. et ponitur pro οὕτως ὥς ἑτέρως. — cf. Hermann, Aristoph. Nub. 1. Rehd. Dem. Phil. II, 10 et 32. — Polyb. 15, 10, 3. — Frohb., Lys. 12, 48 et p. 211.

4) v. Krüg. 54, 8, 5 sq.

Vocem ὁ ἄγών ἐστι similemque ἀμιλλα ἐγίγνετο Thucyd. bis cum enuntiato fin. conjungit, in quo quem modum probemus dubitamus, etiamsi in priore l. VI, 11, 7 omnibus codd. praeter E conjunctivus aoristi traditur. Bekkerus futurum probavit, Stahlius autem alique illum. In altero l. VIII, 6, 2 futurum servatur, quoniam conjunctivus uno in cod. B legitur. Atque, duobus his ll. collatis nescio an in illo conj., in hoc futurum recte scribatur. Nam cum VI, 11, 7 legamus: ὥστε οὐ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑγεσταιῶν ἡμῖν, ἀνδρῶν-βαρβάρων, ὁ ἄγών, εἰ σωφρονοῦμεν, ἀλλ' ὅπως πόλιν δι' ὀλιγαρχίας ἐπιβουλεύουσιν ὁξέως φυλαξώμεθα, enuntiato, quod ab ὅπως ducitur, non eam rem, ad quam, ut ad Segestaeos, certamen pertineat, contineri, sed eam, cuius causa certamen sit, manifestum est. Hoc igitur enuntiato Nicias, qui ibi loquitur, dicit, quo consilio Atheniensibus pugnandum esse certum sit. Alterius autem loci VIII, 6, 2 ratio alia est. An his verbis „πολλὴ ἀμιλλα ἐγίγνετο τῶν¹⁾ ἐν τῇ Λακεδαιμονίᾳ, ὅπως οἱ μὲν ἐς τὴν Ἰωνίαν καὶ Χίον, οἱ δ' ἐς τὸν Ἑλλήσποντον πρότερον ναῦς καὶ στρατιὰν πείσουσι πέμπειν“ cognoscimus, quo consilio contentio fuerit? Immo, ad quem finem propositum ea spectaverit, accipimus (cf. Plat. Prot. 325 D διαμάχονται ὅπως βέλτιστοι ἔσται ὁ παῖς). Itaque h. l. futurum aptissimum videtur. —

Verba jubendi ter cum ὅπως conjunguntur.

Duobus ll. de futuro dubitari non potest, nam VIII, 102, 2 verba haec sunt: „προειρημένης φυλακῆς τῷ φιλίῳ ἐπίπλω, ὅπως αὐτῶν ἀνακῶς ἔξουσιν, ἣν ἐκπλέωσι“, altero l. VI, 78, 4 „εἰκὸς ἦν — καὶ νῦν παρακελευομένους, ὅπως μηδὲν ἐνδύσωμεν, φαίνεσθαι“ in opt. codd. barbara forma ἐνδύσωμεν legitur, ex qua quam vitiosa Thucydidis opera tradita sint jam intellegitur. His ll. commoti tertio quoque l. VIII, 54, 4 editores ex codd. FGHK futurum receperunt: „παρακελευσάμενος ὅπως ξυστραφέντες καὶ κοινῇ βουλευσάμενοι καταλύσουσι τὸν δῆμον“ (de codd. v. p. 86). Jam supra (p. 40) ex Herodoto et Platone exempla attulimus. — Qua de causa his verbis futurum addatur, apparet, nam unum quodque impe-

1) De Haasii conject. αὐτῶν h. l. non dicendum est. cf. luc. p. 95.

rium ad rem, quae praecipitur, spectat, ut, si illa enuntiato continetur, recte futurum ponatur.

Jam transeamus ad verba parandi. Haec enim, si enuntiato ea, quae parantur, continentur, cum futuro conjungi solent; sin absolute ponuntur, sententia, quae a particula ὅπως initium facit, prorsus finalis est, itaque aut conjunct. aut optat. ponitur. Hunc quidem invenimus VIII, 4: παρσκευάζοντο δὲ καὶ Ἀθηναῖοι ὥσπερ διανοήθησαν ἐν τῷ αὐτῷ χειμῶνι τούτῳ τὴν τε ναυπηγίαν, ξύλα ξυμπορισάμενοι καὶ, Σούνιον τειχίσαντες, ὅπως αὐτοῖς ἀσφάλεια ταῖς σιταγωγαῖς ναυσὶν εἴη τοῦ περίπλου καὶ τό τε ἐν τῇ Λακωνικῇ τείχισμα ἐκλιπόντες — καὶ τᾶλλα — ξυστελλόμενοι ἐς εὐτέλειαν, μάλιστα δὲ διασκοποῦντες etc. Poppo enim (ed. min.), accusativum τὴν τε ναυπηγίαν et participia καὶ τειχ. καὶ ἐκλ. etc. mutata oratione sibi respondere et illa paria esse infinitivis „τῷ τειχίσαι etc.“ arbitratus, ὅπως cum participio τειχίσ. conjunxisse videtur. Quod num hic accusativus participiis sic respondere posset, Krügerus jure dubitavit. Idem in eo errat, quod post ναυπηγίαν excidisse καὶ τᾶλλα putat. Facillime enim παρσκευάζοντο et cum accusativo et cum finali enuntiato conjungitur, ita ut verba „Σούνιον τειχίσ.“ sicut illa „ξύλα ξυμπ.“ definiant, qua ratione et navium aedificatio et ea, de qua agitur, securitas efficiatur. Quo fit ut particulis τέ — καὶ respondeat et tertia καὶ (quae duo membra complectitur: τέ — καὶ τᾶλλα) et μάλιστα δέ. Eodem modo Stahlius hunc l. intellegi videtur velle. Optativus autem positus est, quod haec securitas incerta et sola in mente Atheniensium cogitata est.

Indicativus futuri in his ll. invenitur:

I, 65, 1. βουλόμενος τὰ ἐπὶ τούτοις παρσκευάζειν καὶ ὅπως τὰ ἔξωθεν ἔξει ὡς ἄριστα, ἔκπλουν ποιεῖται. Et τὰ ἐπὶ τούτῳ. et enuntiatum (ὅπως etc.) cum παρσκευάζειν conjungendum est, nam si illud a ποιεῖται pendens participio βουλόμ. responderet, non indicativus futuri, sed conjunctivus ponendus esset.

II, 99, 1. ξυνηγοροῦντο οὖν ἐν τῇ Λοβήρῳ καὶ παρσκευάζοντο ὅπως κατὰ κορυφὴν ἐσβαλοῦσιν ἐς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἣς ὁ Περδίκκας εἶχε (cf. V, 53 παρσκευάζοντο ὡς

— ἐσβαλοῦντες. παρασκ. saepe c. part. fut. conjungitur). Solo in cod. d deterrimo ἐσβάλωσιν invenitur.

VIII, 10, 1. παρεσκευάζοντο εὐθὺς ὅπως μὴ λήσουσιν αὐτοὺς αἱ νῆες ἐκ τῶν Κεγχρειῶν ἀφορηθεῖσαι. Ut jam in VIII, 54, 4 (cf. p. 94) sic h. l. in cod. BAM conjunctivus λήσωσιν legitur, quem mutandum esse Goellerus mire negat.

VIII, 52. Ἀλκιβιάδης μὲν Τισσαφέρην παρεσκευάζει καὶ ἀνέπειθεν ὅπως φίλος ἔσται τοῖς Ἀθηναίοις. —

In his exemplis ducendi sunt hi quoque ll.: IV, 107, 1 μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μὲν τὰ ἐν τῇ Ἡϊόνι καθίστατο, ὅπως καὶ τὸ αὐτίκα, ἦν ἐπὶ ὁ Βρασίδας, καὶ τὸ ἔπειτα ἀσφαλῶς ἔξει. VI, 72, 4 οἷς τε ὅπλα μὴ ἔστιν ἐκπορίζοντες ὅπως ὡς πλείστοι ἔσονται.

Restat, ut locos, in quibus vbum πράσσειν cum enuntiato finali conjungitur, afferam. Atque in his quidem de futuro dubitari nequit propter verbi formam et codicum consensum: III, 4, 6 καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν Λακεδαίμονα τάλαιπῶρος διὰ τοῦ πελάγους κοιμισθέντες αὐτοῖς ἔπρασσον ὅπως τις βοήθεια ἦξει. IV, 103, 4 ἔπραξάν τε¹⁾ ἐκ πλείονος πρὸς τοὺς ἐμπολιτεύοντας σφῶν ἐκεῖ ὅπως ἐνδοθήσεται ἡ πόλις etc. — In VI, 88, 3 quamquam in plurimis codd. conjunctivus aoristi esse scriptus videtur, tamen et propter formam et sensum verbi futurum retinemus, nam his verbis τὰ πρὸς τοὺς Σικελούς ἔπρασσον, ὅπως αὐτοῖς ὡς πλείστοι προσχωρήσονται dicitur, de qua re Athenienses egerint. Enuntiato autem secundo verba τὰ πρὸς τοὺς Σ. declarantur, nam eo indicatur res proposita, de qua agitur.

Sed III, 70, 1 omnibus codd. conjunctivus traditur: καὶ ἔπρασσον οὗτοι ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες, ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν. Etsi Classenius, unus omnium, futurum ponit, tamen, cum mutandi causa non sit, conjunctivum tueor; eundemque in I, 57, 4 ἔπρασσε — ὅπως πόλεμος γένηται, ubi Herwerdenius (p. 12. cf. supra I, 65, 2) γηνήσεται scribi vult. Incertum autem est, quid scribendum sit I, 56, 2, quo l. in codd. BCKgh legitur τῶν γὰρ Κορινθίων πρᾶσσόντων ὅπως τιμωρήσονται, in codd. GAFEM τιμωρή-

1) v. Classen et Poppo contra Krüg. »πράξαντες«.

σονται, quod Poppo solus servat nescio an recte. His enim in ll. πράσσειν significat „operam dare, id agere, ut“ et dicitur de eis, qui re vera aliquid moliantur, in illis autem valet „agere de aliqua re“, quae enuntiato proximo continetur.

Fere idem, quod πράσσειν, „id agere“, valet verbum θεραπεύειν I, 19, 1 ὅπως πολιτεύσωσι θεραπεύοντες, quo l. quia omnes codd. exceptis CF conjunctivum praebent, futurum scribere necesse non est, praesertim cum hoc non nisi finis propositus, quem Lacedaemonii petierint, indicetur, illo autem consilium et certa exspectatio.

E. De verborum timendi structuris breviter exponitur.

Negationem μή, cum in ea prohibendi vis insit, in enuntiativis finalibus apte poni supra commemoravimus. Eademque positivo finali enuntiato alterum negativum, in quo conjunctio, quoniam consilium manifestum est, non repetitur, annecti apparuit ex exemplis. Ex quibus facile cognoscitur, aliis negativis sententiis, quarum finalis aut prohibitiva ratio sit aperta, conjunctione opus non esse, ut post ea verba, quibus prohibendi vis jam continetur. Quod quoniam Graeci et Romani verbis timendi quasi sensum amovendi vel cavendi addunt, cur negationem eis adjungant, elucet; neque de hac re homines docti dubitant¹⁾. Primo enim et timendi verbum et enuntiatum, quod a particula μή initium capit, per se posita fuisse, ex eo intellegitur, quod verbum tim. (si ei particula οὐ additur) saepe omittitur. Cuius rei unum exemplum apud Thuc. invenimus: IV, 95, 2 καὶ ἦν νικήσωμεν, οὐ μὴ ποτε ὑμῖν Πελοποννήσιοι ἐς τὴν χώραν ἀνευ τῆς τῶνδε ἱπποῦ ἐσβάλωσιν, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε τε προσκτᾶσθε καὶ

1) v. ut alios omittam, Herm. Eur. Iph. T. 1348, et a. in ll. Beller-mann, de gr. verborum tim. structura. Berol. 1833. Krüg. Gr. 54, 8, 9 sqq. Bäuml. p. 195 sqq. 201. Aken p. 115 sqq. Hartung, Lehre v. d. Partikeln der gr. Sprache. Erlangen 1832/33. II, 137 sqq. et Gr. Gr. Halle 1840. p. 351.

ἐκείνην μᾶλλον ἐλευθεροῦτε, de quo l. v. Class. et Krüg.¹⁾. Atque cum Bäumlinius et Akenius, quod Rostius (Gr. § 122, 5 sqq.), Hartungius, Kühnerus (Gr. II, 1038 sqq.) putabant, *μή* interrogativum adverbium esse, refellerint, de hac re nihil dicendum esse mihi videtur. Sed quoniam *μή* semper positum est, ei conjunctionem addere non oportuit, quare particulam *ὅπως* posterioribus temporibus verbis timendi adjunctam esse puto, cum eandem eis verbis, quae, ut ita dicam, cogitationem timendi animo nonnisi iniciunt, jungere magis necesse esset. Nam eis notio deliberandi continetur. cf. de hac re Bäuml. p. 196. Tamen etiam in sententiis, in quibus verbum prohibendi vel timendi non positum est, sed prorsus consilium negativum indicatur — dico de enuntiatis plane finalibus —, apud alios scriptores saepe sola particula *μή* pro *ὅπως μή* vel *ἵνα μή* invenitur, apud Thuc. autem solis duobus in his ll.: VIII, 100, 1 *ἐπείγουστος μή φθάσῃ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἐσπλεύσας* et IV, 105, 1 *ἡπείγετο προκατασχεῖν, ..., μή* etc. Sed quoniam in verbo *ἐπείγεσθαι* festinandi vis simul sensum timendi complectitur, ne his quidem in ll. *μή* pro *ὅπως μή* usurpari dici potest. Verba autem, quibus cogitatio timoris continetur, cum sola particula *μή* conjuncta sunt in: IV, 22, 3 *ὁρῶντες δὲ οἱ Λακεδ.* etc. III, 105, 2 *φυλάσσοντες* etc. IV, 44, 4 *φύλακες μή* etc. Jam igitur de verborum timendi structuris, quibus Thuc. sit usus, fere nihil exponendum est, quoniam haec enuntiata, quae cum illis verbis junguntur, aut finalia sunt, in quibus conjunctivus rursus indicat expectationem, optativus autem cogitationem, aut talia, qualia Krüg. vocat „ideell abhängige“ (ὥς, ὅτι). Verba suspicandi eadem structura ac verba timendi uti vix commemorandum est. Quod Thucydides maxime conjunctivo, minime saepe optativo utitur, ejus rei causa est haec, quod semper fere speratur, id, quod timetur, futurum non esse. — Exempla omnia quidem afferro, sed pauca ad verbum.

1) cf. ejusd. Gr. 53, 7, 6 et 1, 6. Xen. An. II, 2, 12. Herm. ad Soph. OC. 1024 — οὐ μή respondet fere nostro »schwerlich«.

1) Conjunctivus

1) cum *μή* invenitur,

a. post temp. prim.

I, 36, 1. (81, 6.) VI, 33, 5. VI, 34, 2. 38, 2 (in his duobus ll. *μή ποτε*).

b. post temp. sec.

I, 50, 4. 51, 1. 64, 1. 95, 7. II, 8, 5. 101, 2. III, 75, 3. 5. 93, 2. 107, 3. 113, 6. IV, 41, 3. 55, 1.

Omnibus in illis ll. lectiones sunt certae. —

IV, 55, 3. *ἐδέδισαν*¹⁾ *μή ποτε αὐθις ξυμφορὰ τις αὐτοῖς περιτύχῃ οἷα καὶ ἐν τῇ νήσῳ, ...* Herwerdenius (p. 57) unus, quod sciam, omnium, qui in Thucydide interpretando versati sunt in hoc l. jure offendit, primum, quod „inaudita est Graecis locutio „ξυμφορὰ περιτυγχάνει τινι“, deinde quod αὐτοῖς non satis recte scriptum sit pro σφίσι²⁾. Is igitur, cum in cod. B (et h) pronomen omisum sit, legi vult „καὶ ἐδέδισαν μήποθ' αὐθις ξυμφοραῖς περιτύχουσιν, οἷα καὶ ἐν τῇ νήσῳ“. Atque primum quod attinet ad verbi *περιτυγχάνειν* constructionem, Herwerdenius recte judicare videtur, nam subjectum et huius verbi et alius compositi *ἐπιτυγχάνειν* et similis verbi *περιπίπτειν* homo, non res esse solet, ut dicatur non *ξυμφορὰ περιπίπτει τινί*, sed *περιπίπτει τις ξυμφορᾷ*, ut V, 14, 3. 111, 3. Ei autem loci, in quibus verbi *ἐπιπίπτειν* subjectum res est, ut VII, 29, 5 *ξυμφορὰ τῇ πόλει πάσῃ* — *ἐπέπεσεν*, et III, 82, 2 *ἐπέπεσε πολλὰ καὶ χαλεπὰ κατὰ στάσιν ταῖς πόλεσι* argumento non sunt. Quare illa quidem constructio verbi *περιτυγχάνειν* ferri non potest. Tamen Herwerdeni conjecturam non prorsus probo, cum et plurali *ξυμφοραῖς* singularis *οἷα* recte respondere mihi non videatur, et cod. Vat., quamquam omnium praestantissimus videtur, non tam integer sit, ut mendis omnino careat, ita ut pronomen αὐτοῖς librarii neglegentia propter similes proximas litteras

1) Lobeck. ad Phryn. p. 181 probat *ἐδέδισαν* h. l. et V, 14, 2, ubi cf. Class. — Bamberg, Ztschr. f. d. G. W. 1874, p. 36.

2) Sed casus obliquos pronominis αὐτός interdum pro indirecto reflexivo poni, constat. v. Krüg. et Poppo. indd. Thuc.

αἰς facile omissum esse putandum sit. Quoniam verba corrigere oportet, mihi multo facilius et ad traditarum litterarum similitudinem propius accedens emendatio videtur: *τοι-αύτη*. Librarius enim ubi primum pro *τοι* falsum *τις* legit, *-αυτη* et *περιτύχουσιν* non mutare non potuit. Fortasse igitur verba sic legenda sunt: *ἔδεδίεσαν μή ποτε αὐτοῖς ξυμφορῇ τοιαύτη περιτύχουσιν οἷα καὶ ἐν τῇ νήσῳ*. Sed si sententiarum contextum excutimus, venit nobis in suspicionem, totum l. (a vbis *καὶ ἔδεδ.* usque ad *νήσῳ*) ab aliquo interprete additum esse. Recte enim Classenius dicit: „*καὶ ἅμα* führt nach den oben l. 7 ff. (ejusdem cap.) nachgewiesenen materiellen Folgen der Unfälle den deprimirenden moralischen Eindruck derselben ein“. Verbis autem *καὶ ἔδ.* et proximis nihil nisi id quod illa maxima perturbatione effectum est aut in quo illa maxime continetur indicatur, quare pro *καὶ* desideratur *ὥστε*. Quod additamentum non modo non necessarium, sed etiam inane esse ex eo cognoscitur, quod sententia, quae sequitur, id quod consternatione effectum est, continet et vox *δι' αὐτό* non ad verba *ἔδεδ.* etc., sed ad verba *ἐκπληξιν μεγίστην παρείχε* spectat. Illa igitur verba *ἔδεδ.* etc., si sententiarum connexu opus essent, potius in enuntiato, quod sequitur, ponenda et verbis *πάν ὅτι κινήσειαν ᾤοντο ἀμαρτήσεσθαι* conjungenda erant. Etiam scholiasta illis verbis neglectis sententiam priorem *καὶ ἅμα* — *παρείχε* cum enuntiato *ἀτολμότ.* etc. conjungere videtur, sic interpretatus: „*διὰ τὸ μή πιστεύειν αὐτοὺς μηκέτι μηδενί. κακοπραγήσαντες γὰρ παρ' ἐλπίδα, οὐκ εἰωθότες ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ ἀστοχεῖν, οὐδεμίαν περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίδα βεβαίαν εἶχον*“. Quibus expositis rebus illa verba *καὶ ἔδ.* — *νήσῳ*, ut a Thuc. non scripta, esse delenda videntur. — V, 34, 2. — V, 38, 3 (*ποιήσωσι*. K falso: — *ου* —. cf. II, 101, 4) — V, 40, 3. 44, 3 (v. Arnold. ad h. l. et Haacke ad c. 28. — cf. supra p. 10). V, 50, 3. 52, 1. — V, 61, 5 οἱ δὲ Ὀρχομένιοι δείσαντες τὴν τε τοῦ τείχους ἀσθένειαν καὶ τοῦ στρατοῦ τὸ πλῆθος καὶ, ὥς οὐδεὶς αὐτοῖς ἐβοήθει, μὴ προαπόλωνται... Krüg. verba ὥς — ἐβοήθει cum δείσ. conjungit; sed Class., verba *καὶ* — *μὴ προαπόλ.* respondere accusativis¹⁾ et cum vbo tim. conjungenda esse, recte docet,

1) cf. Krüg. Gr. 59, 2, 4.

nam primum Thucydides vbis tim. enuntiatum, quod a particula ὥς initium capit, non addit, nisi semel VII, 12, 4, de quo l. infra dicemus p. 110, deinde praeteritum ἐβοήθει inep- tum esset, tum οὐ φοβοῦμαι ὥς, non φοβ. ὥς dici solere Bel- lermannus (p. 8) demonstrat, denique, quocum vbo μὴ προα- πόλ. conjungendum esset, parum intellexeretur. —

V, 71, 3. VI, 70, 4. 100, 1. VII, 71, 1. 73, 3. 75, 7. VIII, 7, 1. 39, 3. 50, 1. 56, 4. 57, 1. 109, 1.

*Prolepsis*¹⁾ saepe invenitur. — Ex hoc notissimo dicendi genere non minime intellegi potest, enuntiatum, quod verbo tim. adjungitur, primo per se positum esse, nam notio, ad quam timor spectat, substantivi sive solo accusativo sive aliquo casu c. praepositione conjuncto jam exprimitur; quae notio ut magis intellegatur, sententia finalis additur, in qua saepe illa aliquo modo repetitur, aut ita, ut subjectum fiat, aut ita, ut alio enuntiatu membro contineatur. Id tamen mi- nime necessarium esse, ex exemplis apparet, ut ex I, 102, 3. Proprie igitur hoc prolepseos nomen aptum non est.

1) Post temp. prim.

II, 62, 1. τὸν δὲ πόνον τὸν κατὰ τὸν πόλεμον μὴ γένη- ταί τε πολὺς καὶ οὐδὲν μᾶλλον περιγενόμεθα, ἀρκείτω μὲν ὑμῖν καὶ ἐκεῖνα ἐν οἷς ἄλλοτε πολλάκις γε δὴ ἀπέδειξα οὐκ ὀρθῶς αὐτὸν ὑποπιεζόμενον... Τὸν πόνον cum ἀπέδειξα ὑ- ποπι. conjungendum est; ab ὑποπι. pendent verba μὴ γένη- ται etc. ὑποπιεύεται ὁ πόνος μὴ dictum est, ut dici potest in activo ὑποπιεύω τὸν πόνον μὴ. Pronomen αὐτόν repetit τὸν πόνον. cf. VI, 76, 1. Aristoph. ran. 764, ubi Theodorus Kock similia exempla affert. De Plat. Prot. 320 E. v. H. Sauppe. — III, 56, 6. (57, 4). IV, 86, 3.

2) Post temp. sec.

I, 88. 102, 3. δείσαντες τῶν Ἀθηναίων τὸ τολμηρὸν καὶ τὴν νεωτεροποιίαν, καὶ ἀλλοφύλους ἅμα ἡγησάμενοι, μὴ τι, ἣν παραμείνωσι, ὑπὸ τῶν ἐν Ἰθάμῃ πεισθέντες νεωτερίσωσι...

1) cf. Class. I, 72, 1. 78, 1. 82, 6 a. II. Krüg. Gr. 61, 6, 5 et ind. Thuc.

Krüg. declarat pro δείσαντες τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸ τολμηρόν . . . liberiore prolepsi τὸ τολμηρόν objectum factum esse. Sed accusativus et enuntiatum simul c. vbo tim. conjuncta sunt, ut III, 83, 3 v. Krüg. ad h. l.; IV, 8, 7. VI, 54, 3. Alia res est V, 61, 5. —

I, 119 δεδιότες περὶ τῇ Ποτιδαίᾳ μὴ προδιαφθαρεῖ. cf. II, 5, 5 δείσαντες περὶ τοῖς ἔξω, et Plat. Prot. 320 A. δεδιώς περὶ αὐτοῦ μὴ διαφθαρεῖ δὴ ὑπὸ Ἀλκιβιάδου. II, 72, 2 (semel c. solo περὶ c. gen. III, 102, 3. v. Poppo). VII, 75, 4 περὶ τῶν ἐν ἀφανεί δεδιότας μὴ πάθωσι (v. § 7); (sic in cod. B, in aliis codd. μὴ τι πάθωσι). — II, 67, 4. — III, 60. δείσαντες πρὸς τὸν λόγον αὐτῶν μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι τι ἐνδῶσι . . ., ubi verba πρὸς τ. λ. et cum δείσ. et cum ἐνδῶσι conjungenda sunt. cf. Class. Ducas his verbis usus est: „ποτέρῳ ἀποδῶμεν τὸ προθετικόν, πρὸς τὸ „δείσαντες“ ἢ πρὸς τὸ „ἐνδῶσι“; πρὸς ὁπότερον βούλει. ἀμφοτέροις γὰρ ἀρμόζει τὰ τῆς ἐννοίας“. Sed in VIII, 50, 1 verba πρὸς τὴν ἐναντίωσιν . . . cum solo vbo tim. conjungenda sunt. — IV, 1, 2. 108, 2. Simillima verba leguntur V, 14, 2. — IV, 124, 4. — VI, 29, 3. οἱ δ' ἐχθροὶ δεδιότες τὸ τε στράτευμα μὴ εὖνουν ἔχῃ, ἣν ἤδη ἀγωνίζεται, ὅτε δῆμος μὴ μαλακίζεται. Schol. annotat: φοβούμενοι τὸ στράτευμα ὥς οὐκ εὖνουν αὐτοῖς. γράφεται δὲ ἐν τισι, μὴ εὖνουν ἔχῃ καὶ ἀκουστέον μὴ ἄρα εὖνουν ἢ τὸ στράτευμα τῷ Ἀλκιβιάδῃ. Idem non ὥς οὐκ εὖνουν αὐτοῖς, sed μὴ οὐκ εὖνουν ἔχωσι legisse videtur, quae verba interpretatus est illo ὥς et eis, quae sequuntur, nam primum haec constructio neque Thucydidea est neque omnino Graeca videtur, deinde membrorum concinnitatem deleret. Num illi codices, in quibus alia lectio, ut μὴ οὐκ εὖνουν ἔχωσι, scripta erat, in optimis fuerint numerandi, nescimus neque ullum alius scripturae vestigium in nostris libris invenimus, nisi ἔχει pro ἔχῃ legitur in cod. e (Par.). Valla autem videtur hoc ineptum legisse: μὴ οὐκ εὖνουν ἔχωσι, cum vertat: „veriti ejus amici, ne, si contendere insisterent, abalienarent ab eo militum animos“, cum Plutarchum habuisse ἔχῃ appareat ex his verbis (Alc. c. 19): αἰσθόμενοι δὲ (οἱ περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην) τοὺς τε ναύτας, ὅσοι πλεῖν ἔμελλον ἐς Σικελίαν, εὖνους ὄντας αὐτοῖς. Sed haec hactenus. Nominativus ὅτε δῆμος

ut responderet accusativo anticipato τὸ τε στράτ. collocatum est. — VI, 76, 1 cf. II, 61, 1. p. 101 et Krüg.

VI, 88, 1. VIII, 72, 2. — VIII, 108, 5 (μὴ ποτε). — VIII, 89, 2. φοβούμενοι δ', ὥς ἔφασαν, τὸ τε ἐν τῇ Σάμῳ στράτευμα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην σπουδῇ πάνυ, τοὺς τε ἐς τὴν Λακεδαιμόνα πρεσβευμένους, μὴ τι ἄνευ τῶν πλειόνων κακὸν δράσειαν τὴν πόλιν . . . Cum multa de his verbis disputari possint et ab hominibus doctissimis disputata sint, tamen neque prorsus certi quidquam decretum est neque nostrum est de his rebus loqui. Itaque verba ita, ut Stahlius et Krügerus ea legi volunt, pono, cum sic rectissime, quantum potest, scripta esse videantur. Verbum ἔπειπον quidem, quod in plurimis codicum post πρεσβ. legitur, omitto ¹⁾, cum primum additum esse videatur, ut, postquam pro τοὺς τε scriptum est, enuntiato relativo verbum finitum esset, deinde quod sententia verborum inepta esset, denique quia negatio μὴ finali sensu a Thuc. post sola verba timendi et prohibendi usurpatur. Sed num δράσειαν, quod solo in cod. B legitur, an δράσωσι sit scribendum, dubitari potest, quamquam id constat, optativum h. l. optime ferri posse, cum id, quod timetur, sola in mente optimatium contineatur. Fortasse igitur cod. B recta lectio tradita est.

c) Conj. post substantiva et adjectiva timendi.

II, 101, 4. παρέσχε δὲ λόγον etc. De vocis λόγος vi v. edd. — Solo in cod. K legitur futurum, quare conj. servamus. cf. V, 38, 3. p. 100. — III, 11, 4. 33, 2. V, 50, 4. VI, 34, 2. — IV, 14, 3 (cf. II, 93, 3. p. 105). 29, 3. VII, 49, 4. — VI, 6, 2. — III, 80, 1.

III, 102, 4. δεινὸν γὰρ ἦν μὴ — οὐκ ἀνίσχωσιν. IV, 75, 1 (μὴ) cf. Herod. VII, 157, 2. — VII, 25, 7 δεινὸν ἦν προσπλεῦσαι, μὴ οὐ προΐδῶν τις ὥσπερ περὶ ἔρμα περιβάλῃ τὴν ναῦν. Et infinitivus et enuntiatum c. adj. δεινόν conjungenda sunt. Krüg. comparat Xen. An. I, 3, 17 ὁκνοῖν μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν — μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ . . ., quae verba Rehdantz. vertit „cuncter adscendere ne“. Plat. Gorg. 457, e.

1) v. edd., maxime Ppo ed. mai. et min.

Unum exemplum *prolepseos* exstat: I, 26, 1 ἐπορεύθησαν δὲ περὶ ἑξ Ἀπολλωνίαν — δέει τῶν Κερκυραίων μὴ κωλύονται ὑπ' αὐτῶν . . . verba τῶν Κερ. per prolepsin posita sunt, quia premuntur, nam si enuntiatum in activam structuram vertatur, Κερκυραῖοι fiat subjectum: μὴ σφᾶς κωλύωσι.

2) *Conjunctivus c. μὴ οὐ conjungitur*

a. post temp. prim.

semel: III, 57, 4 δέδιμεν μὴ οὐ βέβαιοι ἦτε.

b. post temp. sec.

I, 52, 3. (De οὐκ ἔαν v. Class. ad 28, 3 et supra p. 72) I, 91, 3 (p. 54).

II, 76, 3. III, 4, 3. 92, 2. IV, 46, 4. V, 32, 4. VII, 8, 2. De δεινὸν μὴ οὐ jam diximus p. 103.

II. Optativus raro invenitur.

1. *Opt. nudus.*

III, 74, 2. Id quod timebatur, cum ne fieret prohibetur non nisi cogitari potuit, quare optativus recte positus est. Idem dicendum est de: III, 78, 2. IV, 27, 1. VI, 24, 4. — De VIII, 89, 2 v. p. 103. — Ex his igitur exemplis apparet, Hornium (p. 16) in eo errasse, quod „semper Thucydidem verbis metum significantibus conjunctivum addere“ putabat.

2. *De opt. c. ἄν paulo post dicemus.*

III. De ind. temp. praet., et μὴ ἄν cum opt. post verba tim. positis.

1. Cum diu multi homines et doctissimi, μὴ, ubi post vba tim. cum indicativo jungatur, interrogativam particulam esse putarent¹⁾, jam Bäumlinius (p. 101) eam hic quoque prohibitivam esse demonstravit, cui Akenius jure assentitur.

1) v. praeter alios Krüg. 54, 8, 12. cf. supra p. 98.

Bellermannus (p. 12 sqq.) hoc dicendi genus „magis dissolutum“ nominat neque quidquam nisi docet φοβοῦμαι μὴ πεποίηκε fere idem esse, quod in nostra lingua „ich fürchte, er hat es gethan“. Quodsi Bäuml. et alii putaverunt, ind. praet. poni „wo sich nämlich die Besorgniss auf Faktisches bezieht und über den Gegenstand der Besorgniss die Erfahrung bereits entschieden hat“, res, de qua timetur, vere facta et jam experiendo cognita sit non necesse est, cum saepe timere possimus, ne qua res facta sit, quam factam non esse postea cognoscimus. Praeterea quomodo μὴ prohibitivam suam vim praebeat, non intellegitur. Neque melius Kühnerus¹⁾ de hac re disputat. Quare Akenius (p. 117) et Kochius²⁾ rectissime judicare videntur, cum hanc legem dent: conjunctivo et optativo significari timorem, ne *actio* fiat, indicativo (et optat. c. ἄν) timorem, ne *sententia* vera fiat, ut δέδοικα μὴ ἦν dicatur pro δέδοικα μὴ (φανερὸν γένηται, ὅτι) ἦν. Idem Classenius velle videtur, cum dicat: „die Indicative der Präterita nach Verbis tim. erklären sich daraus, dass das φοβεῖσθαι in diesen Fällen soviel ist als σὺν φόβῳ ἡγεῖσθαι“. Hoc igitur modo haec verba Thucydidea sunt intellegenda: III, 53, 2 νῦν δὲ φοβοῦμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν pro νῦν δὲ φοβοῦμεθα μὴ φανερόν γένηται ὅτι — ἡμαρτήκαμεν. Exemplum ex aliis scriptoribus collecta inveniuntur apud Beller. I. c., Bäuml., Aken. II. cc.

2. Ut in enuntiatis liberis, sic in his post vba tim. positis sententiis (quae ex duabus contractae sunt), pro indicativo optativus c. ἄν (potentialis) invenitur, quo haec cogitatio exprimitur, fieri posse, ut id, quod timeatur, fiat. δέδοικα μὴ ἄν εἴη igitur breviter dicitur pro δέδ. μὴ φανερόν γένηται ὅτι ἄν εἴη. Quare nihil offensionis inest in his verbis Thucydideis: II, 93, 3 οὔτε γὰρ ναυτικὸν ἦν προφυλάσσειν ἐν αὐτῷ οὐδὲν οὔτε προσδοκία οὐδεμία μὴ ἄν ποτε οἱ πολέμιοι ἐξαπιναιῶς οὕτως ἐπιπλεύσειαν. Athenienses non timebant neque cogitabant, fieri posse ut hostes umquam tam repente invaderent. Recte igitur Classenius: „das Fernabliegende der

1) Gr. II, p. 1041, 6.

2) Schulgrammtik. Leipzig 1874. § 112, 2. p. 263.

Besorgniss, inquit, ist noch besonders durch das problematische ἄν ποτε — ἐπιπλεύσειαν statt des gewöhnlichen μὴ ἐπιπλεύσωσι ausgedrückt⁴. Similiter Akenius p. 163, Krüg. ad Xen. An. 5, 9, 28 (= 6, 1, 28). cf. Soph. Trach. 630, Lys. 13, 51 (Frobb.), Bellermandus p. 17 alia exempla affert; Bäumlinius p. 317 fere nihil de hac re dicit. Particulae ἄν vim minime intellexisse videntur Poppo et Rehdantz. ad Xenophonteum illum locum, qui ἄν c. opt. apodosin esse hypotheticae protasis putent, ita ut h. l. supplenda sit εἰ ἐπιπλεύσειαν. V. de hac re Aken p. 109. — His rebus expositis apparet Dobraeum sine causa h. l. corrigendum esse putasse.

IV. Complura enuntiata conjunguntur.

1. μὴ praecedit

a) et pertinet ad secundum enuntiatum, quod particula καὶ vel alia cum priore copulatur.

Unum optativi exemplum, quod apud Thuc. legitur, v. p. 104. Omnibus in aliis ll. conjunctivi inveniuntur: I, 50, 5. 56, 2. III, 79, 1. 83, 3 (v. p. 102). IV, 71, 1 (μὴ repetitur propter oppositas sententias ut VII, 86, 4). — V, 3, 1. 40, 1. 45, 1: τὸν Ἀλκιβιάδην ἐφόβουν μὴ καὶ ἦν ἐς τὸν δῆμον ταῦτά λέγωσιν, ἐπαγώνται τὸ πλῆθος καὶ ἀπωσθῇ ἢ Ἀργείων ξυμμαχία. Quia particula καὶ propter sententiam ad ἐς τὸν δῆμον, non ad ἐπαγ. pertinet, Stahlus falso interpungit μὴ καὶ, ἦν. cf. Poppo edd. mai. et min. Verba transponenda non esse — quod Poppo et Krüg. voluerunt — Class. recte demonstrat. — V, 46, 4. VIII, 57, 1. — VIII, 92, 11 in codd. AEFM legitur εἰσὶ pro ὧσι, quod vitium ex scriptura profectum esse elucet.

b) μὴ praecedit et pertinet ad alterum enuntiatum, quod particulis καὶ οὐ priori conjungitur:

II, 62, 1. v. p. 101.

c) μὴ praecedit et pertinet ad alterum enunt., in quo pro οὐ ponitur μὴ.

II, 13, 1. ὑποτοπῆσας, ὅτι Ἀρχίδαμος αὐτῷ ξένος ὢν ἐτίγχανε, μὴ πολλάκις ἢ αὐτὸς ἰδίᾳ βουλόμενος χαρίζεσθαι

τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ παραλίπη καὶ μὴ δηώσῃ, ἢ καὶ Λακεδαιμονίων κελυσάντων ἐπὶ διαβολῇ τῇ αὐτοῦ γένηται τοῦτο... Requiritur οὐ δηώσῃ. Bellermandus (p. 4), quod Hermannus¹⁾ discrimen esse inter μὴ οὐ et μὴ μή post vba tim. posita quamquam recte refellit, tamen ne ipse quidem, cum „alterum μὴ pro οὐ positum negligentia quadam propter interjecta vba irrepsisse“ videri dicat, rem intellegit. Nam cur haec, quae arte καὶ μὴ posita sunt, verba efficiant, ut pro οὐ scribatur μή, non intellegitur. Neque video, quid sibi velit quod Akenius (p. 233) judicat: „(es) ist in diesem μή für οὐ nur eine Nebenform zu erkennen, die die Geltung des Ganzen auffrischen soll“. Quod Classenius docet, enuntiati in fine ὑποτοπῆσαι non jam significare negativum „timere“, sed affirmativum „suspiciari“, ut verba παραλίπη καὶ μὴ δηώσῃ ad particulam μή priorem spectent, ei assentirer, si eadem interpretatio ad similes locos quadraret. Sed ille Xenophonteus locus: Mem. I, 2, 7 ἐθαύμαζε δὲ, εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττειτο, καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἔξειν, φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο, μὴ ὁ γινόμενος καλὸς καὶ ἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἔξοι, ita intellegi non potest. Quem Breitenbachius similiter ac Hermannus interpretatur, cum Kühnerus, ut mihi videtur, rectius judicat: „Durch μὴ — μή wird der Gedanke deutlicher als die subjektive Ansicht des Sokrates bezeichnet“. Cum igitur hanc structuram interpretari difficillimum sit, Herwerdenius (p. 25) facillima interpretandi ratione inita vba καὶ μὴ δηώσῃ delevit, quippe quae interpretamentum essent, quo „omnis sermonis nitor“ periret. Quod non probo, nam etiamsi illa addere non prorsus oportuit, tamen apte addita sunt a scriptore ipso, non a quoquam, qui Thucydidem legerit vel interpretatus sit; is enim non μὴ δηώσῃ, sed μὴ οὐ δηώσῃ adscripsisset. Itaque codicum auctoritatem sequamur, etsi, quomodo hoc dicendi genus sit intellegendum, incertum est. Fortasse μὴ positum est pro οὐ, sicut in finalibus sententiis omnino pro οὐ poni solet μή, aut ita ut non tam rem, quam cogitationem neget (cf. p. 14). Akenius praeter allatum locum

1) ad Vig. p. 797.

commemorat Plat. Euthyd. 304 ἵνα μή — μή — εἰδῶσι χάριν, 295 D. — Et apud Thuc. ipsum in III, 105, 4 invenio quatuor codicibus deterioribus haec tradi: *δεδιότες μή οἱ μετ' Εὐρυλόχου μή δύνωνται διελθεῖν* etc., nescio an recte, cum οὐ propter proximam syllabam *ου* facile in textum irrepsisse liceat putari. Quoquo modo res se habet, in aliis quoque sentiis pro οὐ nonnumquam μή invenitur, ut apud Thuc. VIII, 46, 3 ἦν μή ποτε αὐτοὺς μή ἐξέλωσι, ubi Poppo alia exempla collegit (p. III, vol. 4, p. 711).

2) μή οὐ praecedit.

a) alterum enuntiatum habet μή.

Semel: VIII, 72, 2.

b) in altero enunt. μή non repetitur, sed ex prior est addenda. II, 72, 2.

3) *Disjunctivis* particulis οὐ — ἀλλά duo enuntiata conjunguntur III, 53, 4. VI, 76, 1.

V. De indicativo futuri.

Ind. fut., de quo jam supra accurate diximus, verba tim. non nisi semel II, 72, 2 sequi videtur, nam ut in VI, 13, 1, de quo l. paullo post agemus, sic h. l. incertum est, quorum codicum lectio praeferenda sit, cum soli GC conjunctivum aoristi habeant, alii, inter quos B, futurum. Verba sunt haec: *δεδιέναι δὲ καὶ περὶ τῇ πόλει μή ἐκείνων ἀποχωρησάντων Ἀθηναῖοι ἐλθόντες σφίσιν οὐκ ἐπιτρέπωσιν, ἢ Θηβαῖοι — αὐτοῖς σφῶν τὴν πόλιν πειράσονται καταλαβεῖν*. Quamquam quod Classenius futuro indicari, id quod metuatur verisimile fieri, docet, probare non possum, tamen, futurum servandum esse, puto. Conjunctivus *ἐπιτρέπωσιν* rem, quae haud dubie fit, significat, Athenienses enim id, quod Archidamus Plataeenses poposcerat, permissuros non fuisse ex c. 73 cognoscitur. De Thebanis autem nihil certi dici potest; itaque haec per se cogitata res, quae, quod fortasse fit, timeri potest, futuro exprimitur. cf. Lys. 12, 3; Stallbaumius Plat. Phileb. 13 a. de hac re non recte judicat; ibid. alii loci collecti sunt.

Modos in eodem enuntiato interdum mutatos esse, supra vidimus.

VI. De particulis ὅπως μή post vba tim. usurpatis.

cf. p. 97.

Semel ὅπως μή cum vbo tim. Thucydides conjungit VI, 13, 1 οὕς ἐγὼ ὁρῶν νῦν ἐνθάδε τῷ αὐτῷ ἀνδρὶ παρακελευστοὺς καθημένους φοβοῦμαι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ἀντιπαρακελεύομαι μή κατασχυνθῆναι, εἴ τῷ τις παρακάθεται τῶνδε, ὅπως μή δόξει, ἐὰν μή ψηφίζηται πολεμεῖν, μαλακὸς εἶναι, μηδ', ὅπερ ἂν αὐτοὶ πάθοιεν, δυσέρωτας εἶναι τῶν ἀπόντων... Particulae ὅπως μή cum verbo *κατασχ.* conjungendae sunt. Hoc autem, cum primo „erubescere“ significet¹⁾, quamquam h. l. fere sensum timendi sibi asciscit, tamen non prorsus idem ac *φοβεῖσθαι* vel *δεδιέναι* valet, quare particula ὅπως additur. Quoniam finale id enuntiatum quasi „objectum“ verbi regentis est, futurum δόξει servo, quod, cum Stahlius solis in codd. GM δόξη scriptum esse dicat, in aliis optimis codd. legi videtur (sed Bekker. δόξει e, vulgo δόξη). cf. Dem. 8, 53. Soph. OR. 1074 a. ll. — Bellermin. p. 5 sqq., Engelh. p. 13 et Plat. Eutyphr. 4.

VII. De infinitivo cum verbis tim. conjuncto.

Notissimum est, ut verba, quae vocantur *προαιρετικά* et *ἐφρετικά*, sic verba cavendi²⁾ et timendi c. inf. conjungi. Thucydides autem hac structura minime saepe utitur, ut omittam VI, 61, 6, quo l. infinitivus c. articulo conjunctus, ut substantivi accusativus, verbo tim. additur³⁾. Verbum *ὑποπτεύειν* (vel *ὑποτοπεύειν* vel *ὑποτοπεῖν*), ubi cum inf. conjungitur, solum suspicandi, non timendi sensum continet; et negatio μή, si inf. adicitur, semper vere negat, non quasi abundat. Infinitivus c. h. vbo conjungitur his ll.: I, 20, 3. 51, 1. II,

1) cf. Poppo.

2) v. Class. I, 73, 4 a. ll. a. edd. Aken. p. 120.

3) cf. Bellermin. p. 9.

5, 5. III, 24, 1. IV, 126, 1. V, 14, 4. 31, 3. 35, 3. VI, 61, 3. 75, 3. —

Οκνεῖν c. inf. conj.: I, 120, 3. II, 18, 5. V, 61, 1. — c. inf. et *μή*: III, 39, 3. In his omnibus ll. *ὀκνεῖν* principalem vim cunctandi servat (zögern, Bedenken tragen). cf. Xen. An. IV, 4, 11. Neque accuratius dicendum est de verbis, quae leguntur VII, 29, 3: *ἀφνλάκτοις τε* etc. cf. infra et Krüg. Gr. 67, 12, 3. Tribus autem locis timendi verbum infinitivus isque negatione *μή* non addita sequitur, ita tamen, ut verbo finito et infinitivo idem subjectum sit: I, 136, 1 *δεδιέναι δὲ φασκόντων Κερκυραίων ἔχειν αὐτὸν ὥστε Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἀπέχθασθαι*, ubi Bellermannus (p. 9) recte docet ὥστε significare „effectum aut timoris aut ejus rei, quam timemus“; accuratius ὥστε indicat id quod efficitur ex illo ἔχειν. IV, 110, 2. V, 105, 3. cf. Krüg. Xen. An. II, 4, 3. — Plat. Prot. 349 E.

VIII. Constructionibus verborum timendi aliis,

quam de quibus disputavimus Thucydides non utitur, nam si VII, 12, 4 legitur *προσδοκίαν παρέχειν ὥς ἐπιπλεύσονται*, vox *προσδοκία* non timorem, sed expectationem significat. cf. VII, 29, 3. Akenius (p. 120), Bellermanni sententiam hanc (p. 7), particulam ὥς idem fere valere ac „tamquam, quasi“ recte rejicit. cf. p. 98.

Index.

	Pag.
Prooemium	5
I. Quomodo Thucydides consilium, omissis fin. enunt., indicaverit	7
II. De finalibus enuntiatis.	11
A. De particulis finalibus	14
B. De conjunctivo et optativo	14
C. De singulis exemplis agitur	
a) de locis, in quibus <i>conjunctivus</i> legitur.	23
1) post <i>ἵνα</i>	29
2) post <i>ὅπως</i>	29
b) de locis, in quibus <i>optativus</i> legitur.	43
1) post <i>ἵνα</i>	44
2) post <i>ὅπως</i>	44
c) Exempla finalium enunt., quae in <i>oratione obliqua</i> usurpata sunt,	50
1) conjunctivi	53
2) optativi	53
d) de locis, in quibus finalibus sententia est apodosis conditionalis protaseos	53
e) de particula <i>ἄν</i> in fin. sent. usurpata.	54
f) duo aut plura enuntiata conjunguntur, in quibus eidem modi positi sunt:	
I. membra affirmativa conjunguntur	60
II. membra negativa conjunguntur	70
III. duorum membrorum alterum affirm., alterum negativum est	71
IV. duo consilia part. <i>οὐκ</i> — <i>ἀλλὰ</i> inter se conj.	76
g) de locis, in quibus conj. et optat. mutati sunt	77

	Pag.
D. De <i>indicativo futuri et conjunctivo aoristi</i> post verba cu- randi, operam dandi, contendendi, laborandi simi- liaque positis	81
E. De verborum timendi structuris breviter exponitur . . .	97
I. de conjunctivo	
1) cum μή	99
2) cum μή οὐ	104
II. de optativo	104
III. de indic. praet., et μή ἄν c. opt. post vbo tim. positis	104
IV. Complura enuntiata conjunguntur	106
V. De indic. futuri	108
VI. De particulis ὅπως μή post vba tim. usurpatis	109
VII. De infinitivo c. vbis tim. conjuncto	109
(VIII. De particula ὥς post vba tim. posita)	110

Loci, de quibus accuratius agitur:

	P.		P.
I, 37, 4.	76	VII, 46.	48
II, 13, 1.	106	25, 1.	65
III, 31, 1.	60	32, 1.	73
51, 2.	34	65, 2.	54sqq.
71, 2.	31	70, 1.	80
IV, 55, 3.	99	VIII, 45, 2.	70
V, 36, 2.	38	53, 3.	25
VI, 18, 2.	93	48, 4.	92
18, 4.	24	74, 3.	50
48.	52	90, 3.	77
91, 4.	54sqq.	109.	67.
92, 5.	64		